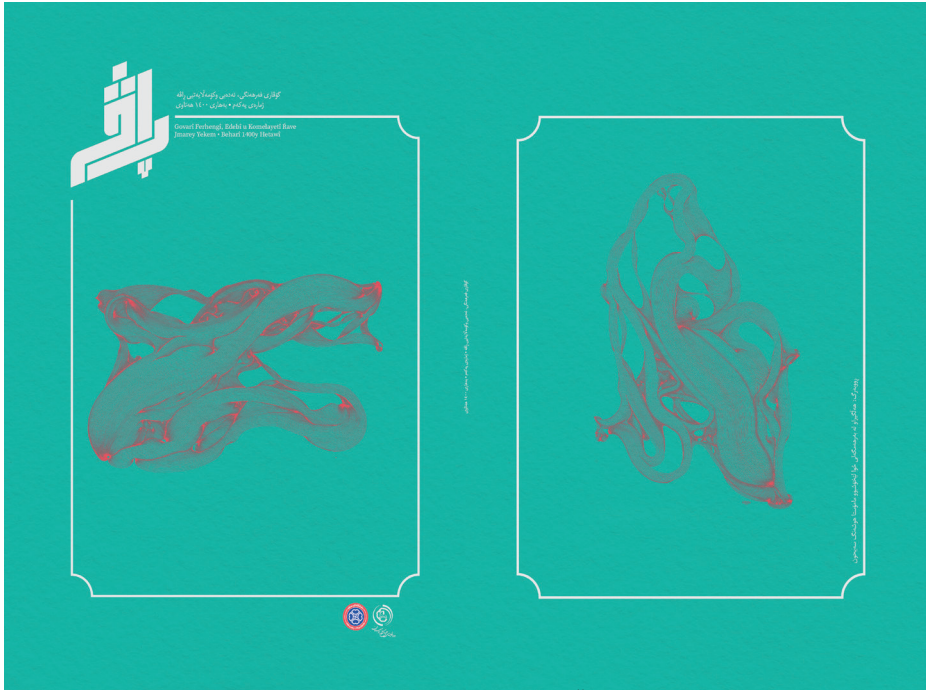

ایاق

گوڤاری فەرھەنگی، ئەدەبی و کۆمەڵایەتی رافە
ژمارە یەکەم • بەھاری ١٤٠٠ ھەتاوی

Govari Ferhengî, Edebi u Komelayeti Rave
Jmarey Yekem • Behari 1400y Hetawi

کۆفاری فه‌ره‌ه‌نگی، ئه‌ده‌بی و کۆمه‌لایه‌تی رافه
ژماره‌ی په‌که‌م به‌هاری ۱۴۰۰ هه‌تاوی

خاوه‌ن مۆله‌ت و سه‌رنوسه‌ر فاته‌مه‌ به‌یانی

به‌رپرس ئومید فیرووزنیا

مامۆستای راویژکار د. سه‌سه‌ن غه‌ریبی

هه‌له‌گر سومه‌یه‌ عه‌لیزادگان

ده‌سته‌ی نووسه‌ران د. سه‌سه‌ن غه‌ریبی، شاهۆ عه‌بدوڵانزاد، سومه‌یه‌ عه‌لیزادگان، ئومید ئه‌لامورادی، فاته‌مه‌ به‌یانی

که‌لآله‌رێژی لۆگۆ قانع مه‌حمودی

که‌لآله‌رێژی رووبه‌رگ ئاریان ئیسماعیل‌نژاد

که‌لآله‌رێژی لاپه‌ره‌کاری رێزان ئه‌حمه‌دی

په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ رافه‌

• ئیمه‌یل raveuokgmail.com

• تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان t.me/Rave_uok_ac_ir

• نرخی: ۱۵۰۰۰ تمه‌ن

پېرست

- ۴ وتەى سەرنوسەر
- ۵ پەخنەى دەروونشیکاریی
(شاهۆ عەبدوللاتزاد)
- ۲۲ پەخنەى شیعری زستان لە پروانگەى تیۆریی دەروونشیکاری لاکانەوہ (حوسەین پایەندە)
(ئومید ئەللامورادى)
- ۵۲ لە چاوە پروانى بەر بەرەکاندا «ئەویدی» لە چەشتیکى تر
(سومەيە عەلى زادگان)
- ۷۱ معرفى کتاب فرويد
(سنا قربانى)

وتهى سه رنووسهر

گوڤقارى ٲاقه، گوڤقارىكى نوٲى ئه ده بى، فه رهه ننگى و كو مه لايه تى سه ر به زانوڤى كوردستانه، خاو هن ٲىگه به كى خوٲىندكارىيه و له لايهن خوٲىندكارگه لى دوو به شى زمان و وٲزه و ده روون ناسى به ٲٲوه ده چٲت. ده فه رى چالاكى گوڤقارى ٲاقه داگر و هه لگرى ورووژاندى شوڤه ى ره خنه گرانه يه له سه رجه م بوچوونه كانه وه به تايهت بوچوونى ده روون شىكارانه.

شايه نى ئاماژه يه زور به ى ئارىشه و به رگرگه لٲىك كه له م ٲىگه يه دا ٲووبه ٲووى ٲىشقه چوونى چالاكويه كامان بوونه وه سه ره راي كه مى ئاو ٲدانه وه ى ماموستانيان، توٲزه ران له بابه تى به ر باسدا زورتر بو هاوكارى نه كردنى خوٲىندكاران و بٲمه لى ئه وان له هه مبه ر چالاكى خوٲىندكارى ده گه رايه وه به م هوٲيه وه ٲىش ئه وه ى له كه سانى ديكه ره خنه بگرين باشترا وابه سه ره تا سه رنجى خو مان بده ين و خو مان ٲووبه ٲووى ره خنه كارى-خود بكه ينه وه و بىر له چه مكى خوٲىندن و خوٲىندكار بوون بكه ينه وه.

له ژماره ى يه كه م دا كه وه كو وه هه نگاوى بنه رته تى و سه ره تايى دٲته ئه ژمار هه ولمان داوه به دوور بىن له بلاو كردنه وه ى بابه تگه لى دوو ٲاته و دروشم ئاسا و هه روه ها جه ختمان له سه ر خستنه ٲووى چه مكه سه ره تاييه كانى ٲٲىازى ناوبراو كردووه ته وه. به ٲٲووستى ئه زانم لٲره وه سپاسى هه موو ئه و كه س و لايه نكه له بكه م كه به هه ر شٲوه يه ك بٲت يارمه تى ده ر و ٲٲنوٲنمان بوون و هى واي به رده وامى ده خوازم بو هه ر كه س و لايه نٲىك كه به هه ر چه شنٲىك له ده فه رى لٲكوٲلٲينه وه كوردىيه كان خه رىكى چالاكىن، تاكه ٲٲوه رى ٲىشقه چوون به رده وام بوونه.

فاتمه به يانى

به هارى ١٤٠٠

په خنه ي دهر وونشيكاري

(به شي يه كه م)

■ له كتيبي: په خنه ي ته ده بي، پيشه كيه ك له سهر تيوري و په خنه ي ته ده بي

■ نووسيني چارلز برسلي

هر كوي كه ته پرم و ا تيڼگه م كه شاعيريك پيش له من له وي بووه.

په پالدر او به زيگموند فرويد

پيشه كي

خه ونه كانمان فرپومان ته دن، تووشی سه رسو ورهينانمان ده كهن، زور به ي جاريش ته ننگمان لي هه لده چنن. خه ونه كانمان، داگري قه مچ ويچه هه ستيپنه كراوه كاني چاره نووس، هه لسوكه وتي ده سته مونه كراو، ويته گه لي به تيني سيكسي، هه روه ها توانايي هتور كرده وه و ترساندنې ئيمه يان هه يه. هه نديك جار ته بن به هوي ته وه كه هه سته كانمان به ينه ژير پرسيار، سه باره ت به مه يله نه دركاوه كانمان بير بكه ينه وه، و ته نانه ت گومان له چيه تي راستي بكه ين. له خومان ته پرسين كه ئايا خه ونه كانمان له خوگري ئاستيك له راستي هه ن؟ ئايا به هيج شيويه ك هه لگري هيج روليكي به كه لك ته بن؟

شيميداني ئالمانې، فريدريش ئاگوست كيكله ۱ به به لي وه لام ته داته وه. بو ماوه ي چه ندين سال، فريدريش پيكهاته ي مولوكولي بينزي ۲ هه لسه نگانن. شه ويك له خه و ده بينيت كه زنجيره يه ك له ته تومه كان به ويته ماريك دهرهاتووون كه كلكي خوي لووش كرده. كاتي بيدار بوونه وه، ته م ويته ئالوزه ي له سهر لاپه ريه ك كيشا و تيگه يشت كه ته م پيكهاته گرافيكيه ته لقه ي بينزين بووه كه له هه ولي رهمز كرده وه ي دا بووه. كاتي ك ده سته كه و ته كاني تومار ده كات، له كو بونه ويكي زانستي له سالي ۱۸۹۰، راده گه بينيت: «بهيلين كه فير بين خه و بينين، به ريزان، كه ره ننگه ته و كات راستي وه ده ست خه ين».

جو ز په تار تيني ۳، فيولونيستيكي ئيتالي سه ده ي هه ژده هه م، هه ر به م شيويه گرينگي خه ونې بو دهر كه وت. شه ويك خه ون ده بينيت كه شه يتان هاتو وه ته

1- Friedrich August Kekule

2-Benzene

3-Giuseppe Tartini

پالی و پیشنیاری یارمه تیدان بۆ ته واو کردنی سۆناتایه کی ته سته م له جیاتی گرتنی رۆجی ته دات. تارتینی قبوول ده کات، له ئاکامدا شه یان فیؤلونه که ی تارتینی هه لده گریت و کاره ناته واوه که کۆتایی پی دینیت. کاتی بیدار بوونه وه، تارتینی ته وه ی که له خه ونه که ی بیستبووی، وه بیردینیتته وه و ده ی نووسیت. به ناوی سۆناتای شه یان نووس ۱، ته م به ره مه ته یته ناسراوترین ده سته که وتی تارتینی.

وه کوو زۆربه ی زانیان و هۆنه ران، گه لیک له نووسه رانیش راده گه یه نن که ته وانیش هه ندیک له باشتین بیرۆکه کانیان له خه و گرتووه. رۆبرت لویس ئیستیفنس ۲، بۆ نموونه، ده خاته روو که زۆربه ی له بیرۆکه کانی بۆ دوکتۆر جیکل و مستر هاید ۳، راسته وخۆ له ئاله شه وه کانیه وه هاتووه. به هه مان شیوه داته ۴، گۆته ۵، بله یک ۶، بانیان ۷، هه روا که زۆربه یان روونی ده که نه وه، نووسینی هه ره زۆری به ره مه مه کانیان قه رزدار ی جیهانی خه ونه کانیان. هه ره ها که سایه تیگه لی دیکه ش وه کوو پۆ ۸، دیکوینسی ۹، و کالیرج ۱۰ ناوه رۆکی زۆربه ی به ره مه مه به ناوبانگه کانیان گریدراو به خه ون به ماده هۆشبه ره کان ده زانن.

ته وه ی که خه ونه کانی خۆمان و ته وانی تر سیحرمان ده کات حاشاهه لنه گره. چ ته وه ی ناوه رۆکی هه ست پینه کراو یا ئالۆز یان هیزی به رواله ت پیشوژی هه بیت، خه ونه کان ته بن به هۆی ته وه که ئیمه پرسیار و لیکۆلینه وه بکه ین، ته و به شه ی له زه یمنان که ئیمه کۆنترۆلی که مترمان له سه ری هه یه، واته ناخودئاگا ۱۱.

به دلناییه وه پیشه نگ و ده سته یکه ری لیکۆلینه وه له سه ر ناخودئاگا، ده مارناس ۱۲ و ده رووناسی ۱۳ ئوتریشی، زیگمۆند فرۆید ۱۴ بووه، به بلا و کردنه وه ی کتییی رافه ی

- 1- The Devil's Trill Sonata
- 2-Robert Louis Stevenson
- 3-Dr. Jekyll and Mr Hyde
- 4-Dante
- 5-Goethe
- 6- Blake
- 7- Bunyan
- 8- Poe
- 9-DeQuincey
- 10-Coleridge
- 11- Unconscious
- 12- Neurologist
- 13- Psychologist
- 14-Sigmund Freud

خەونەكان ۱، لە سالى ۱۹۰۰، فرۆيد بناغەى بۆ شىۋازىك ۲ لەسەر چۆنىيەتى كاركردى مېشكمان ھىنايە دارشتن.

بە برواي فرۆيد ناخودئاگا بە شىۋەيەكى ناديار لەسەر كاركردى مېشكى خودئاگا ۳ و چۆنىيەتى بىر و ھزر و ھەروھەھا ھەست كىردنمان پۆلى سەرەكى دەگپىت. لە روانگەى فرۆيدەوھە باشتىن رېگە بۆ ناسىن و ئاگادارى لە چۆنىيەتى ھەلسوكەوتى ناخودئاگا لە رېگەى خەونەكانمانە. فرۆيد ئاماژە بە ئەو دەكات كە جىھانى ئىمە لىكەوتەى ھەلسوكەوتى نيوان ناخودئاگا و خودئاگايە. بە پەرەپىدانى چوارچىۋەيەك لە تىۋرىي و شىۋازناسىي كىردەي ۴ بۆ ئەم زانستە زەنىيە، فرۆيد بوو بە سەرەتايىتىن پىشەنگەلى دەروونشيكارى ۵، وەكوو شىۋازىك لە دەرمانكرىن ناسازىگەلى ۶ ھەستەكى ۷ و دەروونى ۸ مرۆف. لە پەوتى دەروونشيكارى، فرۆيد نەخۆشەكانى لە دانىشتىك نەخۆش-شيكارى ۹ بە شىۋەي سەر بەخۆ دائەنا كە سەبارەت بە بەسەرھات و خەونەكانى مندالىان بدوین. كاتىك ئەم چەشەنە شىۋازانە بۆ راقەى ۱۰ بەرھەمەكانى وپژە بەكار دەبەين، ئىمە خۆمان تووشى رەخنەى دەروونشيكارى ۱۱ كىردوھ.

بە پىچەوانەى ھەندىك لە رېبازەكانى ۱۲ تىرى رەخنە، رەخنەى دەروونشيكارانە ئەتوانىت شان بە شانى ھەريەك لە شىۋازە ۱۳ رەخنەيەكانى تىرى راقە بوونى ھەيىت. بەم ھۆبەوھە كە ئەم رېبازە تىئەكۆشىت بۆ باس كىردى بۆچىيەتى و چۆنايىيەتى كارەكانى مرۆف بەبى پىشېردى تىۋرى جوانىناسانە ۱۴-كە رەستەيەك لە كۆمەلە باوهرپىكى سىستەماتىك و فەلسەفى سەبارەت بە چۆنىيەتى بەدېھانتى واتا لە وپژە و ھەروھەھا شىۋە ھونەرىيەكانى دىكە. ماركسىستەكان، فېمىنىستەكان و

1-The Interpretation of Dreams

2- Model

3- Conscious Mind

4- Practical Methodology

5-Psychoanalysis

6- Disorders

7-Emotional

8- Psychological

9- Patient-Analyst

10-Interpret

11-Psychanalytic Criticism

12-School

13- Method

14- Aesthetic Theory

تازه میژووخوازه کان ۱، بۆ نموونه، شیوازگه لی دهروونشیکارانه له راقه کانینادا به بی ئه وهی که هیرومنوتیکی ۲ خۆیان پیشیل بکه ن، به کارده بن. به م شیوهیه، ره خنه ی دهروونشیکارانه باشته شیوازیک بۆ راقه ی ئه ده بی بناسریت تا ئه وه ی ریبازیکی ره خنه یی .

ئه گه رچی بنگومان فرۆید بناغه دانهری ئه م ریبازه بۆ شیکاری ئه ده بیه، به لام ره خنه ی دهروونشیکارانه له مه ودای سه ده ی بیسته مدا درێژه ی داوه به گه شه کردن. کارل یونگ ۳، خویندکاری سه رکیشی فرۆید، هه ندیک له بیروکه گه لی فرۆیدی به قه رز وه رگرتوه و هه ندیکیشی خستوه ته لاوه. یونگ به تیوری و که لکه له گه لی نوێ په ره ی داوه و دهروونناسی شیکاری ۴ دامه رزانده. به که لک وه رگرتن له بیروکه گه لی یونگ، نۆرتاب فرای ۵، نووسه ری یه کیک له پراکتیکترین ده قه کان له ره خنه ی ئه ده بییدا له ۶۰-۱۹۵۰، به ناوی ئاناتومی ره خنه: چوار نووسراوه (۱۹۵۷) ۶ په ره ی دا به ره خنه ی هیما یین ۷ و سه رچه شنانه ۸ له ناوه وه ی ۱۹۵۰ که یاریده ری گۆرانی ره وتی شیکاری ئه ده بی بوو له سه ده ی بیسته م دا.

له ۱۹۶۰ دا، دهروونشیکاری نوێ فرۆیدی ۹ فه ره نسه یی ژاک لاکان ۱۰ تیوریه کانی فرۆیدی به تیشک خسته سه ر داب و ده ستووری ۱۱ تازه گه شه کردوی زمانناسی ۱۲ و ئه ده بی، دیسانه وه روانینکی نوێ به ره هم هینایه وه، به م شیوه یه بوو به هۆی زیندووکرده وه ی ره خنه ی دهروونشیکارانه و مسۆگه رکردنی به رده وامی ره خنه ی ئه ده بی ئه مرۆ. زۆربه ی ره خنه گه رانی فیمنیستی ئه مرۆ وه کوو جولیا کریستیفا ۱۳، لوس ئیریگاره ۱۴، ئی. ئه ن کاپلان ۱۵ پرویان کردوه ته ره خنه ی دهروونشیکاری وه کوو بناغه ی شیوازه ره خنه ییه کان له هزرگه لی فرۆید و لاکان و

- 1-New Historicists
- 2- Hermeneutics
- 3- Carl Jung
- 4-Analytical Psychology
- 5- Northrop Frye
- 6- Anatomy of Criticism
- 7- Symbolic
- 8- Archetypal
- 9- Neo-Freudian
- 10- Jacques Lacan
- 11- Principles
- 12- Linguistics
- 13- Julia Kristeva
- 14-Luce Irigaray
- 15- E. Ann Kaplan

که سایه تیگه لی وه کوو ئه وان که لک وه رده گرن.

گه شه ی میژووی ۱

ره خنه و تیۆری فرۆید (۱۹۳۳-۱۸۵۰) بناغه ی ره خنه ی ده روونشیکاری دابین کرد. له کاتی کارکردن له گه ل نه خو شه کانی که به هیستریک ۲ ناسیانیه وه، فرۆید ئه وه ی تیۆریزه کرده وه که بنه ره تی کیشه کانی ئه وان، نه ک جه سته بی ۳ به لکوو ده روونی ۴ بووه. فرۆید باوه ری وا بوو که نه خو شه کانی مه یلگه لی زینای مه حارمیان ۵ سه رکوت کرده وه که به شیوه ی ناخودئاگا له رووبه روو بوونه وه له گه لی خو یان دوور خستووه ته وه. ناسازی و ئازارکیشانی خو ی به هو ی ئالۆزی ده ماری ۶ له ۱۸۸۷، بوو به هو ی ئه وه فرۆید روو له خو-شیکاری ۷ بکات. ده سکنه ته کانی له خو-شیکاری، له گه ل لیکۆلینه وه کانی و ههروه ها شیکاری نه خو شه کان، فرۆیدی بو ئه وه ی برد که نه ته نیا ئه زمونه راسته قینه کان، به لکوو فانته زیا ۸ و بیی ئاواتخوازانه ۹ رۆلیکی سه ره کی له ده سته پیکاری ده روون په شیوی ۱۰ ئه گپریت.

شیوازگه لی ده روونی مرۆف ۱۱

مۆدیلی بزۆک (دینامیک) ۱۲

فرۆید له دریژایی ژبانی دا گه شه ی دا به شیوازگه لیک له ده روونی مرۆف دا که بوون به هو ی گۆرانی بناغه یی ره خنه و تیۆری ده روونشیکاری. سه ره تا له پیشه کی دا، گه شه ی دا به شیوازی دینامیک، ئه لپت که زهینی ئیمه، دووبه شه: خودئاگا (عه قلا نی) ۱۳ و ناخودئاگا (غه یی ره قلا نی) ۱۴. له روانگه ی فرۆید،

- 1-Historical Development
- 2- Hysterics
- 3- Physical
- 4- Psychological
- 5-Incestuous Desires
- 6- Neurotic Crisis
- 7- Self-Analysis
- 8- Fantasy
- 9- Wishful Thinking
- 10- Neuroses
- 11- Models of the Human Psyche
- 12-Dynamic Model
- 13- Conscious (Rational)
- 14- Unconscious (Irrational)

خودئاگا فام ده کات و راستیه ده ره کیه کان تو مار ده کات ههروه ها به شی عهقلانی زهینه. بچ ئاگاداری له بوونی ناخودئاگا، ئیمه خودئاگا کار ده که یین، باورمان وایه که عهقلانیه تی ۱ ئیمه و تواناییه شیکاریه کانمان تاکه به پرساری ههلسوکه و تمانن. فرۆید یه کیک له یه که مین که سائیکه که نیشان ئه دات، ئه وه ناخودئاگایه، نه خودئاگا که به زۆربه ی کرده وه کانمان حوکمرانی ده کات.

ئهم به شه غهیر عهقلانیه له دهروونی ئیمه، ناخودئاگا، ئه گریت و کوئه کاته وه مه یله شار دراوه کانمان، خو خوازیه کانمان، حهزه کانمان، و ههروه ها بیروکه غه پر عهقلانیه کان. ئه گه رچی فرۆید ئهم زار او هیه ی ۲ دانه هینا، ئهم شانازیه ئه گات به کارل گوستاف کارۆس. کارۆس و زۆربه ی له هاوچه رخه کانیتری فرۆید، ناخودئاگیان به سیسته میک بیجو له ۳ ئه بینی که ته نها بیروه وه ره کانمان کو ده کاته وه و ئه یانپاریزیت. فرۆید به شیوه یه کی به رچاو سه ر له نوی ناخودئاگا پیناسه ده کات، به م باوه ره که ناخودئاگا سیسته میکی بزۆکه که نه ته نیا بریتیه له بیروکه کانی ژیان به لکو و له خوگری ملاملاپته ۴ سه رکوو تکر او و چاره سه ر نه کرا وه کانه. فرۆید باوه ری وا بوو که ناخودئاگا مالدار ی دوو غه ریزه ی ۵ سه ره کی مرۆقه: ئیرو س ۶ یا غه ریزه ی سیکیسی (دواتر فرۆید به لییدو ۷ لی باس ده کات) و غه ریزه ی روو خینه ر یان هه لچوو (سنوور شکین) ۸. ئه گه رچی ئهم دوو غه ریزه ئه توانن هاودنگ له گه ل یه ک کار بکه ن، جار و بار وه کوو دوو ژمنی یه ک ده ره که ون که دژ به یه ک کار ده کهن. به هه ر شیوه یه ک بیت، فرۆید ئه لیت، ئهم دوو غه ریزه سه ره کیه کاریگه ر یان هه یه له سه ر هه ر شتیک که ئیمه ئه نجامی ئه ده یین.

به باوه ری فرۆید، ناخودئاگا ههروه ها هه مبانیه که له حه قیقه ت و مه یله شار دراوه کانه که ئه یانه ویت له ریگه و له ناوی خودئاگا وه ئاشکرا بن. ئهم راستی و مه یله شار دراوانه به شیوه ی حاشاهه لنه گره وه خو یان له ریگه ی ئه و شته که پی ئه لئین زمان هه له نگوتن و یا سه هوه کان ۹ ده ره که ون. فرۆید ئه و زمان هه له نگوتن و سه هوانه به ناو ئاکار ئالۆزی یا هه له ی فرۆیدی ۱۰ ده ناسییت. له ریگه ی ئهم کاره به رواله ت بیزه ره رانه وه کوو، هه له به هه لکه وه ته کانی زمان، وه بیرنه هاته وه کانی

- 1- Reasoning
- 2- Term
- 3-Static System
- 4- Conflicts
- 5-Instinct
- 6- Eros
- 7- Libido
- 8-Destructive or Aggressive
- 9- Slips of the Tongue and Actions
- 10- Parapraxes or Freudian Slips

بیرگه، جیبه جیدانانی شته کان، یا هه له خویندنی ده قه کان، فرۆید باوه‌ری وایه که ئیمه مهیل و مه به سته ناخودئاگاگانمان ئه هینینه وه بۆ نیو میشکی خودئاگامان. ده رکه وتنی ئه مانه به تایهت له خهون، هونه ر و ویزه یه که مهیل و ئامانجه راسته قینه کانمان ده رئه خات.

مۆدیلی ئابووری ۱

دوو هه مین شیوازی فرۆید له دهروونی مرۆف په روبال ئه دا به ئه وهی که له مۆدیلی داینامیک دا گه شه ی پی دا، هه ر چه ند که زۆربه ی بیروکه گه لی پاراستووه. له هه ر دووی ئه م شیوازگه له، خودئاگا و ناخودئاگا بۆ کۆنترۆلی ئه نجامه کانی تاک له شه ر دان، و هه ر وه ها له م دوو شیوازه مه یله ناخودئاگاکانی تاک ریگه ی خۆیان بۆ خودئاگا دیاری ده که ن. له شیوازی ئابووری، فرۆید دوو چه مکی نوێ ده ناسییت که هه ردووکی باسکه ر و یارمه تیده ره بۆ چاوده پری دهروونی مرۆف: پرسی چیژ ۲ وب پرسی راستی ۳. به پی روانگه ی فرۆید، بابه تی چیژ ته نیا بۆ چیژ مه یلی هه به و ئارزووی رازیوونی کاته کی هانه ۴ غه ریزیه کانی هه به، بی ئه وه ی سنووره کانی ئاکاری و جنسی ۵ که له ناو کۆمه لگاگانه دامه رزاون له به رچاو بگریت. فرۆید ناوی هه یزی غه ریزی دهروونی هه ر تاکیک کاتیکیکس ۶ ده نیت، ئامانجه سه ره کیه که ی ئه وه یه که چیژ بگه ییته ئه وج، چونکه ئامانجی پرسی چیژ ته سکینی کتوپری ته و او ده رد و په نجه کانه. زۆر جار، پرسی چیژ ئیجازه ی کۆنترۆلی له دهروونی تاکه که کان پی نه دراوه، به م هۆیه له ریگه ی ئه و شته که فرۆید به دژه کاتیکیکس ۷ یا دژه نوێ کردنه وه ی ۸ وزه ده ناسییت که به ده سته بابه تی راستی کۆنترۆل ئه بیت، ئه و به شه له دهروون که پیوستی بۆ ستاندارده کانی کۆمه لایه تی و ئایینه کان سه بارهت به چیژ ئه شناسییت. فرۆید باوه‌ری وایه که هه ر دوو ئه م پرسانه له نیوان دهروونی مرۆف له کیشه دان.

شیوازی تایوگرافیک ۹

له درێژه ی چالاکیه درێژه که ی، فرۆید گه شه ی دا به شیوازیکی تر له دهروونی مرۆف که به شیوازی تایوگرافیکال ده ناسریت. له نموونه ی سه ره تایی ئه م شیوازه، فرۆید

- 1- Economic Model
- 2- The Pleasure Principle
- 3- The Reality Principle
- 4- Drives
- 5- Moral and Sexual Boundaries
- 6- Cathexes
- 7- Anti-Cathexes
- 8- Anti-Charge
- 9- Typographical Model

دهروونی مروۆفی به سئ بهش جیا کردوو تهوه، وشیار ۱، نیوهوشیار ۲، ناوشیار ۳. وشیار تهلقهه راستهوخوی میشکه له گهل واقیعهگهلی دههکی که فام تهکات و کاردانهوه به ژینگهه دههکی نیشان تهکات و بهم شیوهیه مۆلهت به میشک تهکات که به جیهانی دههوه هوکم باکات. نیوهوشیار مالداریه بیرهوهریه کانی ئیمهیه که بهشی وشپاری میشک مۆلهتی تهکات بیته ناو وشپاری بی ئهوهی به ههندیك شیوهی ئالۆز گۆرانی بهسهه بیت. له شیوازه پیشتههکانیدا، فرۆید وای بۆ دهچیت که بهشی سهپهه می دهروون، ناوشیار، هههبانهیهک له ههزه لهبیرکراوهکان، ویناکان، بیرهکان، و مهیلگهلی سرووشتی مروۆفه. چونکه ئهم مهیلگهله له نیوهوشیار نین، ناتوانن به شیوهی راستهوخۆ بانگهپشت بکرینه ناو دۆخی وشپار. ئهم جووله لهبیرکراوانه تهبیت بهم شیوهیه، وهری کهون به شیوهگهلیکی ئالۆز بۆ بهشی وشپاری دهروون و روالهت بن له نیوان پۆشراوهکانیتر، له خهون و هوونهرمان و ههروهها له شیوهگهلیکی تری ئالۆزی ژبانمان.

بهلام به ناوبانگترین مۆدیلی دهروونی مروۆف، شیوازی چاککراوی نمونهه مۆدیلی تایپوگرافیکاله، مۆدیلی سیلایه نه ۴، که ههندیك جار به شیوازی پیکهاته ۵ ناوی لی دهههیت. ئهم شیوازه دهروون به سئ بهش دابهش دهکات. ئید ۶، ئیگۆ ۷، سوپریگۆ ۸. له روانگهه فرۆید، بهشی غهیرهقلانی، غهریزهیی و نهناسراو و ههروهها ناخودئاگا له دهروونی مروۆف، ناوی ئیده که ههلهگری مهیله شاراههکانمان، رهشترین خولیاکانمان و ههروهها بههتترین ترسهکانمانه، ئید تهنها داخوازی بهجیهپنانی مهیلهکانی پرسه چیژه. ههروهها، شوین و پیگهه لییدۆ، سههچاوهی هههوه خواسته دهروونی -جنسی و وزه دهروونییه کانی ئیمهیه. به بیچاویکردن له لایهه هیچ خواستییک پشکینهه، ئید به شیوهه دهستهه جی کار دهکات و رازیبوونی خیرایی بۆ تهواو مهیله غهریزهکان دهویت.

فرۆید بهشی دووهه می دهروون به ناو ئیگۆ دهناسینیت، بهشی عهقلانی، ئاوه ژپهسههه و بیداری میشک، هههچهنده که زۆربهی له چالاکیهکانی له ناخودئاگا دهمینیتهوه. ئه گهه جی ئید به پی پرسه چیژ کاردهکات، ئیگۆ هاودهنگ له گهل پرسه راستی کار دهکات. ساماندان به مهیلهکانی ئید و مۆلهتی ئازاد بوونی زیان نه گه یاندنی ئهم مهیلانه له تهستۆی ئیگۆدایه.

- 1- The Conscious
- 2- The Preconscious
- 3- The Unconscious
- 4- Tripartite
- 5- Structural Model
- 6- The Id
- 7- The Ego
- 8- The Super Ego

ره خهه می دهروون شیکاری

به شی سیهه می دهرون، سوپریئگۆ، وه کوو پۆشه ریکی دهروونی کار ده کات که نه بیته به هۆی نه وه ئیمه به پیی ته ورژمه کانی کۆمه لگا بریاره گه لی نه خلاقه بدهین. به پیجه وانه ی ئید، سوپریئگۆ به پیی پرسه ی نه خلاق ۱ کار ده کات و ئامانجی سه ره کی خزمهت بو پاراستنی ئیمه و کۆمه لگا له ئامانجه کانی ئیده.

به نواندننی ته واوی سنوره کانی نه خلاقه ی کۆمه لگا، سوپریئگۆ به سه رکوو تکردنی خولیا و غه ریزه قه ده غه کراوه کان به هۆی تیپینه کانی کۆمه لگا، وه کوو نه ندامیکه پالفته کهر خزمهت ده کات. سه رجه م، سوپریئگۆ له ریگه ی سزادان خۆی ده رته بریت. نه گه ر مۆله تی پیدریت که به تیگه یشتنی خۆی کار بکات، سوپریئگۆ هه ستیک ناخودئاگا له تاوان و ترس درووست نه کات.

ناو بژی له نیوان مه یله غه ریزه کانی (به تایهت جنسی) ئید و داخوایه کانی ته ورژمی کۆمه لگا تیپینه کراوی سوپریئگۆ، له نه ستوی ئیگۆدایه. نه وه ی ئیگۆ برۆای پی نه بیته، له ناخودئاگا سه رکوو ت ده کریت و ده خرپته لاه، و نه وه ی هه رده م له ئیمه دا سه رکوو ت کراوه، مه یله جنسیه کانی سه ره تا کانی مندالیمانه.

دۆخی گه شه یی پیش-ئۆدپیی فرۆید ۲

جگه له شیوازه جۆراوجۆره کانی دهروونی مرۆف، فرۆید چهنه دۆخ و قۆناغ له گه شه کردنی مرۆف ده ناسیتیت که باوه ری وا بوو له ساغ گه شه کردنی دهروونی هه رکه سیک گرینگن. به پیی روانگه ی فرۆید، له سه ره تای مندالیمان ئیمه له سی دۆخی یه کپۆشه ر تیپه ر نه بین، قۆناغه لی ئۆرال ۳، ئانال ۴، فالیک ۵. وه کوو کۆرپه، کاتیک ئیمه مه مکی دایکمان بو شیر نه مژین، له نه زموونکردنی قۆناغی ئۆرال داین، سیکشوالیته که مان (یا لیبیدۆ) به جموجۆل نه کویت. له ریگه ی نه م چالاکیه، ده می ئیمه نه بیته به شوینیک بو چیژی جنسی که دواتر نه بیته به هۆی چیژ وه رگرتن له مژینی نه نگوستمان و ههروه ها ماچکردن له قۆناغی دواتری ژیانمان.

له قۆناغی دووهه م یا قۆناغی ئانال (هه ندیک جار به قۆناغی سادستیک ئانال ۶ پی ئامازه ده کریت)، کاتیک مندالان چیژی خسته نه ده ره وه ی پیسایه فیتر ده بن،

- 1- Morality Principle
- 2- Freud's Pre-Oedipal Phase
- 3- Oral Stage
- 4- Anal Stage
- 5- Phallic Stage
- 6- Sadistic-Anal Phase

کۆم ۱ ئەبیت به شتیک بۆ چێژ گرتن. له هه مان کات دا، تێه گه ن ئەوان که سیکی سه ره به خۆن که له دایکیان جیا بوونه ته وه. له درێژایی ئەم قۆناغه دا، به هۆی ئەوهی که مندالان سادستیک ئەبن، کۆم ئەبیت به شوپنیک بۆ چێژی جنسی و له ریگهی خستنه دهره وه وه کوو شیوه یه ک بۆ دهر برین ههستی تووره یی و سه رخۆشیان له به ده ست هینانی سه ره به خۆیی له دایکیان، که لک وه ئە گرن. مندالان به راگرتنی پیساییه که یان وا هه ست ده که ن که توانایی ئەوه یان هه یه ئەوانیتر به یینه ژیر رکینی خۆیان. له دۆخی کۆتایی دا، قۆناغی فالیک، کاتی ک مندال فیڕی چێژیک ئەبیت که له ئەنجامی بزوانتنی ئەندامی جنسیه، مه یلی جنسی مندال یا لییدۆ به ره و ئاله تی جنسی ئەروات.

له م قۆناغه له گه شه ی مندال دا، فرۆید ده خاته روو که پرسی چێژ له بنه رته وه مندال کۆنترۆل ده کات. خۆسه ر، ئازاردەر و خوازیا ر، مندال گۆی به هیچ نادات بیجگه چێژی خۆی نه بیت. هه رچه نده بۆ گه وه ره بوونی مندالیک وه کوو گه وه ره سالیکی ئاسایی، ئەبیت ئاستیک له ههستی جنسی گه شه بکات، هه ستیک له پیاوه تی و ژنایه تی. فرۆید با وه ری وابوو که ئەم ئاگاییه له ریگهی کۆنترۆل کردنی کاتی گرێگه لی ئیلکترا و ئۆدیپ ئەتواندریت بیه وه ده ست.

گرێی ئۆدیپ، خه ساندن و ئیلکترا ۲

داڕشتنی گرێی ئۆدیپ یه کچیک له گرن گترین پیشکه شه کانی فرۆیده نه ته نیا بۆ په خنه ی دهر و ونشیکاری، به لکوو به گشتی بۆ په خنه ی ئەده بی. فرۆید ئەم ناوه ی له شانۆنامه ی ئۆدیپی پاشا ۳ نووسینی شانۆنامه نووسی یۆنانی، سوؤفۆکلیس ۴ گرتوه. له م شانۆپه دا، ئۆدیپ، قاره مان ۵، وا پیشینی ده کریت که باوکی خۆی ده کوو ژیت و له گه ل دایکی هاوسه رگیری ده کات. تیکۆشینه کانی بۆ به رگری له م پیشینییه سوودی ناییت و رووداوه پیشتر وتراوه کان، روو ئەدات. به پیی روانگهی فرۆید، تاییه تمه ندی چیرۆکی ئۆدیپ ئەبیت به ئەزمونیکی جیهانی مرۆف، که نیشانده ری قۆناغیک سازینه ر له گه شه ی دهر و ونی - جنسی ۶ هه ر تاکیکه کاتیک که به مندالی ئۆبژه ی ۷ عه شقی خۆی له مه مکه وه (قۆناغی ئۆرال) بۆ دایکی ئە گواز یته وه.

به که لک وه رگرتن له گه لاله ی سوؤفۆکلیس وه کوو بنه ژای گرێی ئۆدیپ، فرۆید له

- 1- Anus
- 2- The Oedipus, Castration, and Electra Complexes
- 3- Oedipus Rex
- 4- Sophocles
- 5- Protagonist
- 6- Psychosexual Development
- 7- Object

وتارە پېشەكەكان لە سەر سايكۆئانالىز ۱ (وتارى بىست و يەكەم) (۱۹۱۵-۱۹۱۷)، ئەلەيت، لە درېژەى كۆتايەكانى قۇناغى كۆرپەيى (۶-۳)، ھەموو كۆرپە نېرەكان لەخۆگرى گرېدراۋيەك شەھوانى بۆ دايكيانن. كۆرپە بە شىۋەى ناخودئاگا بۆ تىكەلاۋ بوونى جنسى لەگەل دايكى مەيلى ھەيە، بەلام فرۆيد خەنمىك بۆ پراكىشانى سەرنجى سۆزدارى دايك دەناسىنەت، باوك. پېشتر لە قۇناغى فالېك و بەم شىۋەيە، مندال سەرنجى باوك بۆ دايك ۋەكوو پراكىشانىكى جنسى فام دەكات.

ئەگەر گەشەى جنسى مندالېك بە شىۋەى ئاسايى پېش بېرات، فرۆيد ئەلەيت، ئەبەيت لە گرېى خەساندن تېپەر بېت. بە چاودېرى كردنى خۇبان و دايكيان و لەوانەبە خۆشكەكانان، كورە مندالەكان تېتەگەن كە ئەوانىش ۋەكوو باوكيان خاۋەن نېرۆكەن لە حالېكدا دايك و خۆشكيان نيانە. ئەو شتەى ئەبەيت بە ھۆى ئەو كە كورە مندالەكان ۋاز لە زينا لەگەل دايكيان بھينن، ترسى خەسەنەراۋ بوون لەلايەن باوكيانەۋەيە. بەم شىۋەيە، مندال مەيلە جنسىەكانى سەركووت ئەكات، بە پېناسەكردنى خۆى ۋەكوو باوكى، و بەو ھىۋايەۋە كە رۆژېك ئەۋىش خاۋەنى ژېك ئەبەيت ھەروا كە باوكى خاۋەنى دايكەتى. بە شىۋەى ناخودئاگا، كور ئېستا سەركەوتانە بۆ قۇناغى پياۋەتى تېپەر يۋە.

بە ھەمان شىۋە كە كور بۆ ئەۋەى بېت بە پياۋېك ئاسايى ئەبەت كۆسپگەلى گرېى ئۆدېپ تېپەر بكات، كچىش بە ھەمان شىۋە بۆ بوون بە ژېكى نۆرمال دەبەت كۆسپگەلى گرېى ئېلېكترا تېپەر بكات. ھەر ۋەكوو كور، كچىكى مندالېش بە شىۋەى شەھوانى ھۆگرى دايكى ئەبەيت، ئەۋىش ۋەكوو كور خەنمىك بۆ پراكىشانى سەرنجى سۆزدارى دايكى، ئەناسىنەت، باوكى. بە شىۋەى ناخودئاگا كچ تېتەگات كە ئەو پېشتر خەسەندراۋ بوۋە ھەروا كە دايكى بوۋە. چونكە ئەزانىت كە باوكى ئەۋەى ئەو تامەزرۆيەتى ھەيەتى، نېرۆكە ۲، مەيلەكانى بەرەو باوكى ئەبات و لە دايكى دوورى ئەكاتەۋە. دواى ئەۋە كە كچ لە بزاونتى ھەستى باوك دائەمىنەت، سەر لە نوي دېتەۋە بۆ لاي دايكى و خۆى ۋەكوو دايكى پېناسە دەكات. تېپەرېن بۆ ژنايەتى تەۋاۋ دەبەت، كچ تېتەگات كە ئەۋىش رۆژېك ۋەكوو دايكى ئەتوانىت خاۋەنى پياۋېك بېت. لە مەۋداى پەيۋەندى لەگەل پياۋېك، مەيلە تېرەنەبوۋەكەى بۆ نېرۆكە (چنۆكى نېرۆكە ۳) سووكنايى دەدرېت و ھەستى بۆشايى بە شىۋەيەك ئارام دەگرېت.

فرۆيد ئامارە بە ئەۋە دەكات كە رەۋتى بوون بە پياۋ و ژن، رەنگە ئەستەم و درېژ بېت، بەلام پېويستە. بە ھۆى ئەۋەى كە لەم رەۋتەدا، مندال لەۋە كە بناغەى ژيانى

1- Introductory Letters on Psychoanalysis

2- A Penis

3- Penis Envy

له سه پرسی چیژ دابنیت، که به پیی ئەوه ته واوی دانانی پریاره کانی به پیی پازیوونی کاته کی بابه تی چیژه، تیته په ر ئەبیت بۆ پرسی راستی، که به پی ئەوه تیبنین و داخوایه کۆمه لایه تیه کان و برینگه ری سوپریگیگۆیه که پریاره کان پینمایه ئەکات. له درێژهی ئەم قۆناغه دا، فرۆید باوه رهی وایه که ههستیاری ئەخلاقی مندال و خودئاگا له یه ک کات دا درئه که ون.

گرینگایه تی خه ون

به پیی روانگهی فرۆید، ئەگه رچی تیپه رین بۆ پیاوه تی و ژنایه تی رهنگه سه رکه وتووانه بیت، هه ر گه و ره سالیک زۆریک له بیره وه ریگه لیکه به ئازار له مه یله جنسیه کان، تووره یی، سه ریچی، و گوناح له ناخودئاگا چیگر ده کات. به هۆی ئەوه ی که خودئاگا و ناخودئاگا به شیکن له یه ک ده روون، ناخودئاگا به مه یله شاراوه کان و خولیا سه رکوت کراره کانیه وه، درێژه ئەدات به کاریگه ری له سه ر خودئاگا به شیوه ی هه ستگه لیکه ناته واو وه کوو، تاوان، بیر و هه ستگه لیکه غه یرعه قلانی و هه روه ها خه ون و ئاله شه وه ۱.

له به ره مه به هیزه که ی، راقه ی خه ون ۲ (۱۹۰۰)، فرۆید ئاماژه به ئەوه ده کات که ناخودئاگا خولیا و مه یله سه رکوت کراره کان درئه بریت. ئەگه رچی میشکی خودئاگا پیشتر ئەم خولیا و مه یلانه ی سه رکوت کردوو و ناچار یانی کردوو به یینه ناوی ناخودئاگا وه، هه روه ها ئەم چه شنه خولیا نه رهنگه بی ئەوه ی که هه ستگه لیک وه کوو خۆقینی و تووره یی درووست بکات، بۆ ده روونی خودئاگا به رپوه بردنی ئەسته م ببیت. ناخودئاگا به م شیوه یه، ئەم خولیا شاراوانه ئەتیریته وه و دووباره بیچمیان ئەداته وه ئەم جاره خۆی به شیوه ی چالاکیگه لیکه په سه ندرکراوی کۆمه لایه تی و به شیوه ی وینا ۳ یا هیمه گه لیک ۴ له خه ون و هه روه ها نووسینه کانمان ئەنوینیه وه. له م ره وته دا، ده روون ده لاقه یه ک له ریگه ی مۆله ت دان به م مه یله نه رم و کۆمه له سه ندرکراوانه درووست ده کات بۆ ئید که درز بکه نه نیو دۆخی خودئاگا.

ده روون رهنگه به شیوه گه لیکه جۆراو جۆره وه ئەم ده لاقه بۆ ئید درووست بکات، له ریگه ی ره وتی جیه چیکردن ۵، بۆ نمونه، ناخودئاگا رهنگه بگۆریت نه فره تی

- 1- Nightmare
- 2- The Interpretation of Dreams
- 3- Image
- 4- Symbol
- 5- Displacement

که سییک به ناوی ئاپلبای ۱ بو سیویک گه نیاو ۲ له ناو خه نوئیک، یان له ریگه ی لیکدان ۳، دەر وون رهنگه تووریهی که سییک بو که سانی جوړاو جوړ و شمه که کان له گه ل پسته یه کی ساکار یه کییک بکاته وه. به هه ر شیوه که بیته، له ریگه ی هیما و وینه، به لام نه به شیوه ی راسته و خو، ناخودئاگا درپژه ئه دات به کار یگه ری خو ی له سه ر پالنه ر و هه لسو که وته کانمان.

کاتییک هه ندیک تاییه تمه ندی له هه سته سه رکو و تکراره کان نه توان به شیوه ی شیوا له ریگه ی خه ون و گالته ۴ و شیوه گه لیکیتر، رزگار بن، ئیگو ئه بیته ئیش بکات و هه ر وه لامیکی ئاشکرا دابخات. له م ره وته دا، ئیگو و ئید له شه ریکی هه تاهه تای ی به شدارن که فرۆید به دروون په شیوی ۵ دهیناسیته. ترس له به رزایی تا سه ری شه ی چلدار، دەر وون په شیوی ئه توانیت جله وی زوره ی له دزه-نورمییه ۶ فیزیکیه کان و دەر وونیه کان له ده ست بگریته. فرۆید روونی ده کاته وه، ئه وه کاری دەر وونشیکاره ۷ که ئه م ناسازیه چاره سه ر نه بووانه بناسیت که په ره به دەر وون په شیوی ئه دات. له درپژه ی دەر وون-ده رمانی ۸ و شیکاریی خه ون، دەر وونده رمانگه ر ۹ تینه کو شیت که نه خو ش بو حالچاکی و دوخیکی ئاسایی بینته وه.

ویژه و شیکاریی دەر وون

بو فرۆید، ناکۆکیه چاره سه ر نه کراوه کان که ئه بن به هوی دەر وون په شیوی، که ره سه ی ویژه پیک دینن. فرۆید باوه ری وابوو که به ره مه میکی ویژه، دهر برینی دەر وونی میشکی ناخودئاگای نو سه ره. که وابوو، به ره مه ئه ده بیه کان ئه بیته وه کوو خه ون لیان پروانین، به مه به سته ئاشکرا کردنی هان و مه یل و خولیا گه لی شاراوه ی نو سه ر، له شیواز گه لی شیکاریی دەر وون له سه ر ده ق که لک وهر ده گرین.

- 1- Appleby
- 2- Rotting Apple
- 3- Condensation
- 4- Joke
- 5- Neurosis
- 6- Abnormality
- 7- Psychoanalyst
- 8- Psychotherapy
- 9- Psychotherapist

کارل گۆستاف یونگ

خویندکاری بهناوبانگی خوشهویستی فرۆید، کارل گۆستاف یونگ (۱۹۶۱- ۱۸۵۷)، پزیشکیدهروون ۱، فیلسوف و دهرووناسی سویسیه. بههلبژاردنی یونگ وهکوو خویندکاری خوشهویستی خوئی و «کورپی» خوئی، فرۆید ئهوی وهکوو جیگری خوئی ناساند. بهرهو کۆتایی پهپوهندی چهوت سالانهی مامۆستا و خویندکاریان (۱۹۱۲)، یونگ دواینانه لهسکالایهک که بۆ فرۆید دهنوسیت، به ئامازه بهوتهکانی نیچه ۲ له وهها دوا زهردهشت ۳، ئهلیت: «ئه گهر کهسیک تهنها وهکوو خویندکاریک بمینیتتهوه، به ناحهزترین شیوه دهستخوشی له مامۆستاکهی کردوه». سالیکی دواتر، ئهم خویندکاره له مامۆستاکهی جیا دهپیتتهوه وهییدی هییدی ئهپیت بهیهکیک له هیزه پيشهنگهکانی بزوتنهوهی دهروونشیکاری.

نارهزایهتی یونگ له ههندیکی له بنهماکانی شیکاریی دهروونی فرۆیدی، له جیاوازیگهلیکی تیوریی که له راقهی خهونهکان و شیوازگهلی دهروونی مرۆف له گهل فرۆید بووی، ههستاوه. بهپیی روانگهی فرۆید، لهو شوینهوه که ههلسوکهوتهکانی مرۆف له وزه و شههوهتی جنسی، ئهوهی که فرۆید به لییدۆ دهیناسیت، سهرحاوهی گرتوه، تهواوی ئهوه ههلسوکهوتانهی مرۆف، بریتی له خهونهکان، له بنههتهوه سیکشوالن ۴. به پهپوهندی دانی زۆربهی له خهونهکان به گریی ئۆدیپ و ئیلیکتر، فرۆید تا رادهیهک زۆر خهونهکانی به زاراوهگهلی جنسی راقه کرد. یونگ دژی ئهوه بنهواشهی فرۆید بوو که تهواوی ههلسوکهوتهکانی مرۆف سهرحاوهی سیکشوالی ههیه، یونگ واباس دهکات که له خهونهکانمان، ویناگهلیکی سیکشوال دهرتهکهوویت بهلام تهنیا ئهوه نیه و ویناگهلیکیتر خویان دهرتهخه. له سالی ۱۹۱۲، یونگ دهقه تهوهپهکهی به ناو هیماکانی گۆران ۵، که له ئاکامدا ئهپیت به هۆی جیاپوهنهوهی له گهل فرۆید، بلاو کردوه. لهم بهرهههه دا، یونگ رووندهکاتهوه که خهونهکان بریتین له ویناگهلیکی ئوستوریهی ۶ و ههروهها جنسی. بیرهکانی یونگ بۆ ماوهی پهنج سالی داهاوو ئهپیت به هۆی دوورخستهوهی له کۆمهلگای دهروونشیکاریی. له درپژهی ئهم کاتهدا، شیوازهکهی خوئی له دهروونی مرۆف ئههینیتته دارشتن، که ئهپیت به گرینگترین ئامالی ئهوه بۆ دهرووناسی و ههروهها رهخنهی ئهدهبی.

له دارشتنی شیوازهکهی تایبهت به دهروونی مرۆف، یونگ تیوریهکهی فرۆید

- 1- Psychiatrist
- 2- Nietzsche
- 3- Thus Spake Zarathustra
- 4- Sexual
- 5- Symbols of Transformation
- 6- Mythological Images

سه بارهت به ناخودئاگا قبول ده کات، به لام شیکارییه کانی سه بارهت به ناوه روکی ناخودئاگا رده ته کاته وه. له روانگه ی یونگه وه، دهروونی مرۆف بریتیه له سی بهش: خودئاگای تاکای ۱، ناخودئاگای تاکای ۲، و ناخودئاگای کوئی ۳. خودئاگا و ناخودئاگای تاکای، دهروونی تاکه که کان له بهرته گرن. خودئاگای تاکای، یا دۆخی وشیار ۴، ئه و وینا یا بیره که ئیمه له ههر کاتیکی ژیانمان له ئاگادارین، وه کوو ئسلایدشوویک ۵، ههر ساتیک له ژیانمان لاپه رهیه ک نوێ به رهه م دینیت. هه روا که ئیمه به رده و امین له دینتی ئه م لاپه رانه، لاپه ره ی پیشتر له خودئاگای تاکای ئیمه له بهر چاومان ون ده بیت، به هۆی ئه وه ی که هیچ شتیکی ناتوانیت له خودئاگای تاکای بمینیتته وه. ئه گه رچی له خودئاگای تاکای ئه م لاپه ره له بهر چاومان بووانه له بیرته کرین، له ناخودئاگای تاکای کو ده بنه وه و وه بیردینه وه. یونگ ئاماژه ده کات که ته وای بیره خودئاگانمان له ناخودئاگای تاکیه وه ده ست پینته که ن. له و شوینته که لاپه ره کانی ئسلایدشووی کات به کاتی ههر که سیک جیا وازه، ناخودئاگای تاکای ههر تاکیک بنگومان تایه ته.

له قوولایه کانی دهروون دا و شاراره له خودئاگای مرۆف، به شی سیپه می شیوازی یونگ له دهروونی مرۆف جیگرتووه: ناخودئاگای کوئی، ئه و به شه ی دهروون که زۆرتر له خودئاگا و ناخودئاگای تاکای ناتاکه که سی و جه ماوه رانه تره. ئه م به شه له دهروون مالداری، زانست، ئه زموون، و وینه گه لیککی کۆمه لی له هه موو ره گه زه کانی مرۆشه. به پیتی روانگه ی یونگ، روو به روو بوونی خه لک له سه رتاسه ری دنیا به چیرۆک و ئوستوو ره گه لیککی تایه ت، به یه ک شیوه یه، ئه وه ش به و بۆنه وه نیه که هه موو که سینک ئه و چیرۆکانه ئه ناسیت و به یه ک شیوه ستایشی ئه کات، به لام به و بۆنه وه یه که له قوولایه کانی ناخودئاگای کۆمه لی ره گه زه کان، بیره وه ره کان جیگیر بوون. به پیتی روانگه ی فرۆید، ئه م ناخودئاگا کۆییه «پیکهاته ی دووه می دهروونییه به کۆمه ل و جه ماوه ری و غه یرتاکه که سی سروشته که بۆ هه مووان جی ناسینه وه په». ئه م ره هه نده دنیا دا گره دهروونییه، جیماوه ی خه زینه یه که له ناوه روک و به کۆمه لژینی به هییز و قوولی مرۆشه. ئه م بیره وه ریانه، به شیوه ی سه رچه شن ۶ بوونیان هه یه، که شیوازی یا وینه گه لیککن له ئه زموونگه لیککی دووپاته ی ۷ مرۆف وه کوو، له دایک بوون، مه رگ، زیندوو بوونه وه، چواروهرز، و وه لاتنی دایکی، که گه ر بمانه ویت چهند نمونه ناو به یین، له چیرۆک، خه ون، دین، و فانته زیاکانمان

- 1- Personal Conscious
- 2- Personal Unconscious
- 3- Collective Unconscious
- 4- Waking State
- 5- Slide show
- 6- Archetype
- 7- Repeated

خویان نیشان ئهدهن.

سه‌رچه‌شنه‌کان هزرگه‌لێکی له‌به‌رده‌ست نین، به‌لام پێشبه‌ستینێکن ۱ که به‌ شیوه‌گه‌لێکی به‌رچاو ئه‌بن به‌ هۆی وه‌لام دان به‌ بزوینه‌ر ۲. سه‌ره‌رای ئه‌وانه، سه‌رچه‌شنه‌کان به‌ شیوه‌ی ره‌چه‌له‌کی به‌ شیوه‌ی میرات بۆمان ماونه‌ته‌وه (میراتیکی ده‌روونی نه‌ جه‌سته‌یی)، که ناخودئاگایه‌کی کۆیی ناسراو بۆ ته‌واو مرۆفه‌کان ده‌هینتته‌ پیکهاتن. یونگ وای باوه‌ره‌ که سه‌رچه‌شنه‌کان «فۆرم ئه‌ده‌ن به‌ بیژمار ئه‌زموونه‌هایه‌کی چه‌شنی له‌ پێشینه‌کانمان و هه‌روه‌ها پاشماوه‌ی ده‌روونین له‌ ئه‌زموونگه‌لێکی به‌کجار زۆر له‌یه‌ک چه‌شن، له‌ په‌ژاره و خو‌شبه‌کان که بیژمار جار له‌ میژووی پێشینه‌کانمان دووپات بوونه‌ته‌وه». به‌ پروودان له‌ وێژه، به‌ شیوه‌ی گه‌لاله‌ی شیوازی دیساگه‌رانه‌وه‌یی ۳، وینا و چه‌شنی که‌سایه‌تیه‌کان ۴، سه‌رچه‌شنه‌کان توانایی هاندانی هه‌سته‌ قووله‌کانیان هه‌یه‌ که له‌ ته‌واوی خوینه‌ره‌کاندا بوونی هه‌یه، چونکه‌ ویناگه‌لێک ده‌بزوینن که له‌ ناخودئاگای کۆپی جیگیر بوون و هه‌سته‌گه‌لێک درووست ئه‌که‌ن که خوینه‌ر له‌ هه‌وه‌له‌وه‌ کۆنترۆلی له‌سه‌ری که‌متره.

یونگ به‌که‌م که‌سیک بوو که‌ پێشانی دا که ئه‌وه چه‌شنه‌ سه‌رچه‌شنانه به‌ شیوه‌ی راسته‌وخۆ له‌ سه‌ر جوۆری وه‌لام دانه‌وه‌مان به‌ بنه‌ما ده‌ره‌که‌کان کاریگه‌ریان هه‌یه. بۆ نموونه، کاتیک ئیمه‌ ریکلامیک ته‌له‌ویزیۆنی ئه‌بینین که مندالیک دووسالانه‌ی ساواپێچکراو پێشان ئه‌دات که هه‌ندیک بێچووی سه‌گ ده‌وریان گرتووه و پروخساری ئه‌لپسینه‌وه، هه‌ستیک به‌پرۆاله‌ت له‌ شادمانی، گه‌رمی و عه‌شق ئیمه‌ دائه‌پۆشیت. یونگ پێی وایه‌ که ئه‌م چه‌شنه‌ هه‌سته‌ کۆنترۆل نه‌کراوانه، ده‌ستکه‌وتی هاندانی سه‌رچه‌شنه‌کانن.

زۆربه‌ی له‌ مرۆفناسه‌کان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که سه‌رچه‌شنه‌کان وه‌لامی جیمایه‌ی چاندمانن که ورده‌ ورده‌ له‌ گرووپگه‌لێکی تایبه‌تی کۆمه‌لایه‌تی به‌ ئیمه‌ گه‌یشتون و تووێژ ده‌که‌ن. ورده‌ ورده‌ ئه‌م چه‌شنه‌ دیارده‌ کۆمه‌لایه‌تیانه‌ ئه‌بن به‌ ئووستووهره‌ یا چیرۆکگه‌لێک که یاریده‌ری واتادار کردنه‌وه و گرینگایه‌تی ژبانی خه‌لکن. یونگ به‌ باس کردن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ که ئووستووهره «ئاشکرا بوونی هیماین له‌ درامای ۵ ده‌روونی و ناخودئاگای ده‌روونیه‌»، به‌هێزانه‌ دژایه‌تی خۆی به‌م وتانه‌ ده‌رئه‌بریت. هه‌ردوو ئووستووهره‌ و چیرۆکه‌ هاوچه‌رخه‌کان زۆرجار هیمایه‌کی سه‌رچه‌شنانه‌ چه‌ندین جار بۆ سه‌لماندنی ناوه‌رۆکی گرنگی خویان نیشان ئه‌ده‌ن. له‌ رینگه‌ی دووپات

- 1- Predisposition
- 2- Stimuli
- 3- Recurrent Plot Patterns
- 4- Character Types
- 5- Drama

کردنه وهی ئەم چه شنه هیمانە، سەرچه شنی ئانیما ۱ (ژن له پیاو دا) و ئانیموس ۲ (پیاو له ژن دا)، دایک، زیندوو بوونه وه، بۆ ئامازە به هەندیک، پەنگە بکریت بۆ رەوتی رافه کردن بۆ فامکردنی واتاگە لیککی گرینگی چیرۆک و ئەزموونه کانی مرۆف، به کار بینین. به هۆی ئەوهی که میشکی ناخودئاگا بەرده وامانه له هیمان کانی سەرەکی دەروونی کۆیی بۆ دانانی واتایه ک بۆ ژیان که لک وەرده گریت، ئەم چه شنه هیمانە یارمه تپدەری ئیمەن له تاوتۆکردنیکی قوولتر له ناو سەرچه شن و ژبانی به کۆمه ل. بۆ یونگ، چیرۆک و ئوستووورە کان ئامرازگە لیکن که که له ریگه ی ئەوانه وه سەرچه شن نه ته نیا له ریگه ی خه ونه کانمان، به لکو و له ناخودئاگای تاکی بینەری خۆیانن.

له درپژە ی سەله کانی ۱۹۲۰ و تا کاتی مه رگی له ۱۹۶۱، یونگ درپژە ی دا به گه شه ی شیوازه کانی له دەروونناسی شیکارانە. کاتیک ئیمه تیوری و شیوازه کانی یونگ بۆ سەر و پژه به کار ئەهینین، خۆمانمان تووشی رەخنە ی سەرچه شنانه ۳ کردوو. بینگۆمان پیشه نگی رەخنە گری ئەم رپبازه، نۆرتاب فرای، رەخنە گری سەرچه شنی سەده ی بیسته مه.

ره خهنى شيعرى زستان له روانگهى تيؤرىي دهروونشيكارى لاکانهوه

■ حوسهين پايهنده*

زانستيارى تيؤرىي و ره خهنى ئەدهيىي زانکۆى عهلامه تهباتهبايى تاران

(رېڤککهوتى وهرگرتن: ۱۳۸۸/۰۸/۲۶، رېڤککهوتى پهسهند کردن: ۱۳۸۸/۱۰/۱۹)

پوخته

پا و بيروکه گهلى بيرمەند و تيؤريداريؤى به ناوبانگى فهپه نىسى ژاک لاکان، بنه پره تيان هه لده گه پرتيه وه بو دهروونشيكارى فرؤيدى و ههروهها به كهلك وهرگرتن له كۆمهليک زاراه و شيواناسييه نوييه كان ئەم چه مکهانه بهر بلاوتر ده کاته وه و پهريان پى ئەدات. پهوتى روونکردنه وهى لاکان له چه مکی ناخودئاگادا، نمونيه په کی دانتسه نوپنى له تهواوبوون و هه مواربوون تيؤرى دهروونشيكارى کلاسيکه. سه رنجى لاکان بو زمان، خوئى په کيک له تاييه تمه ندييه فرؤيديه کانى هزرى ئە وه. به لام گرینگى و بايه خى زمان له روون کردنه وه په ک که له سه ر چه مکی ناخودئاگادا ده يخاته بهر باس، له چوارچيوه تييينيه گشتيه کانى زمان (ههروهها که له بيروکهى فرؤيد ده بينرئيت) زور ئە ولاتر ئە پروات. لاکان به كهلك وهرگرتن له (هاوکات هه موارکردنى) زمانناسيى سوسورى، چوارچيوه په کی نوى بو تيگه يشتن له چه مکی ناخودئاگادا داده هئيتت، چوارچيوه په ک که له بيروکهى فرؤيد بوونى نييه و خوئى نمونيه په که له گه شه و په ره پيدانى دهروونشيكارى به شيوازى نيوان بوارى.

له م وتاره دا، سه ره تارهوتى روونکردنه وهى تيؤرييه زمانيه کانى لاکان له بوارى گه شهى دهروونى سووژه وه ده گرینه بهر. هه ر به م بۆنه په وه، به شيوهى تاييه ت ليکدانه وه په ک له سه ر روانگهى بو بوارى «بابه تى خه يالى» و «بابه تى هيمامين» و چه مکه په يوه نديداره کان به م دوو زاراه وه وه ده که ين. دواتر به خوئنده وه په کی په خه گرانه له دوابين به شى ئەم نووسراويه دوخى كهلك وهرگرتن له چه مکه کانى لاکان له ره خهنى ئەدهيى له ناو شيعرى به ناوبانگى «زستان» به ره مى ميه دى

ئه خه وانسالس ده خه ينه به رباس.

وشه سه ره كيه كان: لاکان، زستان، «بابه تي خه يالي»، «قوناغي ئاوينه»، «بابه تي هيمابين»، «بابه تي واقع».

پيشه كي

هزره كاني تيوريداريزي گه وره ي فهره نسي، ژاك لاکان، گه رانه وه يه كه بو چه مكه كاني دهروونشيكاري فرويد و ههروه ها گه شه و په ره پيداني ئه م چه مكه يه به كه لك وهرگرتن له كومه ليك زاراه و شيوازاناسيه نوييه كان. نمونه ي دانسته نويني گه شه و په ره پيداني چه مكه كاني فرويد له تيورييه كاني لاکان ده توانين له ره وتي پروونكردنه وه كه ي له چه مكي ناخودئاگادا بينين. ئه م وته به ناويانگه ي لاکان كه ده ليت: «چه مكي ناخودئاگا، پيكهاته يه كي زمانئاساي هه يه، له سه ره تادا وادياره پروانگه يه كي نوئي دهروونشيكاري بيت، به لام فرويديش له پروانگه يه كدا سه به رت به چه مكي ناخودئاگا، له گرينگي زمان ئاگادار بوو و له راستيدا سه رنجي زوري به ره و لايه نه زمانيه كاني ره وته ناخودئاگايه كان بوو. بو نمونه، كتبيي فرويد به ناوي خه سارناسيي دهرووني ژياني رپوزانه، له بنه رتدا سه به رت به «كرده په شيپويه parapraxis» واته ئه و كرده بي هوكه له ي كه به جينگه ي ئه وه ي ئامانجه كه مان مسوكه ر بكات، به ئاكامي نه خوازاه ده گات؛ (به چه شني به كارهيئاني كليلي هه له بو كردنه وه ي ده رگا، يان به جيهيشتن شتيك كه بريار بووه ببريت، يان رويشتن به ناو رينگايه كي هه له له كاتي ليخوريني ترومبيل؛ به لام به شيكي گرينگ له تيگه گه ل و نمونه گه ليك كه فرويد له م كتبه دا بو (كرده په شيوي) هه ليده بژيريت و به تير و ته سه لي ليكدانه وه ي بو ده كات، چيه تيه ي زمانيه يان هه يه يان په يوه ندي به كاركردي زمانه وه هه يه (وه كوو هه له ي زاره كي له ئاخافتندا، يان هه له ي رينووسي له كاتي نووسيندا) (freud 1991 a: 94_183). ههروه ها به شيكي به رچاو له كتبيي فرويد له ژير ناوي مه ته ل و هاوپه يوه ندي له گه ل چه مكي ناخودئاگا، جه خت له سه ر شروفه داني زمانيه مه ته له كان ده كات (به تاييه ت تيگه ي جوانكاري

ئه ده بى ره گه زدۆزى كه شيوه يه ك له ياري كردن له گه ل زمانه) (بۆ نموونه پروانن بۆ (freud, 1991b: 80-83 & 115-116). به م بۆ نه يه وه، ده تواندرى ت بوتريت ئه و سه رنجه ي كه لاكان له تيوري گه ليك كه بۆ زمان ته رخانى ده كات، خۆى يه كييك له تايه تمه ندييه كانى فرۆيديوونى، هزرى ئه وه.

به لام شايه نى ئاماژه يه كه گرينگى و بايه خى زمان له ره وتى پروونكر دنه وه كه ي كه سه باره ت به چه مكى ناخودئاگا ده يخاته بهر باس، به شيوه يه كي تره و له چوارچيوه زمانيه كان (به وشيوه كه له بىرۆكه ي فرۆيدا دياره) زۆر بانتر ئه پروات. لاكان به كه لك وهرگرتن له (هاوكات هه مووار كردنى) زمانناسى سوسوورى، چوارچيوه يه كي نوئ بۆ تيگه يشتن له چه مكى ناخودئاگا دائه هينيت؛ چوارچيوه يه ك كه له تيورى فرۆيد، بوونى نيه و خۆى نموونه يه كه له گه شه و په ره پيدانى ده روونشيكارى به شيوازى نيوان بوارى.

له م وتاره دا، سه ره تا ره وتى پروونكر دنه وه ي تيوريه زمانيه كانى لاكان له بوارى گه شه ي ده روونى سووژه وه ده گرينه بهر؛ هه ر به مۆنه يه وه، به شيوه يه كي تايه ت پروانگه ي ئه و له مه ر گه شه ي ده روونى سووژه له بوارى «بابه تى خه يالى» و «بابه تى هيمايين» و چه مكه په يوه نديداره كان به م زاراوه گه له پروون ده كه ينه وه. دواتر به خويندنه وه يه كي ره خنه گرانه له دوايين به شى ئه م وتاره دا دۆخى كه لك وهرگرتن له چه مكه كانى لاكان له ره خنه ي ئه ده بى له ناو شيعرى به ناوبانگى «زستان» به ره مى ميهدى ئه خه وانسالس ده خه ينه بهر باس.

تيورى لاكان سه باره ت به گه شه ي ده روونى سووژه

شروڧه يه ك كه لاكان له گه شه ي سووژه ده يخاته به رده ست، به پيى بىر و پاكانى فرۆيده به لام به و جياوازيه وه كه ئه و به جيگاي پيداگرى له سه ر ره وته جه سته ييه كان، گرينگى زمان ده خاته بهر چاو. به پر واي لاكان، زمان وه ها رۆلنيكى ئه وتۆ له په ره رده كردنى ده روونى تاكدا ساز ده كات كه پتيويسته بوتريت نه ك هه ر پيكه اتنى چه مكى ناخودئاگا، به لكوو گه شه سه ندى چه مكى خودئاگا و تيگه يشتنى تاك له ده روونى خۆى به هه مان شيوه له خوگرى بنه مايه كي زمانيه.

«به تاکایه تی بوون» ره وتیکی دهروونییه که له درێژهیدا، که سایه تی به ئامانجی گهیشتن به دهروونیکی یه کپارچه گهشه دهکات. دهروونی یه کپارچه، واتا دهروونیکی بی بهری له سه رجه م که موکۆرییه دهروونییه کان و لاکان به مه بهستی روونکردنه وهی دهروونی یه کپارچه، کۆمه لیک له زاراو هه گه لی پسه پورهانی داهیناوه که گرینگترینان بریتین له: «بابه تی خه یالی»، «قۆناغی ئاوینه»، «بۆشایی»، «بابه تی هیمایین»، «ناوی باوک»، «تۆبزه ی ئه وی دیکه ی بچووک» و «بابه تی واقع». لاکان به پیی روانگی پاش-پیکهاته خوازانه پیی وایه په یوهندی دال و مه دللول، راهه ستاو نییه و به رانه ر کردنیان به نه گونجاو ده زانیت و گهیشتن به منیکی ته وایه کپارچه ش هه روه ها وه کوو چه مکیکی مه حال دینته ئه ژمار. تاک ته نیا ده توانیت به ئه م چه شنه له من نزیک بیته وه، نزیکایه تیه ک که پیوستی به گهیشتنی سووژه به «قۆناغی ئاوینه»، تیپه رین له ب «ابه تی خه یالی» و رویشتنی بۆ ناو «بابه تی هیمایین» ه.

«بابه تی خه یالی»

«بابه تی خه یالی» (the imaginary order) ، زاراو یه که که لاکان بۆ وه سفی دۆخی دهروونی مندال و پیناسه ی ئه و له پیگه و په یوهندی خۆی له گه ل جیهانی دهرووبه ر به کاری ده بات. له م قۆناغه دا، مندال فامیکی له بوونی نییه و توانایی جودا کردنه وهی سووژه و تۆبزه ی نییه. مندال هیدی هیدی تیده گات که مانه وهی ئه و به ستراو ته وه به دایکیه وه. دایک به شیردان به مندال، به گۆرینی جلوه به رگی، به شۆردنی، به ئاگاداری و به لاواندن و یاری کردنه کانی، متمانه په کی دهروونی بۆ پاراستنی بوونی مندال دابین ده کات. له «بابه تی خه یالی»، مندال هیشتا پیکهاته ی زمان فیر نه بووه و توانای ئاخوتنی نییه. به گویره ی ئه وهی که ناتوانیت جیهان به پیی زمان (ئامرازی گه وره کان بۆ ته کووزی دان به جیهان و تیگه یشتن لپی) تیبگات یا وه سفی بکات، فامکردنی له م کاته زۆرتر له سه ر نیشانه پارچه پارچه کان و خه یالییه کانه؛ واته ئه و نیشانه گه لانه ی که لیکه وه ته ی خه یالکردنی مندالانه یه که به ته وای له چوارچیه ی ئه و خه یالگه له، ساکارته وه رانه و پیته گه شتوانه ئه تواندریت

شياوى فامکردن بىت. (هوى ناوزه د کردنى ئەم بابەتە بە «خەيالى» هەر ئەم خەيالىگە، مندا لانیە و فامى جيهان بە پىي وینە گەلى لیکه وتە لە خەيالىە). بوون لە «بابەتى خەيالى» هاوواتای ژيان لە گەل نيشانه كانە «وینە گەلى زەينى»، نيشانه خەيالىیە كان، راگەيە نەدرى يە كبوون لە گەل داىكدان كە هەستىك لە رەزامەندى لە ناو سووژە بەدى دىتیت (Eagleton, 1997: 143).

لەم كاتەدا، مندا ل كە يە كە مین مانگە كانى ژيانى تىئە پەرىتیت، بۆچوونىكى پچر پچر يا پارچە پارچە لە بوونى خوى هەيە. ئەندامە كانى جەستە، بە تايبەت دەست و پى و هەروەها بە شە كانى دەست و پى وەكوو پەنجە كان لە چاوى ئەو وە چەن پارچەى جيا جيا يا يە كە نە گرتو وە. جەستە لەم كاتەدا كۆمە لىكى بى بیچم و لە گشتىتى يا يە كپارچە يى بى بە رىيە. مندا ل لەم قوناغى گەشە كردنەدا، زورجار پەنجە كانى دەست و پى خوى هەر وەكوو هەرشتىكى تر كە لە بەر دەستىدا بىت - لە يارىيە كانى بگرە تا وەكوو كە لوپە لە كانى داىكى كە بۆ بە خىو كردنى ئەو كە لىكى لى وەرە گرىت ئەيخاتە ناو دەمى و ئەيمژىت. لە فامى سەرە تايى مندا لدا، ئەندامانى جەستە و ئەو چستانەى كە لە ژینگەى دەوروبەرى بوونيان هەيە، لە يەك جيانىن؛ جيهانى دەوروبەر، درىزەى لاشەى سووژە دىنە ئەژمار و دەم وەكوو ئامرازىك بۆ شىكارى ئەم جيهانە لەت لەت و دا براو دەبىتیت.

قوناغى ئاوينە

ئەم پارچە پارچە بوون و دا برانە لە كاتى رۆيشتن بۆ ناو ئەو هەى كە لاكان ناوى دەنىت «قوناغى ئاوينە»، كۆتايى دىت و مندا ل بە فامىكى يە ك دەست لە جەستەى خوى دەگات و سەر بە خوى ئەو لە جيهانى دەوروبەرى دىتیتە دى (Lane, 2006: 10 & wright, 1998). ئەم قوناغە لە گەشەى دەروونى كاتىك دەست پىدە كات كە مندا ل لانىكەم شەش مانگ و لانىزۆر هەژدە مانگ لە تەمەنى خوى تىپەر كرىت و لە سى سالىشدا كۆتايى دىت. بە برىواى لاكان، رۆوبەر و بوونە لە گەل وینە يىكى خۆت لە ئاوينەدا، فامىكى تاووتە واو لە جەستە (وەكوو كۆمە لە ئەندامىكى لكاو و سەر بە خۆ لە چشتە كانى تر لە ژینگەى دەوروبەر) بۆ مندا ل

دابین ده کات.

ئهم فامه، له سێ قۆناغدا به دی دیت: له قۆناغی یه کهم، منداڵ که له لایه ن دایکیه وه یان که سیکی گه وره ی دیکه له باوهش ده کریت له ناسینه وه ی خۆی له ئاوینه دا داده مینیت و وینه ی ده رکه وتوو له ئاوینه که له گه ل دایکیدا (یا که سیکی گه وره) به هه له ده گریت. له قۆناغی دواتردا، منداڵ تیده گات له ئه وه ی که ئه وشته ی که له ئاوینه که دا ده یینیت ته نیا وینه یکه و مرۆف یان چشتیکی واقعی نییه. ده رنه جام، له هه نگاوی سیهم، منداڵ لیکیده داته وه که وینه ی خۆیه تی که له ئاوینه دا ده رکه وتوو. کاردانه وه ی منداڵ له به رانه ر وینه ی یه کپارچه ی خۆی، زۆرتر له گه ل چه ند نیشانه یه کی ئاشکرا له حه ز و خۆشحالییه کی کو تو پر، و مه یلی دان پیدانانی که سانی دیکه «به تایبه ت دایک».

منداڵ زۆر به ی کاته کان سه یری دایکی ده کات و به پیکه نیتکی به گرو تینه وه داوا له دایکی ده کات به ئاو ردا نه وه یه کی شیاو خۆشحالییه که ی وه رگریت. له م کاته دا، هه روه ها نیشانه گه لی په زامه ندی و لوتبه رزی له رو خسار و ئاکارییدا خۆی ده رده خات. سه رچاوه ی ئه م لوتبه رزییه ده گه رپته وه بو دیتنی یه که م جاری وینه ی ته واوی خۆی له ئاوینه دا (وینه ی یه کپارچه) هه ست ئه کات که بوونی شتیک له چه ند به شی پارچه پارچه زۆرتره. له م وینه ئاوینه ییه دا، جه سته هه ر له و کاته دا که جیهان ده وری گرتوو، جیا له جیهانی شه. منداڵ به دیتنی هیله کانی جه سته ی خۆی که سنووری ئه و و جیهانی ده ورو به ریته ی، خۆی منیکی جیاواز له ئه وی دیکه دیاری ده کاته وه. له شی یه کپارچه و سنووره دیا هه رکان، ئه و ده رفه ته ی بو ئه ره خسی نیت که ئیتر به ته واوی په یره وی ژینگه ی ده ورو به ری نه بیت، به لکو و سه ره خۆیا نه له سه ر ژینگه ی ده ورو به ری کاریگه ری دابنیت.

تیپه رین له م قۆناغه گرینگه ی گه شه کردنی ده روون، بی گومان بی ئاوینه ی واقعی ش روو ده دات. رو خسای دایک، یه که مین ئاوینه یه که منداڵ وری ئه بیت و له شیوه ی ئه و، بو چوونی ک له خۆی وه ده ست ئه خات. هه روه ها که ده زانین، به شتیک زۆر له په یوه ندی پر سۆزی دایک و منداڵ به پی ئاخفتنی پر له سۆز

و خوښه ويستى و يه ك لايه نهى داىك له گه ل مندالدا، دروست ده بىت. له م قوناغه پيدا هه لگوتنه هه ست بزوينه كهى داىك له مندال، به چه شنى و پنه يه كه كه چۆنيه تى جهستهى مندال (وه كو و روخسارى، به ژن و بالاي، ليكچوونى له ئەندامانى دىكهى بنه ماله و هتد) پى ده گات. مندال به شيوهى خه يالاوى، هه ست به ئەم-ئه ويى بوون له گه ل و پنه كه دا ده كات و نموونه يه ك هه لسووكه وت له گه ل دىباى ده و روبه رى خووى (به تايهت په يوه ندى و هه لسووكه وت له گه ل داىكىدا) سه ره له ده ات. هاوته ريب له گه ل ئەم تيگه يشتنه نوپه، ئەو ئىتر خووى به بوونىكى خاوه ن بىچم يان خاوه ن برىار ئەزانىت، ته نانه ت ئىتر خووى به بوونه رىكى بىچمدار و خاوه ن برىار ده زانىت كه تواناى ئەوهى هه يه جيهانى ده و روبه رى به دلخوازى خووى بگۆرپت.

به م هۆكاره وه يه كه ئىتر خاوه نى بىچمىكى يه كپارچه يه و هه ست به ناراستى هيزداريه كى ده ستكرد ده كات مندال له م قوناغه به دوا دا، خه يالته وه رانه، خووى سه ره به خو له داىك ده زانىت؛ وه كو و ئەوهى كه ده توانىت بى ئاگادارى و پالپشيتى و دلسووزى داىك بژىت. مندال له گه ل ئەم و پنه يه ئەم-ئه ويى ساز ده كات، كه ئەمه به چه شنى دالى بى مه دلولو له. خاوه ندار بوونى جهسته يه كى به ته واوه تى له ژىر ركىنى خودى مندالدا، زۆرتر له خه يالپىك ناتواندىت شتىكى ترىت و ئەو بىده سه لاتييهى مندال له هاتن و روپشتنى دلخواز و هه روه ها نه بوونى ده سه لات بو تىركردنى خووى، پيشان ئەدات ئەو بوونه خوژى و به هيزه كه مندال له نيشانهى خووى داىده هينىت، به رانه رىكى راسته قينهى نيه و مندال هيشتا به داىكيه وه به ستره ته وه.

بو شايى

هه ستى زال بوون كه له «قوناغى ئاوپنه» بو مندال پروئه دات، راست نيه؛ به هوى ئەوهى كه مندال ناتوانىت به برىارى خووى به رىگادا بروات و مانه وهى هيشتا گرپدراوى وه لامدر بوونى داىكيه تى مه يلى داىك (desire of the mother) له گه ل تان و پوى ده روونى سووژه يه ك كه له ب «بابه تى خه يالى» جىگير بووه،

ئاوێته ئه بیته؛ به هۆی ئه وهی که دایک وه لآمدهری برسیهی تی مندال ده بیته و ترخانکردنی مه مکه پر له شیره کانی بۆ مندال وینای چۆک دادان بۆ خواسته کانی مندال دێته ئه ژمار. به برۆای مندال، دایک تاقانه پیداو یستی منداله و مندالیش تاقانه پیداو یستی دایکه بهش بهش بوونی ئه ندامه کانی جهسته، بهرچاوترین هه ره شه یه که که مندال تا پیش رووبه روو بوونه وه له گه ل وینهی خۆی له ئاوینه دا هه سته پی ئه کرد.

به م شیوه ئیستا تیده کۆشیت تا له ریگای داهینانی راستیه کی خه یالآوی (زال بوون به سه ر جهسته ی خۆی به هه مان شیوه که گه وه ره کان به سه ر جهسته ی خۆیاندا هه یانه) به سه ر ئه م هه سته په رۆشه ی نه ره دا زال بیت. به لام یه کبوونیک که مندال خاوه ندار بوونی وینا ده کات به هه ره وه ره و هه ره ها ئه م-ئه ویتیه ک که له ریگای هاوشیوه کردنه وه ی له گه ل نیشانه ئاوینه یه کاندایه هینیت، له راستیدا زۆرتر له گومانیک نییه. ئه گه رچی مندال خۆ په سه ندانه تیده کۆشیت حاشا له وه بکات که بوونی پالی به دایکیه وه داوه، به لام درێژه ی ژبانی ئه و گریدراوی ئاگاداریه کانی دایکیه تی. به م بۆنه یه وه، له سه ر هزری لاکان، «بابه تی خه یالی» و نیشانه یه ک که مندال له «قوناغی ئاوینه» دا له خۆی بۆی ده ره ئه که ویت، ئافه رینه ری بۆشاییه.

«بابه تی هیمایین» و «ناوی باوک» ئه م گومانه مندالانانه کاتیک تیدا ئه چیت که مندال ده رواته ناو «بابه تی هیمایین» (the symbolic order) و که لک له زمان وه ره گرت بۆ ئاخافتن که به برینه وه ی پرۆسه ی شیردان ده ست پیده کات. به م بۆنه وه یه که مندال خۆی به ته وواتی به خاوه نی دایکی ده زانیت؛ ناتوانیت بهرگه ی ته واکردنی پرۆسه ی شیردان بگریت و ئه مه ده بیته هۆکاری زۆرتر بوونی مه یلی ئه و بۆ دایک وه کوو «وینای مه یله کان object» یه تی. هه ولدان بۆ وتنی «من [دایک/شیرپیدانی دایکم] ده ویت» که مندال ده خاته ناو هزری فیربوونی زمان (ئامرازی و توویشی گه وه ره کان). ئه م هه ولدانه، یه که مین هه نگاو بۆ رۆیشتنه ناو «بابه تی هیمایین» ه، به هۆی ئه وه وه که زمان پیکهاته یه کی به ته واهه تی هیمایینه له واتاسازی یان نیشانه دا. له م پیکهاته یه دا، هیما له جیگه ی شتیکدا

جىگىر دەبىت كە لەبەر دەستماندا نىيە (وشە ئەكەۋىتە جىگىگى شىتېك كە ئامازھى بەۋە دەكات). بەپىچەۋانەى «بابەتى خەيالى» كە چىيەتتەكى پىش-زمانى ھەيە، لە ۋىنەكانى كەسىك سەرھەلەدات و دايك لە نىۋىدا رۆلى گرىنگ بەرپوھ ئەبات؛ «بابەتى ھىمايىن» لە خاۋەن چىيەتتەك كەلك لە زمان ۋەردەگرىت بۇ ئاخافتن، لە چاندى زالى كۆمەلايەتتى پىپرەۋى دەكات و زۆرتەر لە ھەموو شت ناۋى باوك (the name of the father) لە ناۋىدا زالە: (bertens, 2001 161). باوك نواندەۋەگەرى ھەموو ياسا و نۆرمگەلە كۆمەلايەتتەكانە و لەمپەرىكى چاندىيە بۇ بەردەۋامى «مەيلى دايك».

لە راستىدا، نىشانەى دەروونى باوك بۇ مندال كە دەرواتە ناۋ «بابەتى ھىمايىن» برىتتە لە بوونى خاۋەن ھىزى كەسايەتتەك كە جىگىگى سوۋژە لە ئەم چوارچىۋى كۆمەلايەتى بەرباسەدا دىارى دەكات. ھەنوۋە مندال دەبىت فىر يىت كە مەلەندىكى زۆر بەرىنتر لە مەلەندى بنەمالە بوونى ھەيە كە يەكەمىن و سەرەتايىتىن ياساكەى، رىگرتن «نە لىكردن» لە نىكى لەگەل مەحرەمە. پىكھاتەى باوك سالارانەى چاند داۋا دەكات كە رەۋتى كۆمەلايەتى بوونەۋەى مندال بە دەستى باوك «نەك دايك» بە زۆر لىكردن و نە لىكردن و چاۋدېرىيەكانى خۇى پىشەۋايى بۇ بىكات. گوپرايەلى بۇ ئەم رېبەرىيە بە واتاي گوپرايەلى لە نۆرمەكانە، پارادىمەكان، بەھاكان و پىكھاتە ئىدۆئۆلۆژىكەكانى كۆمەلگا و ھەرۋەھا گوپرايەلى لە برىارى بنكە كۆمەلايەتتەكان (رىكخراۋگەلىك ۋە كوۋ: دەۋلەت، پىكھاتەگەلى فىركارى و پەرۋەردە، دەزگاي دادۋەرى و ھتد).

لە روالەتدا، مندال لەم قۇناغەدا بەسەر پىكھاتەى زمان و شىۋازى كاركردىاندا زال دەبىت: لە روانگەى لاكانەۋە، ئەۋە زمانە كە بەسەر سوۋژەدا زال دەبىت و ئەۋ دەكات بە پىپرەۋى ياساكانى خۇى. ھاۋتەرىب لەگەل سەرەتايىتىن پىكھاتەى زمانناسىي پىكھاتەيى خواز، (بەۋ شىۋە كە سوسوور روونى كردهۋە و لاكانىش دانىپىدانا)، لە زماندا واتاكان لە جىاۋازى نىشانەكان ساز دەبىت و نە لە رىگىگى چۆنىيەتى دەروونى وشەكان. دوۋ وشەى «شال» و «بال» لە روانگەى ئاخىۋەرى

فارس زمانه وه واتايه كي جياوازن، به هۆي ئه وهي كه فۆنيمه كاني ئه م دوو وشه له گه ل يه كدا جياوازن. لاكان به لگه دينيته وه كه ئه م پيڤهاته، بنه ماي تيگه يشتنى مرؤف له جيهانى ده ورو به ره. مندا ل له ريگه ي په يوه ندى له گه ل دايك و شير خواردن له مه مكي ئه و، له يه كه مين رۆزاني دواي له دايبوون سه ره تا، به به رانه ر بوونه وه ي دوو به شىي «بوون/نه بوون» (يان خاوه ندارى / بو شايى) ئه زانيت: بوونى دايك جياوازه له گه ل نه بوونى دايك (هه بوونى دايك و اتا كه لك وه رگرتن له شىرى دايك و تىربوون؛ له هه مبه ردا نه بوونى دايك، و اتا بيه شى له شىر و به رده وامى برسپيه تى).

به شىوازي يه كه م، له «بابه تى هيمايين» شوناسى ره گه زىتى ئىر و مى ما (كه له رىزى يه كه مين و اتاكانه كه «ناوى باوك» ه) نه به پىي تايه تمه ندىه كاني هه ر كام له م دوو شوناسه، به لكوو به پىي جياوازي هه ر كام له گه ل ئه وى ديكه و «بو شايى» (بو شايى بچووك (فالوس)) فام ده كه ين. كچ، (مى) بوونى خو ي له ريگاي بيه شى له و هيزه فير ده بيت كه برا كه ي (يا هه ر كورپىكى تر) هه يه تى، به هه مان شپوه نىر بوونى خو ي له ريگاي بيه شى له ئه و سنووردارىه تيگه له تىده گات كه به سه ر خوشكه كه يدا (هه ر كچىكى ديكه دا) دائه سه پىنرئىت. وشه ي سه ره كي تيگه يشتن له هه ر دوو بابه ته كه، «بو شايى» يا «نه بوونه» و نه «به هره وه رى» يا «هه بوون» (ئه م پيڤهاته رپىك وه كوو خو ي له پيڤهاته ي زمان دووپات ئه بيته وه، به و واتايه كه هه ر نيشانه يه ك به ته واوى له ريگاي جياوازي له گه ل نيشانه كاني تر له خوگرى نيشانه و واتا ده بيت). شاگه شكه بوونىك كه مندا ل له «بابه تى خه يالى» له يه كبوون له گه ل دايكيدا هه ستى پىكرد، ئىستا له «بابه تى هيمايين» جىگه ي خو ي ئه دات به «بو شايى». له راستيدا پىويستيه كاني ب «ابه تى هيمايين» ئه بيته هۆي جىگىر بوونى «ياساي باوك» (the law of the father) به جىگه ي «مه يلى دايك» ده بيت. (makaryk, 1997: 598). قه بوولكردى ئه م «بو شاي» يه يا به واتايه كي تر، قه بوولكردى پىويستيه كاني كو مه لايه تى وه كوو جو رپىك له «خه ساوى» هيمايينه كه له دريژه يدا هه م كور و كچ بو ئه و شته ي كه لاكان «مه دلولى بالاده ست» (transcendental signified) ناوزه ده كات (فالوس وه كوو هيماي هيزى پياوانه

له كۆمه لگايه و ئۆبزه يه كى بېھاوتايه كه واتا ده به خشيت به ھەموو سووژە كانى تر) مل ئەدەن و بەم شىئوھى، له گەل قەبوول كەردنى ياسادار يىھە كانى كۆمە لگە، له ناو پىكھاتە كۆمە لايە تىيە كان تىكەل ئەبن.

بە بۆچوونى لاكان، پۆيشتن بۆ ناو «بابە تى ھىمايىن» بە واتاي پۆيشتن بۆ ناو مەلەبەندى زمان و نواندەنە و ھىھ. بە گۆيرەى زمانە كە نەلىكەردنە كان و پىكھاتەى ژيانى كۆمە لايە تى دەناسىن (يا لە راستىدا رادىيىن). ئاويته بوون لە ناو رەوتە كۆمە لايە تىيە كان بى ئەوھى رايىت لە گەلى، ناگونجىت و ناكريت. بە لام پىداويستى پۆيشتن بۆ ناو مەلەبەندى زمان ھەلاواردنى ئەوھى كە «ئەوى دىكە» و جودا كەردنە وھى خود و «ئەوى دىكەھى». «من/كەسى تر» پاشخانىك ژىرنە خشىك بۆ پىكھاتنى را و بۆچوون ساز دەكات. مندال بە يىنىنى وىنەى خۆى و دايكى لە ئاويته ئەيىت چۆك بۆ ئەو راستىيەى دابدات كە بوونى ئەو جودايە لە گەل ھەبوونى دايك. لە راستىدا، بەم ھەلاواردنە كە مندال بە «بكەر بوونى زەين» (subjectivity) دەگات و لە راستىدا، دەيىت بە «سووژە» «بكەرى ناسىنە وھ» يا «بكەرى خاوەنى زەينى سەربەخۆ»؛ ئەيىت ھەر بەم ھەلاواردنە كە چەمكى ناخودئاگا پىكەيت.

فرۆيد لە سەر ئەم باورە بوو كە سەركوت كەردنى مەيلە كان و ئاواتە تابۆيى و بەدى نەھاتو وھە كان، سەرچاوەى پىكھاتنى چەمكى ناخودئاگايە. لاكان وىپراي بەلپندان بە سەر گریمانە كانى فرۆيد، ئەم بەشەى تيۆريى دەروونشيكارى بەم شىئوھى پەرە پىدەدات كە پۆيشتن بۆ ناو «بابە تى ھىمايىن» (مەلەبەندى زمان و چاند و سەركوت كەردنى «بۆشايى») (جودايى لە دايك وھ كوو وىنا كەردنى مەيلە كان)، دەستپىكى شەق بردوويى زەين بە دوو گۆرە پانى خودئاگا و ناخودئاگايە. سووژە لەبەر گەيشتن بە تەكووزى كۆمە لايە تى، مەيلى بەدى نەھاتوويى يەكبوون لە گەل دايكدە كە لە ئەزمونگەلى پىشزمانىي ئەو لە «بابە تى خەيالى» سەرھەلەدەدات، ناچار دوورى دەكاتو وھ و لەو بەدوا تووشى ترسگەلى دەرووننازاردەرانە دەيىت و

رەخەى شىعەرى زىستان لە روانگەى تيۆريى دەروونشيكارى لاكانەوھ

له مه یله کانی خوئی هه ست به تاوانباری ده کات. هه وڵدانی بیکوئایی سووژهی دوورخراره له دایک بو گه یشتین به یه کبوونیک که ئیتر بوونی نییه، به چه شنی هه وڵدانی ئاخپوه ریکه که به، به کار هینانی زمان تیده کو شیت تاکو و چشته کان و به ته واهتی هه موو جیهانی ده وروبهری خوئی به نیشانه زمانیه کان وه سف بکات، ئه و نیشانه گه له ی که کاتیک سووژه له «بابه تی خه یالی» بو و نه یده توانی له نیوان خوئی و جیهانی ده وروبهریدا جیاوازی دابنیت قه د پئویست نه بوو.

مندالیک که له هه مبه هری ئاوینه دایه، وه کوو دالیکه که مه دلوولی هه ر وینه که ی خوئی له ئاوینه که دا، له م دوخه دا، دال و مه دلوول وه کوو دوو لای یه ک په ره قاقه ز لیک دانه براون. به لام به هاورا له گه ل روانگهی پیش-پیکهاته ییخوازانه لاکان، له بابه تی زمان هه ر دالیک رینوینی بو دالیک تر ده کات نه بو مه دلوولیکی سه قامگیر و لیک دانه برارو. فرۆید چه مکی ناخودئاگای به هه مبانیه ک له مه یله کان وترسه کان و ئاواته به ئاکام نه گه یشتو وه کان ده زانیت. لاکان به پیداچوونه وه ی پیش-پیکهاته ییخوازانه چه مکی ناخودئاگا به کو مه له دالیک ده زانیت که مه دلووله که یان سه رکوت کراوه (یان، ئه گه ر بمانه ویت ریک هاوتای شروقه ی لاکان به کار بهینین، چه مکی ناخودئاگا بریتییه له کو مه لیک دالی «سه ر ئاو که وتوو» یان سه قامنه گیر که مه دلووله کان «خزاونه ته ژیری». به م بو نه یه وه، کاتیک لاکان له وته به ناوبانگه که ی خویدا ده ریده بریت که «چه مکی ناخودئاگا پیکهاته یه کی زمانئاسای هه یه»، مه به سستی ئه وه یه که پیکهاته زاله کانی سه ر زمان (خواستن و خوازه ی ساکار)، چالاکیه کانی ناخودئاگا ریک ده خات. چه مکی ناخودئاگا وه کوو ده قیکه که و اتاکه ی به جینگای ئه وه ی له داله به کار رویشتوو ه کانی ناویدا خوئی ده رخات، هه رده م ون ئه بییت و له به ر ده ستدا نامینیت. لاکان هه لیتجان دنیکی ده قی یا زمانی له خه ون هه یه که هاوشپوه یه له گه ل ئه وه دا، واتای خه ون شتیک بیجگه له وه یه که له رواله تدا ده رده که ویت؛ ریک به هه مان شپوه که دالگه لی زمانیش به شتیک بیجگه له فونیمه کانی خوئی و اتا ده به خشیت. ئه م دالگه له جیگورکی له گه ل شتیک تری ده که ن (بو نمونه فونیمه کانی دالی «چه قو») ده بن به جیگره وه ی

شتىكى تىژ و برىندار كەر و كلكه دار كه بۆ پرېنى گوشت كهلكى لى (وهرده گرین). بهم شىپوهیه، همموو ئه و شتانهی كه له خه و دهینین (بۆ نمونه شتىك وه كوو گولدان، یان كه سىك وه كوو براكه مان)، بهرامبه رىكى تاكى نیه له دنیاى راسته قینه و ئه توانیت كۆمه له یه ك له واتا هیزه كیه كان بىت. كار كردى چه مكى خودئاگا برىتییه له جلّه و گیر كردنى و اتا دەر چوونه و ههولدان بۆ لكاندن و شكه كان به و اتاپه كى ماوه یى، به لام ناخودئاگا هه رده م ئه م چالاكیه تىك ئه دات. به هزرى لاكان، ئاخافتن ته نیا نزیكایه تییه كه له واتا، نه دەر پرېنى مانا نالیله كان.

له راستیدا، به پیچه وانیهی فرۆید كه بر وای و بوو كرده په شىپوهیه كانى زمانى «یان زمانگیرى» جار جار و له ژیر گوشارى ناخودئاگادایه كه پروو ئه دات، به بۆچوونى لاكان و ته ی هه ر ئاخپوه رىك هه رده م له ژیر كارى گه رى وزه به هیزه كانى ناخودئاگادایه و هه ر ئاخواتىك جوړى زمانگیرى روونكه ره وه یه. سووژه یه ك كه باس له خوى ده كات، لایه نىك له خوى كه خویشى لىى ئاگادار نیه دهرده خات. له نیوان منى دهر بر و منى، دهر بر پنه ر كه لىنىك هه یه كه به هوى «بۆشایى» و سه ركوت كردنى مه یل، پىكه اتوو. ئه و كه سه كه دهرده بر پت- یان به و ته ی لاكان، سووژه ی دهر بر (subject of the enunciating)- و ئه و كه سه ی دهرده بر پت- یان به و ته ی لاكان سووژه ی دهر بر پنه ر (subject of the enunciation) هىچكات خاوه نى یه ك شوناسى هاوبه ش نین (دال و مه دلوولىكى هاوپىوه ند بیچم ناده ن) (cavallavro, 2002: 94). ئاخافتنى هه ر تاكىك شانویه كه له شه رىكى بى برانه وه له نیوان «سووژه ی دهر بر» و «سووژه ی دهر بر پنه ر». یه كى كیان تیده كۆشیت كه مه یلىك به ینىته گو، به لام ئه وىتر ئه م هه و له بى ئاكام ده كات و چه ند جوړ خواستن و خوازی ساكار جىگرى ئه و مه یله ده كات، مه یلىك كه به شىوازیكى تر له خه ونه كانى تاك سه ره له دىنىت.

(۱) باه تى هیمایین)) قۆناغى سه ره به خویى راسته قینه له داىكه و روىشتن بۆ ناو رىزى مرؤفه گه و ره كانه، به لام به بۆچوونى لاكان، ئه م سه ره به خوییه به راستى هىچكات ناتوانیت پروو بدات. دهر و ونته وه رى، واته گه یشتن به ته واوه تى جو دا له كه سانى

تر، به تایبته جودا له دایک. له «بابه تی خه پالی» دایک و مندال شوناسیکی جودا له یه کتر نین. نو قه مبوونی شوناسی مندال له شوناسی دایک (نوقمکردنی شوناسی دایک له لایه ن منداله وه له شوناسی خودی مندال)، ههستیکی پاریزراو بوون بۆ مندال دابین ده کات که هه مووان له قۆناغه کانی داها تووی ژیان بیته وهی به خۆمان بزاین هه ر به شوینیدا ده گه ریین و نایدۆزینه وه. مه یلی مندال بۆ خاپوورکردنی دوولایه نه بوون «خود/ ئه وی دیکه» و گه راندنه وهی یه کپارچه یی له ناوچوو له گه ل دایکدا، هه رده م له ده روونی ناخودئاگادا ده مینیتته وه و دواتر به شیوه یه کی نامۆ دیسانه وه سه ر هه لده داته وه. سووژه مه یلی چوونه وه بۆ دنیای مندالانه ی «بابه تی» سه رکوت ده کات؛ به لام ناتوانیت ئه م بابته له ئاوه زی تاریکی خۆی ده ربکات. سه ره رای زالبوونی «بابه تی هیمایین»، «بابه تی خه یالای» له قۆناغه کانی دواتری ژیان هه ر وه کوو تراویلکه یه ک خه له تینه ر به رده وام ئیمه بۆ لای خۆی رانه کیشیت.

«ئۆبژه ی ئه وی دیکه ی بچووک»

«ئۆبژه ی ئه وی دیکه ی بچووک» (Object petita)، ناویکه که لاکان ئه یادات به یه که مینترین گه وای له ده ست رۆیشتوو و نه هاتنه وی مه یله کانی (دایک). مندال به رۆیشتن بۆ ناو «بابه تی هیمایین» بیه ری ده بیته له یه کگرتووی پیش-زمانی که له گه ل دایک بووی و تووشی دابرا ن ده بیته. ئه م قه لشته ئه بیته هۆی پاللدانی «ئه وی دیکه» بۆ دایک (وه کوو بوونه وه ریکی جیا له دایک) هه ر وشه ی «دایک» شایه تیکه بۆ ئه م قه لشته. تائه و کاته مندال خۆی و دایکی به یه کیک ده زانیت، پیویستی به م وشه نییه. زمانگرتنی مندال هاوته ریبه له گه ل قۆناغیک له گه شه کردنی ده روونی که ئه و تیه پر بوون له «قۆناغی ئاوینه» به دابرا نی خۆی له دایک ده زانیت (ئه وی دیکه یان بوونی دایک) و به قه بوولکردنی ئه م راستیه تاله نیشانه ی زمانی (دایک) جیگیری که سییک ده کات که به به شیک له خۆی ده زانیت. زمان هه ر ده م جیگه گرێک بۆ خودی شته کانه (وشه ی کورسی جیگه گری شتیکی چوارپایه و پشتیداره که له سه ری داده نیشین) به م هۆیه وه یه که لاکان به جه ختیکی زۆره وه

دەلىت: ناسىنى جىھان لە لايەن زمانەوہ ئەبىتە ھۆى بەدى ھاتنى بۆشايى.

مەبەست لە فالوس لە زاراوہى «ئۆبژەى ئەوى تىرى بچووك»، لەبەر نووسىنى بە پىتى بچكۆلەيە. ئەم بەرھەفكردنه رېنوووسىيە، چەمكىكە لەسەر ئەوہى كە پەيوەندى سووژە لە گەل دايك لە «بابەتى ھىمايىن»، پەيوەندىيەكى بەتەواوہتى تاكەكەسىيە؛ لە حالىكدا پەيوەندى سووژە لە گەل كەسانى تر لە «بابەتى ھىمايىن» بارىكى بەتەواوہتى كۆمەلايەتى و نىوانتاكى ھەيە. دايك وەكوو «ئەوى دىكەى بچووك»ە، لە حالىكدا كۆمەلگا و ياسا كۆمەلايەتییەكان «ئەوى دىكەى گەورە» پىكدىن. ھەر شتىك بىرى دايك و ئەم-ئەوئىتى پىش-زمانى لە گەل دايك لە ناخودئاگای سووژەدا زىندوو بكاتەوہ، وىنەيەكە لە «ئۆبژەى ئەوى دىكەى بچووك». ئەم وەبىرھىنەرە دەتوانىت، بۆ نمونە، چشتىك لە دىئاي راستەقىنە بىت كە دىتن يالىكەوتنى جەستەيى لە گەل ئەو كۆمەلىك لە وەبىر ھىتەنەوہ زەينىيەكان ئە بىت .

«بابەتى واقىع»

«بابەتى خەيالى» و «بابەتى ھىمايىن» وەكوو رېكارگەلىكن بۆ جەلەوكردنى ئەوہى لاكان ناوى دەنىت «بابەتى واقىع» (the real) دىنە ئەژمار. سىھەمىن و دەگمەنترىن گۆرەپانى ئەزمونە دەروونىيەكانە كە كۆمەلىك لە «ئۆبژەگەلى ئەوى دىكەى بچووك» لە خۆئەگرىت. ھەر كام لەم ئۆبژەگەلە ھىمايەكە لە يەكەمىن «بۆشايى» (دابرانە لە دايك). بە پىجەوانەى «بابەتى ھىمايىن» كە جىيۆش و «بۆشايى» ئەنويىتەوہ، «بابەتى واقىع» نوانگەبوون و زۆر و زەبەندىە. «بابەتى واقىع» لەخوگرى ئەو راستىيانەيە كە ئىمە دەسمان پىي ناگات؛ بە ھۆى ئەوہى كە ئەم واقىعگەلە بە ھۆى زمانەوہ دەرنابردىن. لە راستىدا لەو كاتەوہ كە دەست ئەكەين بە كەلك وەرگرتن لە زمان، پەيوەندى ئىمەش لە گەل «بابەتى واقىع» ئەپچرپىت.

ھەر وەھا كە بە دوای رۆيشتن بۆ ناو بابەتى ھىمايىن پەيوەندى ئىمە لە گەل جەستەى شىردەى دايكىش ئەپچرپىت. كەواتە دەتوانىن بلىين ھەموو ئەو شتانەى كە بە ئىدوئۆلۇژىيە كۆمەلايەتییەكان نەتوانىن وىنايان بکەينەوہ (لە دەرەوہى پىكھاتە

ئیدۆلۆژیکه په سه ند کراوه کان کۆمه لگا جیگیر بیّت)، به شیک له «بابه تی واقیع» ه. به و شیوه یه که به رده وام واقیع به شیوازیکی فامکردنی، (به هوی چه مکه زمانیه کان) که وتوو هه به رده ستمان، ئەزمونکردنی «بابه تی واقیع» پیوستی به لابردنی له مپهریکه به ناوی زمان و تیفکرین له بوون که بی که لک وه رگرتن له گوتار ئەمه ناکریت. به هوی ئەوهی که واقیعه فام کراوه کان (مه دلوه له کان)، تاکه ئامرازیکه که زمان بو وه سف کردنی جیهانی ده وره به ده یخاته به ر ده ستمان. ئەو قوناغکه له ی که تاک، له بهر خه مۆکی، به بیواتایی به رژه وه ندیه زاله کۆمه لایه تیه کان یان پیکهاته ئایدۆلۆژییه فه رمیه کان ده زانیت، به لام ناتوانیت ههستی خوی له بواری ئەو به رژه وه ندیانه و پیکهاتانه ده برپیت، به شیک له و قوناغه ده گمه نانه یه که تاک له په یوه ندیگه له گه ل «بابه تی واقیع» تووشی ده بیّت. ئەم قوناغه و کاتانه، زۆر کورت و زووتیپه رن، به لام بی برانه وه ده بنه هوی دله پراوکی له تاکدا؛ ده سترکه ده بوونی و اتا په سه ند کراوه کان کۆمه لگا ئاشکرا ده کات. له م کاتانه دا، تاک تیده گات که واقیعه کان له پشتی پیکهاته گوتاریه کان شاراهه ماون و زمان هه ر جوړه په یوه ندیه ک له گه ل ئەم واقیعه نه دا نپه ر خساو ده کات. به م هوی هه وه، لاکان گیرۆده بوون به ئاوه ها ئاگادار بوونه وه ی په شیوه یته ر، به به دیه یته ری «کۆسپی بابه تی واقیع» (trauma of the real) ده زانیت. ئەم خه ساره، گوتار ناتۆکمه ده کات و مروّف لئی تیناگات. هه ر به م هوی هه که وته گه لی که سانی گیرۆده به ده روونپه شیوی (psychosis) (یا وته کانی فه گیره ده روونپه شیوه کان له ئەده بی چیرۆکی مۆدی رن)، گوتاریکی شیواو، بیپه یوندی له گه ل «واقیع» و بیواتا ده رده که ویت.

خویندنه وه یه کی لاکانی له شیعی «زستان»

زمستان

سلامت را نمیخواهند پاسخ گفت،

سه رها در گریبانست.

کسی سر برنیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را.

نگه جز پیش پا را دید، نتواند،

که ره تاریک و لغزانست.

و گر دست محبت سوی کس یازی،

به اکراه آورد دست از بغل بیرون؛

که سرما سخت سوزانست.

نفس، کز گرمگاه سینه می‌آید برون، ابری شود تاریک.

چو دیوار ایستد در پیش چشمانت.

نفس کاینست، پس دیگر چه داری چشم

ز چشم دوستان دور یا نزدیک؟

مسیحای جوانمرد من! ای ترسای پیر پیرهن چرکین!

هوا بس ناجوانمردانه سرد است... ای...

دمت گرم و سرت خوش باد!

سلامم را تو پاسخ گوی، در بگشای!

منم من، میهمان هر شبت، لولی وش مغموم.

منم من، سنگ تیپا خورده رنجور.

منم، دشنام پست آفرینش، نغمه ناجور

نه از رومم، نه از زنگم، همان بیرنگ بیرنگم،

بیا بگشای در، بگشای، دلتنگم،

حریفا! میزبانا! میهمان سال و ماهت پشت در چون موج میلرزد.
تگرگی نیست، مرگی نیست،
صدایی گر شنیدی، صحبت سرما و دندان ست.
من امشب آمدستم وام بگذارم.
حسابت را کنار جام بگزارم.
چه میگویی که بیگه شد، سحر شد، بامداد آمد؟
فریبت میدهد، بر آسمان این سرخی بعد از سحرگه نیست.
حریفا! گوش سرما برده ست این، یادگار سیلی سرد زمستان ست.
و قندیل سپهر تنگ میدان، مرده یا زنده،
به تابوت ستمبر زلمت نه توی مرگ اندود، پنهان ست،
حریفا! رو چراغ باده را بفروز، شب با روز یکسان است.
سلامت را نمیخواهند پاسخ گفت:
هوا دلگیر، درها بسته، سرها در بگریان، دستها پنهان،
نفسها ابر، دلها خسته غمگین،
درختان اسکلت‌های بلوراجین،
زمین دل مرده، سقف آسمان کوتاه،
غبار آلوده مهر و ماه،
زمستان ست.

میهدی ئه خه وان سالس (کاخچی، ۱۳۶۹: ۴۵۱ - ۴۵۳)

شيعرى زستان، پەنگدانە ۋە ھىمايىنى ناكۆككىيەكى بىدەرەتان لە نيوان «بابەتى خەيالى» و «بابەتى ھىمايىن» سى لە ئەستۆيە. سووژەيەك كە شيعرەكە لە زمانى ئە ۋە ۋە دەبىسىن (يا كە مترخەمانە «شاعىر»)، لە ملمانەى نيوان ئەم دوو بابەتە لە ئەزمونە دەروونىيەكان گىرۆدەى قەلشتى دەروون و بېھيوايى و خەمووكى بوو. ئەزمونى ئەو لە ژيان لە كۆمەلگادا «بابەتى ھىمايىن»، باس لەسەر نامۆبوونى تاكەكانى كۆمەلگا لە گەل يەكتردايە. ۋە لام نەدانە ۋە ھىمايىنى «سلاو»، گەوايىكە بۆ سارد و سەر بوونى پەيوەندىيەكان لە نيوان تاكەكانى كۆمەلگايەكە كە لە مروفاننىكى خۆخواز پىكاهاتووو و ھاتوچۆيان لە دەورى پراگىردراوى پەيوەندىيە فەرمىيەكان پروو ئەدات. ھاوكات لە گەل ئايدۆلۆژى زال بەسەر تاكەكانى كۆمەلگادا، خۆخۆزى بنەماى بىكىشەى ژيان و مانە ۋە يە، بە شىۋەيەك كە تەنانت كاتىك شاعىر بە نىشانەى ھاودلى و ھاورپىيەتى سلاو لە كەسانى تر ئەكات، بەردەنگەكانى تەنانت سەر ھەلناھىنن.

روانگەى كورتبىنى تاكەكانى كۆمەلگاي بەر باس تەنيا ئەتوانن «بەر پىي» خۆيان بىنن (جەغزى بەرتەسكى بەرژە ۋەندىيە تاكەكەسىيەكان) و نە زۆرتەر لە ۋە. سەر لە نوئى ھەلسوكەوتى ھىمايىنى شاعىر، كە بە نىشانەى دلۆڧانى بۆ تاكەكانى كۆمەلگا دەستى ھاورپىيەتى پائەكىشىت، تەنيا تووشى كاردانە ۋە «بى مەيلانەى» بەردەنگەكانى ئەبىت و نە ھەلسوكەوتى تامەزرۆيانە و ئامشۆخوزانە. ۋەرزى زستان (سەرچەشنى مەرگ) خواستنىكە لەم پەيوەندىيە ساردوسر و چۆل لە مروفايەتتە. جىگەى سەرسوورمان نىيە كە لەم دۆخە نامروفانەيە، شاعىر ھەست دەكات كە «سرما سخت سوزان» و «رە تارىك و لغزان».. ئەو شتەى كە لەم دۆخە لىلەدا پىش چاۋ دەكەويت، تەنيا لەمپەرەكانى ھاتوچۆيە. ھىمايەكى ئاشكرا لەم لەمپەرەنەدا، «ديوار» كە بە ۋەتەى شاعىر لە «دەروونى» تاكەكانى كۆمەلگاۋە سەرھەلدەدات و لە نيوانانادا ساز ئەبىت. ديوار ھەر ئەۋەندە لەمپەرەكانى پەيوەندى ئەنوئىتتە ۋە كە «درگا» ئەيكات. لىكدژى درگا ئەۋەيە كە ھەم ھەلى كراۋە بوون (لە شوئىنىك پۆيشتە دەرەۋە) ئەپرەخسىتتە ۋە ھەرۋەھا ھەلى داخران (مانەۋە و جوداكردنە ۋە ھى خود لە ئەۋى دىكەكان). بە لام لەم شيعرەدا ھەموو «دەرگەكان بەستراۋ» سە، بە

هه مان شیوه که «دهسته کان شاردراوه» یه و «سه ره کان له ملیوان». پوخته ی بابته، «بابه تی هیمایین» که شاعیر رۆیشتوو ته ناوی، گۆره پانی دابران و نامۆیه وه و هاوچه شنییه تیه کی له گه ل ئارمانگه لی ئه ودا نییه.

دهنگی بیژهری ئه م شیعره، دهنگی سووژه ی دووره په ریژ و دژه نه ریته که بهرگه ی نامۆی ناگریت و ناتوانیت له ریگه ی هاوشیوه بوون له گه ل کۆمه لیک که گرینگی به ئازاری هاوچه شنه کانیا ن نادهن، چه شنگه لی گوتاری هه لسوکه وتی کۆمه لایه تی به رهه م بینیته وه. سه رده میک، له سه رده می پیش-مۆدیرن، جه خت له سه ر ئه وه بوو که «بنی آدم اعضای یکدیگرند» و ئه گه ر تاکیک له کۆمه لگا گیرۆده ی کیشه یه ک بیت، «دگر عضو ها را نماند قرار». شاعیری پیش-مۆدیرن به پیی به هاکان و به په یه روی له م پارادایمه کۆنه ئاوه ها ده ربیریت که: «تو کز محنت دیگران بی غمی / نشاید که نامت دهند آدمی». ئایدۆئۆلۆژی مۆدیرنیته و پیوستیه کان و ئالۆزه کانی ژیا نی مۆدیرن، ریک که وتن له گه ل ئاوه ها سه رچشنیک له ژیا نی کۆمه لایه تی زۆر ئه سته م ده کات.

شاری مۆدیرن، سه ره رای هه بوونی پنداویستیه شیاهه کان له گه ل ریکخراو و پیکهاته گه لی نوئ بۆ کۆبوونه وه و نزیکبوونه وه به هه سته تاکه کان له بهر ده سته، مه ودا ی سۆزداری نیوان تاکه کانی کۆمه لگای کردوو به گۆمیککی زل و بیبن. مۆدیرنیته ههروه ها که له هیماکانیدا وه کوو ته له فۆن، ترومپیل و ته له فیزیۆن و بیناکان ده بینریت، سه رده می په یوه ندی و جموجوول و بهرنگارییه. چیه تی لیکدژئاسای سه رده می مۆدیرن له وه دایه که ویرای ئاسانکردنه وه ی په یوه ندی مروقه کان، تاکخوازی و دووره په ریژییه کی ئاوپته له گه ل گرینگی پینه دان په ره پی ده دات. به پیچه وانیه ی خه لکی لادی و شاره چکۆله کان، تابه تمه ندی هیمای دانیشتوی گه وره شاره مۆدیرنه کان ئاگادار نه بوون له هه والی و ته نانه ت نه ناسینی - هاوسیی دیوار به دیواره. گئۆرک زیمیل (georm simmel) تیۆری دارپژی گه وره ی مۆدیرنیته، له وتاره به ماوبانگه که ی خۆیدا له ژیر ناوی «گه وره شار و ژیا نی زه نی»،

له گه وره شاره مۆدیرنه كان ئەم لایه نه له په یوه ندىیه كۆمه لایه تیه كان، به زاراوه ی «دووره پهریزی» (reserve) پى ده لیت و له روونکردنه وه كه یدا ئاوه ها دنووسیت: پروانگه ی زهینى خه لکی گه وره شاره كان بۆیه كتر، ئەتوانین، له بواری فهرمیه وه، دووره پهریزی پى بلین. له ئاکامى ئەم دووره پهریزییه، كه سالانى زۆر هاوسى و ده راوسیمان بوون، به پوألته نایاناسین. سه ر له نوئ هه ر به بۆنه ی ئەم دووره پهریزییه وه كه خه لکی شاره چكۆله كان، ئیمه [دانیشتووی گه وره شاره كان] به مرۆڤگه لیکى ساردوسر و بیههست ده زانن. له راستیدا، ئەبیت بوتریت راستیه تاله كه ئەوهیه كه لایه نی ده روونی ئەم دووره پهریزییه ده ره کییه به هه چ شیه وه كه له گرینگینه دان نییه، به پێچه وانه وه زۆرتر جوړیک رقی لاوازه، جوړیک له نامویی و وه رزی له به رانه ر یه كتر دایه.

به هۆی په یوه ندى نزیكتر، جودا له وه ی ئەم په یوه ندىیه چۆن روو بدات، ده بیت رق و مشتومرت لی بکه و پته وه) ئەو پرسیاره ی كه شاعیری دووره پهریزی ئەم شیعره له به ندى دووه مه دا باسی لی كرده وه و پئویستی به وه لام نییه (چه دارى چشم/ از چشم دوستان دور یا نزدیک؟) له تیشكى باسه كه ی زیمیلدا كه سه باره ت به هه لسه كه وتی ده رووندارانه ی دانیشتوانی گه وره شاره كان، پرسیاریکی گونجاو و به جیه. به رته سه ك كرده وه ی په یوه ندى نیوان تاکی بۆئه وه هه لسه كه وتانه ی كه ده گه رپته وه سه ر ئامانجه پراگماتیکه كان، به شیک له بنه ماى بی كیشه ی ژبانى شارى له سه رده مى مۆدیرن دپته ئەژمار. به لام سووژه كه له گرگاشه ی تاكایه تی و تاكخوازی ژبانى شارى و چاره ده رووندارانه كانى تاك به تاکی كۆمه لگا خۆی به ته نیا و نوqm بوو ده بینیت، له پال ئیمازه نوستالۆژیکه كانى «بابه تی هیماین» خۆی هه شار ئەدات تاكوو له ئازارى ژبان له نیوان مرۆفانى بی رۆح كه م بکاته وه. سووژهیه ك كه دنه گه تا ق و ته نیا و بی هیواكه ی له شیعری زستان ده بیستین كه گه رۆده ی «بۆشایی» (به واتای لاكانى ئەم زاراوه) بووه. ئەو بۆ ده روونی یه كپارچه و بۆ ئارمانخوازی مرۆفانه ده گه رپت كه هه مووان له كاتیکدا له «بابه تی خه یالى» و له رینگای هاوشیه وسازی به ئیمازه ناراسته قینه كان هه ستمان پیکردووه. نۆر مه

ئایدۆئۆلۆژیکه کانی مۆدیرنیتته له سوورته داوا ده کات که چۆک بۆ داسه پاوه کانی کۆمه لایه تیه کان دابدات و ریرهوی رینگا و ریبازیک بیت که هاوشیویه له گه ل ئەندامه کانی تری کۆمه لگادا. زیمیل له و وتاره دا که ئاماژه مان پێ کرد، جهخت ده کات که «تایه تمه ندی به دیه پینانی چاندی مۆدیرن بریتیه له زالیتی زاراوی، رۆحی بابته تی به سه ر رۆحی پاله کیدا» (ibid: 183) له کۆمه لگای لیکه وته ی ئەو چانده، تاک ده بیت به «پینچ و مۆریه ک له ده زگایه کی گه وری شته کان و هیزه کان» و به م شیویه، ئیتر که سایه تیه کی جیاوازی (هین خۆی) نابیت.

ده وری گشتی هه رده م له ناو ده وری تاکه که سه ی لیوریش ته بیت تاکوو «رۆحی پاله کی» تاک له ژیر سییه ری قورسی «رۆحی بابته تی» خاپوور بیت. به ر خۆدانی سوورته له هه مبه ری نۆرمه کۆمه لایه تیه کان، یا به واتایه کی تر خۆ دوور خستنی ئەو له تیکه ل بوون له ناو ره وته هاوچه شنسازیه چانديه کان، ئاخیزگه ی پنداویستیه کی ده روونیه که ده برینی ئەم شیعه ری لی که وتو وه ته وه ده برینی ئەم شیعه بووه، شیعیکی که له راستیدا به چه شنی جوړیک دژه گوتاره له هه مبه ری گوتاری زالی و فه رمی کۆمه لایه تی. دیارترین نیشانه ی چیه تی دژه گوتاری ئەم شیعه ئەتوانین له دیریکدا ببینن که شاعیر له ناساندنی خۆی ئاوا ده لیت: «نه از روم، نه از زنگم، همان بیرنگ بیرنگم!» ئەوه ی سوورته له م دیره دا ده لیت، شیویه گۆردراو له م په نده ناو داره یه که «یا زنگی زنگی یا رومی رومی». ره چاو کردنی یاساکان، په راویزه کان، پارادایمه جیهان داگره کانی «بابته تی خه یالی» بۆ هه موو ئەندامه کانی کۆمه لگا پیوسته؛ به لام شاعیر ده خوازیت که له سه ر بکه ربوونی سه ره خۆی زهینی خۆی و پنداگری له سه ر بکات. به م شیویه به رانه ر بوونه وه ی دوو به شی (binary opposition) «رومی/زنگی» (پیناسه ی داسه پینراوی کۆمه لگا له سه رچه شنه ئاماریه کانی کۆمه لگا) قه بوول ناکات.

یاخی بوونی شاعیر له بنه ما و بنه ره ته گوتاریه کانی کۆمه لگادا سه به اریه به «بۆشایانه»، بووه ته هۆی سه رلیشیواوی و پارچه پارچه بوونی ده روونی سوورته. ده روونی قلیشراوی شاعیر دوو به شی ناکۆک له خۆ ئە گریت: یه کیکیان «سوورته ی

دەربەر» كە ئەبىت لە گەل نەرىتە كان و شىۋازە كانى بئەپەتئراو لەسەر «مەدلولى بالادەست» ھاودەنگى بكات و ئەوئتر «سووژەى دەربراو» بە ھۆى بەرخۆدان لە بەرانبەر نامۆى، بووئە دالىكى بئیمەدلول. شاعىر كە ناتوانىت لە گەل رەوتى زالى پەيوەندىيە نىوان بوارى رابىت، خولىاي گەيشتن بە يەكپارچەبى لەسەردا پەروەردە دەكات كە تەنیا لە «بابەتى واقىع» رېگای پى ئەدرىت، واتە لە مەلبەندىك كە پىكھاتەى گوتارى ئەنرئتە ئەولاولە و «بۆشايى» و نەبوون جىگای خۆيان ئەدەن بە ھەبوون و زۆرى. ھەولى بىقازانچ و پەر لە دلەراوكى سووژە بۆ دزە كردن بۆ ناو ئەم مەلبەندە دوور لە دەستە، بووئە ھۆى ئاگايەكى ئازاردەرانە كە لە دەروونشيكارى لاكانى بە زاراۋى «خەسارى بابەتى واقىع» دەناسرىت. لە ئاكامى ئەم خەسارەدا، وتەى سووژە بە زۆرى حەزى لە ۋەپە بەرەو جەسمەرى خواستنى زمان و تەواو دژە نۆرمى لە زماندا بروات.

ھەروەھا كە لە شروڧەى روانگەكانى لاكان ۋەبىرمان ھاتەو، ئاخاوتنى نەخۆشانى گىرۆدەى دەروونپەشپۆى، لە لای ئەوانەى كە زمان لەسەر سەرچەشنە گوتارىيەكانى «بابەتى ھىماين» بەكار دەبەن، زۆرتر پارچە پارچە و بى پەيوەندى لە گەل واقىعدايە و ھەروەھا بۆ تىگەبىشتن لىيان روبەروى دژوارى دەبىنەو. بە گوئىرەى ئەوەى كە «سووژەى دەربەر» ناتوانىت ئەزمونى دەروونى «سووژەى دەربراو» و ۋەپەزى ئەم بەشەى دەروونى خۆى لە گرىنگى نەدانى تاكخوازانەى تاك بە تاكى كۆمەلگا بۆ يەكتر بە نىشانەكانى گوتارى بىلئتەو، ناچار تۆرئكى پىچاۋپىچ لە خواستن و خوازە ئەكات بە جىگرى وتەى باو و پست تا بەلكو بئوانىت بە يارمەتى ئامرازانەى دەربىن، زوئرى خۆى لە ئەو پەوتە زالەكانى سەر ھاتوچۆى مروفەكاندا ھەپە دەربرىت. خالى گرىنگى ئەوەى كە شاعىر لە جوانكارى رەوانبىژى كەلك ۋەرگرىت، نامۆبوونى ۋەسفەكانى ئەوە لە دياردەكانى دەرووبەرى خۆى لە «بابەتى ھىماين». بۆ نمونە «ھەناسە» لەم شىعەرەدا ئەشوبھىتئىت بە «ھەورى تارىك» و «ديوار» كە لە بەرپى تاكەكان دادەنرئت؛ يان شاعىر خۆى «دشنام پست افرىنش»، «سنگ تىپاخوردە رنجور». لەم چەشنە ۋەسفگەلەى خواستنانەدا، دەربىنى شاعىر نرىك ئەبئتەو بە وتەى

دهروونپه شيوه كان. بيگومان ناموتريين خواستني به كار هيندراو له م شيعره دا، كه له هه ر بابه ته وه له گه ل پيكهاته گه لي زماني باو هاوشيوه نيبه ته بينرپت، له دوو دپري ژيره وه دا له به ندي يه كييك پيش كو تا يي شيعره كه ته توانين بدوزينه وه:

و قنديل سپهر تنگ ميدان، مرده يا زنده،

به تابوت ستفر ظلمت كه توي مرگ اندود، پنهان ست.

ليكدانه وه ي وردبينانه له مهر وينه ي پيشكه شكارو له م دوو دپره دا و پروونكر دنه وه ي واتاي خواستنيه كه ي ته توانيت به سهر لايه نه ناديار يا ناخودئاگاكاني ههستي شاعير تيشك بارپيتت. خوړ كو مه ليكه له حالي هه لقرچاندا و ته بيت سهرچاوه ي گه رما بيت، له م وينه دا شوبهيندراوه به «قه نديليكي» سارد كه له ئاسماني هه وري (سپهر تنگ ميدان) له پشته وه ي هه وره كاندا «شاردراو» ماوه و ده سا ئيتر گيانبه خش نيبه.

زال بووني نيشانه ي مهرگ له به شيكي تريدا له م خواستنه ئالوزه دا واته، له خواستني «تابوت ستبر ظلمت نه توي مرگ اندود» يشدا، ته توانرپت بيندريپت. گو پراني خوړي به تين بو قه نديلي سارد، خواستنيكه له سارد بوونه وه ي له شي مردوو. خوړ سارد بوونه ته وه و مردوو، به هه مان شيوه كه په يوه ندي به گرو تيني مرو فانه له م كو مه لگايه دا كوچي كردوو و «دووره پريز» خو پاريزانه و سارد جيگه ي گرتوو. مه م بو نه وه يه، خوړي سارد له پشت هه ورگه لي تاريك، شوبهيندراوه به له شي مردوو يه ك كه له ناو داربه ستيك نراوه «ئه ستور»، داربه ستيك كه به پيچيه ك له رهنگي رهش (سه رچه شني مهرگ) داپوشراوه. نمونه يه كي تر له م خواستنه دوور له زهين و به لام واتابه خش كه هه ر باسي زال بووني مهرگ ده كات، وه سفيكه كه شاعير له داره كان ده يكات: «درختان اسكلت بلووراجين».

وه ريني گه لاي داره كان له زستان و مانه وه ي كو لكه و لقه پرووت و قووته كانيان كه ئيستا توپه ك له سه هو ل داپوشيون، وه كوو تهرمگه ليكي له ناو چوو، «قاپور» ياني پي كردوو كه جهسته يان تينيكي سروشتي نيبه. له ئاكامي ئه م

خواستنه دوور له زهينانه، و تهى شاعير زۆر ئالۆز ههست پنده كریت؛ به لام له راستيدا ئهم ئاخافتنه ناباوه ههوليكه بۆ جيخستنى ههست يان بارودۆخچىكى كومه لايهتى، به هۆى ئه وهى كه له هه موو ئه و خواستنگه لهى كه ليكدانه وه مان بۆ كردن، جوانكارى ئه ده بى به ناوى به كه سايه تىي كردن (personification)) كه لك وه رگيراهه (خۆر تهرمى مردووه و ههر وه كوو تهرمى مرؤف له داربه ستدايه، به هه مان شپوه كه داره رووت و قووته كان قاپۆرى بىگيانن). ئه گهر له روانگه ي لاكانه وه بۆ ئهم ده رپرینه ئه ده بى به پروانين، نامۆبوونى ئهم خواستانه بابته تىكى له ناكاو يا سه ير نىيه. دالگه ليك كه زمان وه كوو پىكهاته ي هىماينى هه لسوكه وت ده نيته بهر ده ستى شاعير، ناتوانيت بگات به ئه و مه دلوولانه ي كه مه بستيه تى و بۆيه شاعير رىگايه كى نىيه بىجگه له وهى پىكهاته ي خواستنى نامۆى خۆى داله بى مه دلووله كان داينيت. ئهم پىكهاته خواستنه له پىكهاته گه لى زمانى نۆرمئاسا دوور ئه بيته وه، به هه مان شپوه كه جوړى به كار هينانى نيشانه كانى خالبه نديش له م شيعره دا له گه ل پىكهاته باوه كاندا هاوشپوه بيان نىيه. ئه توانين نموونه يه ك له بى نۆرمى نيشانه خالبه ندييه كانى دوو دپرى يه كه مى شيعر ببينين:

سلامت را نميخواهند پاسخ گفت،

سرها در گريان ست.

نيشانه ي كه وانه له سه رتاي دپرى دووه مه دا كراوه تو، بيته وى به سترت ده ستى لى به رداوه تاكوو هه ستىك له نامۆى و ليكه ه لپرانى مرؤفه كان و تاييه ت ته نيایى و سه رلئشووى سووژه ده ربخات، ته نيایيه ك كه هه روه ها به چه شنه نفيسارىكى تاييه ت ده ركه وتووه: له سه رتاسه رى ئهم شيعره دا، دپرى دووه م ته نيا دپرىكه كه له ژىر دپره كانى تر دا جيگير نه بووه و به مه ودا و جيا له وانى تر دانراوه. سووژه ي دووره په ريزى ئهم شيعره، به شپوه ي ناخودئاگادا خۆى به ئاوارته ده زانيت.

له ئاكامدا، خالى دواين ئه وه يه كه شاعير خۆى ئه داته پال مه ي فرؤشى ئه رمه نى، هه ولىكى هىماينه بۆ دوورخستنه وهى ده روون له پارچه پارچه بوون و ئيش و ئازارى ژيان كه له «بابه تى هىماين» ده يدات. شاعير له لايه كه وه «بابه تى

هیمایین» له گه‌ل بنه‌ما و به‌رژه‌وه‌ندییه‌ه راسته‌قینه‌کانی م‌رۆف به جیا‌واز داده‌نیت و له لایه‌کی تریشه‌وه هه‌ر ئه‌م بنه‌ما و به‌رژه‌وه‌ندیانه‌یش ته‌نیا له «بابه‌تی هیمایین» دا هه‌لده‌که‌ون که ئه‌و ناتوانیت ده‌ستی پ‌ی‌نگات. سو‌وژه‌ی دو‌وره‌په‌ریز له ئاکام هانا بۆ «بابه‌تی خه‌یالی» ده‌بات تا‌کو‌و له‌م پ‌ی‌نگه‌یه‌وه ته‌نگ و چه‌له‌مه‌کانی ژیا‌نی ئازارده‌ر له کۆمه‌ل‌گای م‌رۆفانی تا‌ک‌خ‌وا‌ز قه‌ره‌بو‌و ب‌کاته‌وه. مه‌ی‌خانه‌یه‌ک که شاعیر «هه‌مو‌و شه‌وی‌ک» له‌ویدا ئه‌ب‌یت به‌ می‌وان، نو‌اندنه‌وه‌ی هیمایینی ئه‌م بابه‌ته‌ له ده‌روون و ئه‌زم‌و‌ونه ده‌روونیه‌کانه.

ئه‌نجام

حه‌زی شاعیر بۆ پ‌رۆیشتن بۆ لای مه‌ی‌فرۆشی، بی‌چم‌یکی گ‌ور‌د‌را‌وه له «مه‌یلی دایک»، مه‌یل‌یکی یا‌خی و نه‌مر که تا‌کو‌و کۆتایی ته‌مه‌ن وازمان لی‌ ناه‌یتیت. سو‌وژه‌هه‌ر وه‌کو‌و مند‌ال‌یکی لا‌واز و بی‌چاره‌هانا بۆ دایکی پ‌ال‌پ‌شت و به‌خ‌ی‌و‌که‌ر ده‌بات تا‌کو‌و به‌ نیشانه‌ خه‌یالا‌وی ئه‌م-ئه‌و‌یت‌ی، به‌سه‌ر هه‌ستی نا‌خ‌ود‌ئا‌گیا‌نه‌ی لی‌ک‌پ‌را‌ویدا (دو‌وری) ز‌ال‌ ب‌یت. له‌م ب‌واره‌وه، بانگی «بیا بگشای در، بگشای، دل‌ت‌نگم» زۆرتر له لی‌ پارانه‌وه‌یه‌کی ئۆد‌ییی ده‌چ‌یت تا‌کو‌و مۆله‌تی پ‌رۆیشتن بۆ ناو شو‌ی‌ن‌یکی راسته‌قینه‌ی هه‌ب‌یت. هه‌رچه‌ند مه‌ی‌فرۆشی ئه‌رمه‌نی له ده‌قی شی‌عه‌که‌دا به‌ ناوی «مسی‌حای جوان‌م‌رد» نا‌وزه‌د ده‌کریت که نیشانه‌ه‌ری ئ‌یر بوونی ئه‌وه. به‌لام تیۆری ده‌روون‌شیکاری (به‌تایه‌ت ده‌روون‌شیکاری لا‌کانی) به‌ لایه‌نی دیاری بابه‌ته‌کان (چه‌مکی خودئا‌گا، یا ئه‌وه‌ی شاعیر خودئا‌گانه ئه‌یه‌یت‌ته‌ زمان نا‌ی‌خ‌اته به‌ر باس، به‌ل‌کو‌و له هه‌ر ده‌رپ‌ر‌ین‌یک‌دا (چ به‌ بی‌جمی خولیا و چ به‌ پ‌واله‌تی هه‌مو‌و جو‌ره‌ کرده‌په‌شی‌ویه‌کان) ر‌ینۆ‌ی‌ن‌ی‌گه‌لی‌کی پ‌ی‌چا‌و‌پ‌ی‌چ و نا‌دی‌ار (لی‌که‌وته‌ی چه‌مکی نا‌خ‌دئا‌گا) ده‌یان‌ب‌یت.

ده‌روون‌شیکاری لا‌کانی ر‌وانینی لی‌کۆله‌رانه‌ی خۆی له لایه‌نی ده‌رپ‌راوی وته ئه‌گه‌ر‌ین‌یت‌ه‌وه بۆ قو‌ولا‌یی نیشاند‌ار و هیمایینی ئه‌و، تا‌کو‌و قو‌ول‌ترین لایه‌نگه‌لی ده‌روونی نا‌خ‌ود‌ئا‌گای سو‌وژه‌، بگه‌ر‌یت. له شی‌وه‌ی یه‌که‌م، په‌خ‌نه‌گری ئه‌ده‌بیی لا‌کانی بۆ گو‌تاری «سو‌وژه‌ی ده‌رپ‌ر» گو‌ی ئه‌گر‌یت تا ده‌نگی «سو‌وژه‌ی

دەربىراۋ» بېسىت. ئەگەرچى «سوۋژەى دەربىر» مەيفرۇش لە لايەنى دىارى وتەدا بە «مىسحاي جوانمرد» ناوزەد دەكات؛ بەلام «سوۋژەى دەربىراۋ» لە لىژنەى ئەم «جوانمىر» دا بۇ دۆزىنەۋەى «ئۆبژەى ئەۋى دىكەى بچوۋك» (دايكى پالپشت، يان يەكگرتوۋىى سوۋژە لەگەل جىھانى دەوروبەرورىدا) دەگىت كە ھىچكات بانگى مەيل و پىداۋىستى سوۋژە بىۋەلام ناھىلپتەۋە (۱)سلامت را نىمىخواھند پاسخ گفتم، در بگشای"). ھاۋكات لەگەل گىمانەكان تىۋرى دەروونشيكارى، يەكىك لە بنەرەتتىرىن رىكارگەلى دەروون بەتايبەت لە خەون، «جىگۆركى» (dis-placement) يە. ئىمەى مرفۇھەكان بە سىۋەى ناخودئاگانە روانگەيەكى سۆزدارنە يا واتايەكى ھىماين لە ئۆبژەيەكەۋە (مەيلەكان) بۇ ئۆبژەيەكى تر ئەگوازىنەۋە تا بەم شىۋە، مەبەستىكى ھاۋبەش لە بىجىمىكى ترەۋە بدۆزىنەۋە.

مشتومر لەگەل براكەماندا دەكەين و خەو دەبىنين لەگەل دراۋسىيەكماندا (كەسىك كە ۋەكوۋ برايكە نىكە لىمان) كەوتوۋىنەتە كىشەۋە؛ يان سۆزى دايكمان پىۋىستە و خەو دەبىنين كە پوورمان، مامۆزئىمان يان خالۆزئىمان ھەر ۋەكوۋ دايكىكى دلۇشان ئەمانلاۋىنپتەۋە. سوۋژەيەك كە ھاۋتوۋەتە ناۋ «بابەتى ھىماين» توۋشى دوورەپەرىزىيە: بۇ يەكگرتوۋىى لەگەل دايكىكدا دەگىت كە بە دۋاى ۋەرگىنى «ناۋى باۋك» و فىركارى و بەكاربردنى زمان، ئىتر ناتۋانپت لەگەلدا يەكىك پىت. «يەكسان» بوۋنى «شەۋ و پۆژ»، نىشانەيەكە ھەر باس لەم يەكگرتوۋىە خەيالۋىيە دەكات و ئەزمۈنەكانى مندالى پىنەگەشىتۋە لە «بابەتى خەيالى» ئەنۋىنپتەۋە. ئىماژەكانى تىرى ئەم شىعەرە كە زۆرتەر دەرخەرى ھەستىارىن تاكوۋ وتەيى ھەر ئەم خالە ئەسەلمىنن (ۋەكوۋ ھىماي خۆر لە داربەست، يان ھىماي دارە رچاۋەكان لە زستاندا). «جىگۆركى» رىكارىكى بەرخۆدانىيە كە يارمەتى ئەدات بۇ زالبۋون بەسەر دوورپەرىزى كە لە ئەم قەلشت و دابراۋە سەرىپھەلداۋە، ئەگەرچى ھىچكات ناتۋانپت چارەسەرى كات. لە تارىكتىرىن بەشەكانى دەروون، ئۆبژەگەلىكى تر جىگىرى نىشانەى دايك دەبن تا بەلكوۋ ئىش و ئازارى ئەم دابراۋە تەننەت بۇ ماۋەيەكىش پىت دابمركىتەۋە؛ بەلام ئەم جىگۆركىيە زامى لىكەۋتە لە ئەم دابراۋە چارەسەر ناكات (ھەرۋەھا لە بابەتى زمانىش دالىك جىگىرى دالىكى

تر ده بیته تا کوو واتایه ک ده سته که ویت، به لام هیچ دایک ناتوانیت مه دل و لویکی بی که موکووری هه بیته. کاریگه ریی ماوه یی و زووتیپه ره، نه هه تاهه تایی و بهرده وام. گه رانه وهی سووژه بو دۆزینه وهی «ئۆبژه ی ئه وی دیکه ی بچووک» له کۆتاییدا نزیک ده بیته وه به به زین و خه مۆکی و به م بۆنه یه وه شیعی «زستان» به ئەم دێره پر خه م و پر له بی هیوا ییه کۆتایی دیت که: «زمین دل مرده، سقف آسمان کوتاه، غبار آلود مهر و ماه، زمستان ست».

په راویز

۱- به م بۆنه یه وه، له م زاراو له لاکانییه دا ره گه ز دۆزییه کیش هه یه: «مه یلی دایک» یش به واتای «مه یلی مندال بو دایک» ه و هاو واتای «مه یلی هه قبه ری دایک بو مندال» ه.

۲- له «زاراو هی باوک» یشدا پگه ز دۆزییه ک هه یه. ئەم زاراو یه له زمانی فه ره نسی به م شیوه یه ده نوو سریت nom du père که وشه ی nom «به واتای ناو» له کاتی درکاندندا زۆر وه کوو وشه ی non (به واتای «نه» ده ره بریت. به م شیوه یه، زاراو ی «ناوی باوک» هاوکات به واتای «نه لیکردنی باوک» «نه» کانی ئه ویش هه یه (green and lebian, 1996: 164). ئەمه نمونه یه که له چه شن و شیوازی دژه نو سراوه کانی لاکان که سه ره پر یژه له و گه مه وه گه له ی که خواستن و په گه ز دۆزی و تیلنیشانی تیدایه.

۳- مه به سته لاکان له «فالوس» (phallus) ئەندامی نیر نییه. له ده روونشیکاری لاکانی، «فالوس» زاراو یه که نا-زینده وه رناسی که له به رانه ر زاراو ی «بۆشایی» به کار ده بریت. له ئەم ئاسته دا، «فالوس» هیما ی هیزی کۆمه لایه تییه.

۴- یه کیک له هه له باوه کان له په خنه ی شیعر له ولاتی ئیمه ئه وه یه که هه سته کان یا بروا ده ره بر او ه کان له لایه ن بیژه ری شیعه وه «یا به زاراو ی ده نگی شیعر» له سه ره که سایه تی شاعیر دینتته ئەژمار. له روانگی کۆتا تیوری دارپژه کانی ئه ده بی، هاوشوناس زانیی شاعیر و ده نگی شیعر هه له یه. ئەم هه له یه له لیکدانه وه ی

به ره هه می شاعیرانی هاوچه رخ که زانیاری زۆرتتر سه بارهت به ژانیان له بهر دهستی توێژه رانی ئه ده بی ئیمه دا هه یه، زۆرتتر پروئه دات. ئاساییه کاتیک ناوه روکی هه ندی کله شاعیره کانی شاعیری هاوچه رخ که به روالهت پشتراسته کهری زانیاریه کانی ئیمه له ژیان و بۆچونه که سایه تیه کانی ئه وه، زۆرتتر خوا زمان به ره و ئه وه ده روات که «من» ی بیژهری شاعر له گه ل خودی شاعیردا هاوتا بزنام. بۆ نمونه هه ر له ئه م شاعیره دا که بابته ی لیکدانه وه مانه، ئاگاداری له ژانی ئه خه وان سالس و ئه وه ی که ئه وه ماویه ک به تاوانی پروانگه شوپشگیزانه کانی به ند کرا، ئه توانیت دیمه نی هاوشوناسی بیژهر و شاعیر له زهینی خوێنه ردا به هیز بکاته وه.

به م شیویه گرینگایه تی شاعیری «زستان» (یان هوکاری ره خنه ی ئه وه) دۆزینه وه ی ئه م هاوشوناسیه نییه، به لکو وه هزری پیشکه شکراو له م شاعیره دا یان شیوازیکی تاییهت که بۆ جیخسته نی ئه م هزره که لکی لی وه رگراوه، شایه نی لیکدانه وه ی (یا بابته ی سه ره کی ره خنه) هه یه. به پیی پیوه ره کانی تیوری و ره خنه ی ئه ده بی نوی، شاعیر له کاتی ده رپینی شاعر «شوناسی داسه پاو» یاندا «پرووکه شیک» (persona) هه لده گریت تا شاعر له زمانی که سیکی تر بیجگه له خو ی بگوتریت و خوێنه ران بیره پیشکه شکراوه کان له شاعیردا به شاعیره وه نه لکینن، هه رچه ند ئه مه مه رج نییه به واتای دزایه تی شاعیر له گه ل بیره پیشکه شکراوه کان له شاعیردا بیت. له ته واو ئه م ره خنه یه دا له هه ر شوپینیک که مترخه مانه له شاعیر ناویک بریت، مه به ست هه ر ئه م شوناسه داسه پاویه، نه که سایه تی میه ده ی ئه خه وان سالس.

سه رچاوه کان

کاخی، مرت ضی. (۱۳۶۹). روشتر از خاموشی: برگزیده شعر امروز ایران. تهران: موسسه انتشارات آگاه.

Bertens, Hans. (2001). *Literary Theories: The Basics*. New York: .. Routledge.

Cavallaro, Dani. (2001). *Critical and Cultural Theory*. London: The

.Athlone Press

Eagleton, Terry. (1997). *Literary Theory: An Introduction* . 2nd ed. Oxford: Blackwell

Freud, Sigmund. (1991a). *The Psychopathology of Everyday Life* . trans. Alan Tyson. London: Penguin Books

Freud, Sigmund. (1991b). *Jokes and their Relation to the Unconscious* . trans. James Strachey. London: Penguin Books

Green, Keith and Jill LeBihan. (1996). *Critical Theory and Practice: A Coursebook* . London: Routledge

Lane, Richard J. (2006). *Fifty Key Literary Theorists* . London: Routledge

Makaryk, Irena R. (1997). *Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches, Scholars, Terms* . Toronto: University of Toronto Press

Simmel, Georg. (1997). "The Metropolis and Mental Life", in David Frisby and Mike Featherstone (eds). *Simmel on Culture* . London: Sage Publications

Wright, Elizabeth. (1998). *Psychoanalytic Criticism: A Reappraisal* . 2nd ed. Cambridge: Polity Press

له چاوه پروانى به ربه ربه كاندا

«ئه وىدى» له چه شنىكى تر

■ هاله ربه فېع، خوڧندكارى دوكتۆرى زانستگاي تاران مەركەز

■ وه رگېرانى: سومه يه عه ليزادگان

پوخته

وتارى به رده ست به م گرېمانه وه ده ست پېده كات كه له فهلسه فهى رۆژئاوا دا هه مېشه به گوتارى لېكدژ باس و بابه ته كان پېشكهش ده كات. له م گوتاره لېكدژه دا، خود و ئه وىدى، به تاييه ت له ره خنهى پاش داگيرگه خوازيدا، جېگه يه كى تاييه تيان هه يه. خود، سه ره پاي مه يل به خو به سه رتر زانين، به رده وام خوازيارى نزيكبوونه وه به ئه وىدييه، هه رچه ند كه ئەم هه نگاوه به ره و ئه وىدى هېچ كات كۆتايى نيه و «ئه وىدى» بۆ هه تا هه تايه دوور له ده ست ئەمىنېته وه. له لايه كى تره وه پېنوېستى خود به ئه وىدى په يوه ندى ئەم دووانه ده گۆرڊرېته په يوه ندىيه كى دژواز. نووسه ران ئىدعا ده كه ن ته گه ر خود، له هه نگاوينكا كه بۆ نزيكبوونه وه و ناسىنى ئه وىدى هه لېده گرېت و سنووره ديارىكراوه كان تېپه رېنېت، شوناسى به شيويه ك ته گۆرڊرې كه ته گه رچى به ته واوه تى ناگۆرڊرېته «ئه وىدى» به لام نزيكى له گه ل خود دا له ناو ده چىت ته گۆرڊرېته «ئه وىدى» به لام «له چه شنىكى تر». له م وتاره دا به جه ختكردنه سه ر رۆمانى له چاوه پروانى به ربه ربه كان نووسىنى جى. ئىم. كوتريا په رژاونه ته سه ر شىكردنه وهى په يوه ندى خود و ئه وىدى. ئەم وتاره به شىك له و لېكۆلېنه وه يه كه له ئاستى تېزى دوكتۆرادا بۆ زانستگاي ئازادى ئىسلامى واحىدى تاران مەركەز نووسراوه.

وشه سه ره كىيه كان: خود، ئه وىدى، داگيركه ر، داگيركراو، دىاليكىتىكى ئه رباب به رده، هېگيل، هوومى بابا، جى. ئىم. كوتريا پېشه كى

پروانگه ي خود بۆ ئه وىدى و ههروه ها جوړى گرڊراو بيان پېكه وه تا ئىسته شى

له گه لدا بيت مژارى وتارگه لىكى زور له ويژه و ناوهنده كانى ترى زانسته مرويه كان بووه. له ويژه و فلسه فهى رۆژئاوادا، په يوه ندى خود و ئه ويدى له سه دهى نۆزده هه مه وه به شيويه كه توكمه كه وته به رباس پاشان فهيله سووف و ره خنه گرگه لى ويژهى پاشنويخوازى و پاشدا گيرگه خوازى، به شيويه كه تايهت، په رزاونه ته تا تو يكردى ئه م په يوه نديگه له ره هه نده جياوازه كانه وه. خود هه ميشه له هه ولدا بووه بۆ تيگه يشتن و به ربه ره كانى له گه ل ئه ويدى و له هه ولدا بووه تا به شيويه گه لى جور به جور بۆ به رزه وه ندى خو ي له ئه ويدى كه لك وه ر بگري ت. به لام ئه و شته ي له م وتاره دا جيگه ي سه رنجه شيويه كه تايهت ته كه خود له تيگه يشتنى ئه ويدى، پي زورتر له و سنوره ي بوى ديارى كراوه دائه كيشيت له زور به ي ئه زمونه كانى ئه ويدى به شيويه كه بابه تيانه و راسته قينه به شدار ده بيت. ئامانجى نووسه ر له نووسينى ئه م وتاره ئه ويه كه به كه لكوه رگرتن له نمونه گه ليك له رۆمانى «له چاوه پروانى به ربه ره كاندا» نيشان بدات كه ئه ويدى، ته نانهت ئه گه ر له دۆخى كدا كه خود له سنوره كان به رپي ته وه، هه ر به و چه شنه ده ست نه كه وتوو ئه ميني ته وه؛ به لام خود ئه كه وي ته بارود دۆخى كه وه كه چي تر نه به ته وا وه تى خوده و نه ئه ويدى و ئه تواني ت ناويكى نويى لى بنري ت: ئه ويدى له چه شنيكى تر.

جيگه ي سه رنجه كه له رۆمانى له چاوه پروانى به ربه ره كاندا دوو وه رگي ران له ئيراندا بوونى هه يه. له گي رانه وه گه ليكدا كه نووسه ر له رۆمانى هينا وه، هه نديك جار له وه رگي رانه كه ي مو حسي ن مينو و خي ره د كه لكي وه رگرتوو وه جار جاريش له وه رگي رانى محه مه د رهمه زانيه ينجى، به مه به ستي هه لبا ردى وه رگي رانيكى شيا وتر و نزي كتر به ده قى سه ره كى و گوتارى كوتري او ه.

خود و ئه ويدى

له گوتارى ليكدرى فلسه فهى رۆژئاوادا، په يوه ندى نيوان خود و ئه ويدى، په يوه ندى كه ئالۆزه، ئه ويدى نانا سين و فامى ناكه ين، و به هوى ئه وه يه وه كه ئه ويدى له بارى شوناسه وه له گه ل خو يدا له ناته باييدا يه، لى ده تر سين و

لە بەرانبەرىدا پەرچە كىردارىكى نەرىنى نىشان دەدەين. لە بەرانبەر ئەودا مۆمۆمان ھەيە ئەمانەۋىت لىنى نىزىك بىكەۋىنەۋە و بىناسن بەلام ھاۋكات خۇپراگرى ئەكەين لە ۋەيى كە نىزىكمان بىكەۋىتەۋە. پىۋىستمان بەۋە بەلام ھەز دەكەين تائەۋ چىگەي بۆمان ئەگونجىت دوور لە خۆمان رايىبگرىن و تەنانەت ھىندىك جار ھەز دەكەين بە تەۋاۋەتى لە ناۋبەرىن. ھەركارىك كە پىۋىست بىكات ئەنجامى ئەدەين بۆ ئەۋەي مەۋداي خۆمان لە گەلىدا پارىزىن. بۆ ۋىنە خىسلەتگەلى ناپەسەند ئەدەينە پالىۋە، خىسلەتگەلىك كە ئىدىعا دەكەين نىمانە، و لە كۆتايىدا بە نەياري دىننە ئەژمار بۆ ئەۋەي ھەر جۆرە ھەلسوۋكەتىك دەرھەق بەۋ پەسەندىكراۋ بنوئىنەۋە.

لە پەيۋەندىيە كىدا كە خود لە گەل ئەۋىدىدا پىكىئەھىتت، ھەرۋەھا كە سايمۆن گۆلدىنگ لە كىتئى «سەبارەت بە ئەۋىدى بوون» ئەنۋوسىت، بەردەۋام ئامانجى سەرەكى پىكەئىنانى پەيۋەندىيە كە لە نىۋان يەك پىشھات يا بارودۇخى دەرەكى و يەك پىشھات و بارودۇخى ناۋەكى كە بوونى ئەۋەلى (بارودۇخى دەرەكى) بناخە و ئەستۋونى، بوونى دوۋەھمىيە و بەردەۋام بارودۇخى دەرەكى چۆنىيەتى بارودۇخى ناۋەكى دىاري ئەكات (Glending 130). ئەمە بەۋ واتايەيە كە خود ھەمىشە بۆ تىگەشىتنى ئەۋ شتەي لە ناخىدايە پىۋىستى بە ئەۋىدىيە. لە سەرەتاكانى سەدەي نۆزدەھەمدا ھىگىل خود و ئەۋىدى لە چوارچىۋەيەكى دىالىكتىكى **ئەرباب** - بەردەدا خىستە بەرباس. ھىگىل لەسەر ئەۋ بروايە بوو كە خود ناسىنەۋە تەنيا لە پروبەروبوۋنەۋە لە گەل شتىك بەدەر لە خوددا جىگر دەبىت. بەم پىنە خود بەردەۋام گرئىدراۋە بە ئەۋىدىيەۋە. بەلام ئەم چەشەنە گرئىدراۋىيە بە ئەۋىدى بىچمىكى دلۇقانانەي نىيە بە ھۆي ئەۋەي كە خود و ئەۋىدى ھەر كامەيان ئەيانەۋىت ئەۋىدى بناسن بەلام پىيان خۇش نىيە بناسرىن و بۆ دەستەبەركردنى زانىاري ئەكەۋنە شەپ و پىكدادانەۋە (Leitch 626-628).

دىالىكتىكى ئەرباب بەردەيى زۆر جىگەي سەرنجى تىۋرىدارپژەرەنى پاشداگىرگەخۋازى بوو و ئەرباب و بەردە لە تىۋرى ئەم تىۋرىدارپژەرەنەدا جىگەي خۇيان بە داگىرگەر و داگىرگراۋ دا. لە تىۋرى ھىگىلدا، ئەگەرچى ئەرباب بۆ

ناسىنى خۆى پىوستى به بهرده به، تا كۆتايى به هيز و بنچينه دار ئەمىنئيه وه، به لام تيوريدار پيژهرانى پاش داگيرگه خوازي زورتر ئەپهرژنه سرشتى دژوازي پهيوه ندى نيوان داگيركهر و داگيركراو كه ديار نيه چ كه سيك به هيزتره. ئەورووييه كان هاوكات له گهل چونه ناوه وهى هيستۆكه كانيان زور زوو بۆيان دهركهوت كه ئەو خهلكانهى خوجيين له مهلبه ندى خوياندا زور هوشيارانه تر له داگيركهرانى خاوهن شارستانيهت مامهله دهكهن. له بارودۆخى ئاسته مى ژينگه ييدا، ئەوانهى تازه هاتبون به هه موو پيداويستيه كه وه، ئەمانه وه. جرود دايمونت (Jared Di-amond) نووسهرى كتيبي چه كه كان، ميكرۆبه كان و پۆلا، چيروكيك له دوو پياوى ئەورووپى- يه ك ئەستيره ناس و يه ك پۆليس- ئەگيرپته وه كه بۆ ليگه پران و ناسىنى ئوستراليا سه فه ريكي دۆزينه وه بيان دهست پيكره د. ههروه ها شهش وشتريان بۆ سى مانگ خواردن له بهرده ستدا بوو، به لام له ئاكامدا تۆشهى ئەوان تهواو دهبيت و گرووپيك له خهلكى خوجيى ئوستراليا كه له سارادا ژيانيان ده كرد له گهل ئەواندا بوونه هاوړى و خوارده مه نييان پى ده دن. رۆژيک پۆليسيك يه كيك له خوجييه كان به ده مانچهى خۆى ده كوژييت و ئەبيته هۆى ته وهى پاشماوهى خوجييه كانيش هه ليين. كه له كه متر له مانگيكد، هه ر دوو پياوى ئەورووپى، له گهل ئەوه شدا كه چه كيان پى بوو و ئەيان توانى زور ئاسانتر له خوجييه كان راو بكهن، له برسپه تيدا ده مرن (Diamond 296). هوومى بابا له سه ر ئەو بړوايه يه كه له پړۆسهى داگيركهريدا، خود و ئەويدى پيكه وه به ستراون (locked together) و ناتوانين به ئاسانى بيه نينه پيش چاوى خومان كه كۆمه ليك به سه ر كۆمه ليكى تردا زاله (Huddt 44). داگيركهر هاوكات له گهل زاليه تى و كارامه يى بووندا، به رده وام گيرۆدهى دلّه راوكى، شله ژاوى و نيگه رانيگه لى چاوه پرواننه كراوه. هوومى بابا له ره خنه و ليكدانه وهى پهيوه ندى داگيركهر و داگيركراودا زورترين سه رنج ده داته سنوورى نيوان ئەم دووانه و پرووداوه گه ليك كه له سه روبه نندا (threshold) پروو ده دات: تا ئەو شوينهى به ليمينال (liminal) ناوزه دى ده كرد (Huddat7).

به برۆاى هوومى بابا، ئەمه پهيوه ندى دژوازي و چهند لايه نه يه (-am

bivalent) هه كه په يوه ندى داگير كهر و داگير كراو له په يوه ندى ئه رباب و به رده يى هينگيل جيا ده كاته وه (Bhabha, signs 94). هوومى بابا له كتيى بارودوخى فهره ننگدا باسى ده كات كه بوونى داگير كهر هه ميشه ش به هيز نيه، گر يدراوى داگير كهر به داگير كراو هينديكجار داگير كراو زور به هيز ده كات. بهم هويه وه داگير كهر بو پاراستنى ده سلا ت و گه رانه وه بو په يوه ندى ئه رباب به رده يى به بى ري ريگه چاره گه ليك ده كه ويته وه. داگير كهر به هوى بنچينه و بو ويته رهنكي پسته وه داگير كراو به مروفيكى نهوى و گه نده ل پيناسه ده كات تا پاساويك بيت بو بوونى خوى له ولاتى ئه ودا هه روه ها داسه پاندى پيكاته ي فيركارى و سياسيه كاني. داگير كهر به چه شنيك داگير كراو دروست ده كات، كه به هه مان شيوه ي ئيدوارد سه عيد ده ليت تاكه كان به هوى بنچينه و هه لكه وته ي جوگرافيه وه به شيوه يه كى هاو دهنگ هاوشيوه ي يه ك بن. له راستيدا داگير كراو ده بيت هه ميشه له گه ل خوددا جياوازيه كى بيت به لام له هه مان كاتدا به ته واوته ي بتوانى بيناسى، بيىنى و پيشيى بكه يت، و بو ئه م ئيشه داگير كهر سيستمىكى نواندنه وه دروست ده كات كه «راستى» له ودا پيناسه كراو و دياره (Bhabha, The Location 101). له سيستمى نواندنه وه دا، كه وادياره داگير كهر عه قل و زانياريه كى زورتري هه يه، به شيكى زورتريشى هه يه و شيوه ي خويندنه وه و په وتى تيفكرين و هه روه ها بوچوونيشى زال ئه بيت.

ئامانجى داگيركار هاوچه شنسازيه. هوومى بابا ئه نووسيت كه داگيركار به دواى ئه وه وه يه كه گروويك له ئينسانه كان يه ك رهنك بكات و خالى هاوبه شى (جياوازي) مروقه كان له رهنكي پست، بنچينه يا فهره ننگاندا ئه دوزيته وه. داگير كهر ئه م بىر و بروا ئه سه لميتيت كه «مروف» سپيسته يا بنچينه و فهره ننگيكي تايه تى هه يه، پاشان زيده ي ده كات كه هينديك له مروقه كان سپيسته نين يا وه ها بنچينه و فهره ننگيكيان نيه (Bhabha 106-107). له م روانگه يه وه، داگير كهر نكولى ده كات له هه بوونى جياوازي نيوان ئه ندامانى گروويك و له راستيدا كه لك له ياساى يا ئه م يا ئه و (Either/Or) وه ره گريت. له م ياسا يه دا ئه ندامان يا

داگیرکەرن یا داگیرکراو و رەنگینپستیک، بە هەمان شیوە کە فرانتز فانوون (Franz Fanon) ئەنوو سیت، هەمیشە وەک رەنگینپستیک ئەمینیته وه، تەنانهت ئەگەر لە شوپنگەى جوگرافىایى خۆى بچیتە دەهروهه یا بۆ نمونە لە زانستگادا بخوینیت. بە بروای هوومى بابا داگیرکەر لە گەل پاراستنى جیاوازیگەلى بنه‌رتیدا ئیجازه دەدات بە ئەندامانى هەرگروویک کە لە چوارچێوه‌یه‌کى بەرته‌سکدا خۆیان پیناسه بکەن. بەم پێیه داگیرکراویک ئەتوانیت بۆ نمونە گوپرایه‌ل بیت یاخود سه‌رکەش، یا خۆشه‌ویست بیت یا بیزارکەر بەلام هەرگیز ناتوانیت لەو سنوورەى بۆى دیاریکراوه دوورتر بکه‌ویت‌وه بە هەمان شیوه کە فانوون ئەنوو سیت، کاتیک کە داگیرکەر ئەلێت «من هەموو ئەمانه دەناسم، هەموو یه‌ک بیجیمان هه‌یه، هەموو بەم شیوه‌یه‌ن» بە ته‌واوه‌تى به ئامانجى خۆى گه‌یشته‌وه (Bhabha, The Location). (113).

لە گەل هەموو ئەمانه‌شدا ئەبیت سه‌رنج بدریت کە پەوتى داگیرکار بۆ داگیرکەر پەوتیکى پیرۆزه. داگیرکەر هه‌چکات کردەوى خۆى بەدفعه‌رانه و ناپه‌سه‌ند نازانیت. لە پ‌واله‌تدا ولاتیک داگیر ده‌کات تا خه‌لکى ئەو ولاته به‌ره‌و لای خۆى رابکیشیت، بەلام داگیرکراو لە به‌رانبه‌ر ئەم گۆرانکارییه‌دا خۆراگری ده‌کات و ئەویدى هەمیشە بۆ «خود» وه‌کو وه‌ره‌شه‌یه‌ک ئەمینیته وه. بەم هۆیه‌وه خود و ئەویدى ئەکه‌ونه مملانیوه. لە شه‌رى نیوان خود و ئەویدیدا، بۆ لە ناو بردنى ئەویدى، گیانى خودیش ئەکه‌ویت‌ه مه‌ترسییه‌وه، ته‌نیا به هۆى ئەوه‌وه نییه کە ئەویدیش به‌نیازی له‌ناو بردنى خوده‌وه بیت، به‌لک‌وو ئەمه زۆر مه‌ترسیدارتره- له‌ به‌ر ئەوه‌ى کە خود زۆر به ئەویدیه‌وه گریدراوه و به‌ له‌ ناوچوونى ئەویدى خودیش له‌ ناو ده‌چیت. له‌ ناسیاره‌تى ئەویدیشدا، هه‌چ کات خود به‌ مسۆگه‌رکراوى ناگاته ناسیاره‌تى، چون ناسیاریه‌تى خودیش گریدراوه به ناسیاریه‌تى ئەویدیه‌وه، ناسیاریه‌تى خودیش به‌ته‌واوه‌تى پ‌یتچوو نییه. جى. ئم. کوتزیا له‌ پ‌ومانی له‌ چاوه‌روانى به‌ر په‌ر په‌کاندا جگه‌ له‌ وه‌ى پ‌یکاته‌ى داگیرکار و په‌یوه‌ندى دوو لایه‌نه‌ى نیوان خود و ئەویدى به‌ جوانى نشان ده‌دات، به‌لک‌وو به‌ شیوه‌یه‌کى جیدى

ئه په رژیته سه ر پرۆسه ی ئه ویدی بوون. ئه و خوینهر به ره و ریگایه ک ده بات که خود ئه بییت بۆ گه یشتن به ئه ویدی بیپریت، و ده ریده خات که به چ شیوه یه ک له کۆتایی ئه م ریگادا خود چیتر نه خوده و نه ئه ویدی.

له چاوه روانی به ره په کاندا

جی. ئیم. کوتزیا نووسه ریکه که له نووسینه کانیدا له داوه ریکردن خۆی ئه پارزیت. کاتیک که له داگیرکار، هه لاواردنی نژادی، هه لاواردنی ره گه زی، نه بوونی ئازادی، سانسۆر، ناهاوسانی کۆمه لایه تی، سیاسی و ئابووری به چه شنیک ئه نووسیت که خوینهر به سه رسورمانه وه تیدا ده میتته وه که به راستی کوتزیا له گه ل چ که سیک و چ ئایدۆلۆژیایه کدا له دژایه تیدایه. مارتا بیلز (Martha Bayles) له وتاریکدا ده نووسیت: «کوتزیا خۆی به هونه رمه ندیکی ئه وینداری ئازادی نازانیت... ئه و چه مکی نووسه ری قاره مان که دژ به پرسى شه يتانى و ناپاک له شه ردايه په تده کاته وه و به چه مکیکی ساکاری ده زانیت» (Bayles). کوتزیا له ده ربړینی بیر و بۆچوون له مه ر مژاری سیاسی، به شیوه ی راسته وخۆ دووره په ریژه و چیرۆکه کانی زۆرجار له ولاتگه لیکى بى ناو و نیشان که کات و ساته که ی دیاریکراو نییه رووده ات. کوتزیا له به رانه ر میژوو و تۆمارکردنیدا و داوه ری سه باره ت به وه ش خۆراگری ده کات، به لام له کۆتایی چیرۆکه کانیدا خوینهر زۆرجار هه ست ده کات که روانگه یه کی به ربلاتری هه مبه ر به میژوو و سیاسه ت دۆزیوه ته وه. پۆمانه کانی زۆرجار له گه ل پۆمانگه لى چیرۆکنووسانى ئافریقادا به راوه رد ده کریت و زۆربه ی په خنه گران شیوازی ناراسته وخۆی کوتزیایان خستوه ته پیش ریگه کانی تره وه. مایکیل گۆرا له وتاریکدا پۆمانی Disgrace ی کوتزیا و The House Gun به ره مه می نادین گودیمیر «نووسه ری به ناویانگی ئافریقای باشووری» به راوه رد کردوه و ئیدعا ده کات که ئه گه رچی گوردیمیر هه ز و خواستیکی زۆرتری به تیوه گلانى پرسى سیاسى و کۆمه لایه تییه وه هه یه، له کۆتاییدا ئه وه کوتزیایه که ده ریده خات میشکیکی سیاسى قوولی هه یه (Gorra 2). نه بوونی داوه رییه کی راسته وخۆ له به ره مه می کوتزیادا به

له چاوه روانی به ره په کاندا ئه ویدی له چه شنیکى بر

خوینەر ئه و مؤله ته ده دات كه زۆربه ى لایه نه نادياره كان ده ربخات و له هه موو ئه زموننه به رواله ت لىكدژه كاندا كه له ته نىشت يه كه وه دانراوه، هاوبه ش بىت . رۆمانى له چاوه پروانى به ربه ربه كان هه ر به م تايبه تمه ندىيانه وه، خوینەر هانده دات تاله دوو لایه نى جياوازه وه «لایه نى داگیركه ر و لایه نى داگیركراو» گیرۆده ى ئه زمونى «ئه وىدى بوون» بىت .

له چاوه پروانى به ربه ربه كاندا (۱۹۸۰) له شارىكى سنووریدا له ئىمپراتۆرىیه كى بى ناو و نىشاندا رووده دات كه پىشتەر په یوه ندى بووه به به ربه ربه كانه وه و له ئىستادا وا ده رده كه یت كه كه وتبىته به ر هه ربه شى به ربه ربه كان . گیره وه رى چىرۆك، شارهدارى ئه م شاره یه كه چه ندىن سأل له م شاره سنوورىیه دا ژباوه و به شىك له كاتى وه ربه زه ینه رى خو ى بو ناسىنى ناوچه كه و به ربه ربه كان ته رخان كرده وه . كه شى چىرۆكه كه ، به راشكاوى سه رده مى ئاپارتاید له ئافرىقای باشووردا به بىرى خوینەر ده هیئىته وه ، به لام هىچ كات به شوینكا تىكى ديارىكراو به رته سك نابىته وه . پترىك مه كگرت (Patrik McGrah) سه باره ت به م رۆمانه ده نووسىت : ئه و شته ى چىرۆك گشتگیر ده كات نواندنه وه ى سنوورگه لىكه كه له نىوان ئه و شتگه له ى ئه یاناسىن و ئه و شتگه له ى نایاناسىن ئه یكىشىن ، ده رپرىنى ئه م هه زه سروشتىیه ى مرۆڤه كه هه رچىك كه فام ناكات تايبه تمه ندى جگه مرۆڤى پى بدات و پاشان هیرشى بو ببات (1).

له رۆمانى له چاوه پروانى به ربه ربه كاندا، به ربه ربه كان «بوونه وه رگه لىكى» نه ناسراون كه ئىمپراتۆرى، بو دروستكردنى سىمايه كى پاساوه لگر له خو ى ئه وان به ده سه ته مۆنه كراو و بىبايه خ ده زانىت و تايبه تمه ندى نامرۆى ده خاته پالىانه وه ، له كاتىكدا خو ى زۆرجار به كرده وه «كاتىك ئه شكه نچه یان ده دات» ئه م خسله تگه له ئه نوینىته وه . شارهدار بو ئه فسه رىكى لاو كه له گه ل گرووپىك سه ربازى نویدا هاتوونه ته شاره وه ، زۆر به ناپارىزىیه وه ، لىكى ده داته وه كه به چ شىوه یه ك كاتىك كه به ربه ربه كان بو دانوستان دینه شاره وه ، خه لكى ژيارمه ندى ئىمپراتۆرى فریویان ده دن، هات و هاوار ده كهن به سه ریاندا و خراپه به ژنه كانیان ده لىن . شارهدار به

تاييهت به بيريديتهوه كه هه موو ئه و سووكايه تيگه له ته نيا به هۆى جياوازي نيوان بهر بهر كان و ئه وان هويه: «به هۆى شتگه ليكي بيبايه خ وه كوو جياوازي داب و نه ريتى سه ر سفره و رازانده وهى پشت چاو» (مينوخيره د ۷۷).

حه ز و خواستى ناسيني بهر بهر كان بۆ شاره دار له سه ره تادا ته نيا وه كوو خو خلافانديك وايه. شاره دار خو ى به «سنوور پاريزى ئيمپراتورى» ده زانيت كه له م ناوچه سنوور يه دا رۆژه كانى له چاو هروانى خانه نشين بووندا تپه ر ده كات. ئه و خود ييه كى به ته واو مانايه: ماليات كۆده كاته وه، به رو بوومه كشتوكالايه كانى ده ولت سه روسامان ده دات، چاو دپىر ئه فسه ره پله زمه كان ده كات، چاو يكي به دان و ستانه كانه وه يه و جگه له مه چاو له خو ره لآت و خو رنشين ده كات، و ئاواتيكي جگه له «ژيانكي هيمن له كات و ساتيكي هيمندا» نيه (مينوخيره د). يه كيك له سه ر قالييه كانى شاره دار ئه وه يه كه له و ويرانه مالانده كه پيشتر سه ر به بهر بهر كان بووه ليكو ليئه وه بكات. له و ويرانانه دا چيوگه ليكي باريك ده دۆز يته وه كه به ده سنووسيك كه هه رگيز و ينه يه كى لي نه ديوه شتگه ليك له سه ري دا نوو سراوه. به و هيوايه بتوانيت ئه م نوو سراوه گه له بخوييته وه و سه ريان لي ده ريبي هه رچى له م چيوگه له ي به ده ست بكه ويت كۆيان ده كاته وه (مينوخيره د ۲۷). ئه و سه بارت به ژيانى بهر بهر كان كونجكۆله و ئاواتى ئه وه يه كه نوو سراوه كانى سه ر پارچه چيوه كان رۆژيک هه موو شتيك ئاشكرا بکه ن. ئه وان ه ئه چنيته سه ر يه ك، له ته نيشت يه ك دا يانته نيت له وان ه دا به دوايى و ينه يه كدا ده گه ر يت كه وه لامى پرسياره كانى تيدا بدۆز يته وه. هينديك جاريش شه وان ه ئه چيته ويرانه كانه وه گو يچكه ي له سه ر زه وى داده نيت تا ده نكيك ببستيت كه رۆژيک بهر بهر كان بيستويانه (مينووخيره د ۲۹).

ژيانى هيو رى شاره دار له كاتيكا له يه ك ده ترازى كه سه ره ننگ جوول، فه رمان به ريكي توندوتيزى حكومه تى، به بيانووى وه ديها تنى بارو دوخى تاييه ته وه ديته شاره وه و باس له ئه گه رى هيرشى بهر بهر كان ده كات. ئه و بۆ سه ره تا له

پىره مېردىك و كورپىكى كه م ته مەن، كه تەنيا بەند كراوگە لىكن كه دوای ماو ھىه كى دريژ بە تاوانى دزىكردن دەسبەسەر كراون، لىپرسىنەو ھەكات تا راستى بۆ ھەركە وىت. سەرھەنگ بۆ دۆزىنە ھەي «راستى» شىو ھىه كى تايە تى ھەيە. لەسەر ئەو برۆايەيە كه ئەبىت گۇشار بخرىتە سەر بەر بەرەكان بۆ بەدەستھىنانى راستى: «سەرئەنج بەن، سەرھەتا گويىستى درۆ دەبىن - ھەمىشە بەم شىو ھىه يە - سەرھەتا درۆ، پاشان گۇشار، دىسانەو ھەركە، ھەمىسان گۇشار، پاشان تىكشكان، دىسانەو ھەركە گۇشارى زۆرتەر، لە كۆتايىدا ئەتوانى راستى بەدەست بىنى» (مىنووخىرەد ۱۳). سەرھەنگ ئەو ھەندە ئەشكەنجە كه دريژە پىدەدات كه پىرەمىرد دەمىت و كورە كه م تەمەنە كه دان بە ھەدا ئەنيت كه پىاو ھەكانى ھۆزەكەي خەرىكى پىرچە ككردنى خۆيانن و تا سەرھەتاي بە ھەر ئەيانە وىت شەرىكى بە تەواو مانا لە گەل ئىمپراتۆرىدا ھەگەر بخەن (مىنووخىرەد ۲۱). ھەلسوكەوتى دلرەقانە و بىبەزەبىيانەي سەرھەنگ، شارەدار زۆر خەفەتبار ھەكات و شارەدار زۆر بە سەر سوپمانەو ھەتدەگات كه خەرىكە بۆ ئەو بەر بەرگەلەي كه بەند كراون دلسووزى ھەكات. چەندىن كەرەت ھەبىرى خويئەرى دىنيتەو ھەكە ھەرگىز نەبوىستوو ھەم بابەتەو ھەخۆي خەرىكە بكات. بەداخەو ھەيە كه رۆژگارى ئاسوودەيى بە ئەنجام گەيشتوو ھە ئاواتى ئەو ھەيە كه بە جىگەي ئەو ھەيە كه لەنتەرىك ھەلگىرىت و بچىتە كۆگاي دەغل و دانەو «شىوئى پارىزكارى بەند كراو ھەكان» و جەستەي لەت و پەتەي بەند كراو ھەكان بىشككىت، ئەتوانى چەند رۆژىك بۆ رابواردن سەفەرى بگردايەت و لە دۆخەكە دوور بگەوتايەتەو ھە.

شارەدار پىش ھاتنى سەرھەنگ، لە رىگەي رۆشتن بۆ وىرانەكان و كۆكردنەو ھەي پارچە چىو ھەكان چووبوو نىو پىنگەرى بەر بەرەكانەو ھە، بەلام لە بارى شوناسەو ھەفەرمانبەرىكى ئىمپراتۆرى ماو تەو ھە و پەپرەو ياساي ئىمپراتۆرىيە. ھەر لەو كاتانەدا بە سەربازىك كه بۆ بىننى داىك و خوشكەكانى ھەلاتبوو و قۆلبەستىان كىرەبوو و تىبوو: «ئىمە ھەركارىك كه ھەزى لى بگەين ناتوانىن ئەنجامى بەدىن. ئىمە ھەموو پەپرەو ياساين و ياسا لە ھەموومان لەسەرتەو ھەيە. جەنابى دادو ھەرىكە كه تۆي ناردوو تە ئىرە، مەن، خۆم، تۆ، ھەموومان پەپرەو

لە چاوەڕوانى بەر بەرەكاندا ئەو ھەيە لە چەشتىكى تر

ياساين» و پاشان تاوانباری کردبوو تا رینگه نه دا «یادی دادپهروهی کال بیته وه» (مینووخیره د ۲۰۷). به لام دواي هاتنی سه رههنگ بۆ شار، چه مگه لیک وه کوو ياسا، دادپهروهی و راستی، بۆ شاره دار مه بهستی نه گۆری خۆیان له دهست دا و شاره دار ورده ورده له سنووری له خودی بوون کشایه وه.

یه که مین ههنگاوی شاردار، له ههنگاو به ره وه ئه ویدی و به قازانجی ئه ویدی ههنگاویکی زۆر بهرچاو نه بوو. کاتیکی سه رههنگ جوول، دواي لپرسینه له هه ژماریکی زۆر بهندکراوی بهر بهر، ئه گه پیته وه بۆ پایتهخت تا دهره نجامی لیکۆلینه وه کانی راپۆرت بدات، شاره دار بۆ بینینی بهندکراوه کان دهروات، هه موویان ئازاد ده کات و پاشان کچیکی بهر بهر، که بهر بهر په کان به هۆی که مته ندامبوونه وه له شاردا به جیان هیشتوووه، ئه بهی پیتته ماله که یه وه. په یوه ندی شاره دار و ئه و کچه بهر بهر له هه مان سه ره تا وه په یوه ندی خود و ئه یدییه: شاره دار هه لۆیستیکی زالی هه یه و کچه بهر بهر په که، بی هیچ گله یی و گازنده یه ک، ئه م ژیانه نو ییه قه بوول ده کات. له م کاته دا ناسینی «ئه ویدی» بۆ شاره دار له وه دا کورت و کو ئه بیته وه که له چۆنییه تی ئه شکه نجه بوونیان ئاگادار بیته وه. شاره دار ئیزنی نه بوو له لپرسینه وه کانی سه ره ههنگدا به شدار بیت، هه موو هه لیککی ئه وه یه که بزانیته سه ره ههنگ به چ شیوه یه ک کچه که ی ئه شکه نجه داوه. به زمانی خۆی له گه ل کچه که دا ئه دویت و له گه لیدا په یوه ندی ئه گریت. هیندیک جار ئاماژه ده کات که کچه بهر بهر په که هه موو قسه کانی ئه و فام ناکات و له گالته و گه په کانی تیناگات، به لام هه ول نادات بۆ تیگه یشتنی زیاتر زمانی کچه که «زمانی بهر بهر په کان» فیر بیت. له و کاته دا فیر بوونی زمانی بهر بهر په کان دا لغه ی سه ره کی ئه و نییه. شاره دار دواي ماوه یه ک، له وانیه به یه یوايه له وه ی که ناتوانیت له گه ل کچه که دا په یوندییه ک پیک بیتیت، بریار ده دات بیگه ر پیتته وه بۆ لای کهس و کاری و دواي سه فه ریکی زۆر ئه سته م، ئه یسپیر پیتته دهستی بهر بهر په کان وه. ته نیا له کاتی و توو یژی کچه که له گه ل بهر بهر په کاندایه که شاره دار له وه ی که وشه یه کیش تیناگات دلته نگ ئه بیت و به داخه وه یه «که له و شه و گاره در ئیزانه ی بیکاریدا» که له گه ل کچه که دا تیپه ری

زمانى بهر بهر په كان فير نه بووه (مينو و خيږه د ۱۰۸). له وانه يه شاره دار ليږه دا به كه له ناكاو بريار ده دات هه نكاو گه ليكي به رزتر به ره و ئه ويدي هه لېگريټ و زورتر له ئه زمونه كانيان به شدار ده بيت.

تيه پر بوون له سنوورى خود، به پراستى، له كاتيكا دا بو شاره دار ده ست پيډه كات كه ئه گه پرېته وه له سه فهر و به تاوانى «خيانهت له گه ل ئيمپراتورى و په يوه ندى له گه ل نه ياران» (په زايى ۱۲۸) ئه كه وېته به نديخانه وه. شاره دار دلخوشه كه «به نده كه بچراوه»، و ئازاده و په يوه ندى به ته واوه تى له گه ل پاريزه رانى ئيمپراتورى دا هه لوه شاوه ته وه. له هه مان ژوردا كه سالى پيش لپرسينه وه يان له بهر بهر په كان كردووه به ندى ده كهن. شاره دار چاو له ديواره كان ده كات تا ئيش و ئازاريك كه بهر بهر په كان له و ژورده چا شتو ويانه بدوېته وه و بوى درده كه وېت هه رگيز ناتوانيت سهر له هينديك رووداوى ورد ده بيتيت. هه روه ها دلخوشى شاره دار له به نديخانه بوون زور ناخايه نيټ. ورده ورده له وهى كه ئه ونده سووكايه تى پيډه كهن زوير ده بيت. ئه و ئيتر خوار دنيكى خوش بو خواردن و جلو به رگيكي خاوپنى بو له بهر كردن نيه و ئه و پوژگه لهى كه بيزار كه ره خه مباريه كانى دوو هينده ئه كاته وه. سه ره پراى ئه وه ش شاره دار به ته واوه تى ئاگاداره كه ئه م نارېحه تنگه له له چاو ئه و ئه شكه نجه گه لهى بهر بهر په كان به رگه يان گردووه زور كه مه. بارودوخى شاره دار نه بارودوخى خوديه نه بارودوخى ئه ويدي، به لام هيشتاش به پراشكاوى به خود نزيكتره. ئه و ده رفته تى كه بوى هه له كه وېت كه له به نديخانه هه لېت، تپده گات تواناي ئه وهى نيه بچپته دره وهى شاره وه و له دواى پوژييك گه پران و سه يرانى نه ينى به شادا، به پيى خوى دگه پرېته وه بو به نديخانه.

به نديبوونى شاره دار، ئه وه لين قوناغى دوور بوون له خوديه، به لام ئه مه جووليه كى خون نه ويسته كى دپته ئه ژمار. شاره دار بو به نديبوون و رزگار بوون له به ندى خود نه بوو كه چووه سه فهر وه. ئه و له كاتى گه پرانه وه له سه فهر و له نزيكيه كانى شادا، هه ست ده كات كه چهنده دلته نكي كار و باره پوژرانه كانى بووه

له چاو پوروانى بهر بهر په كاندا ئه ويدي له چه شينى تر

و سه‌ریسور ئه‌مینیت که کچیککی خووش ویستوو که سه‌ر به ولاتیکی ئه‌وه‌نده دووره، به‌و هیوایه‌وه ئه‌چیته‌ شاره‌وه که له‌مه‌به‌دواوه له‌ دونیایه‌ک ژیان بکات که تیدا بجه‌سیتته‌وه (خیره‌د ۱۱۳ و ۱۱۴). ته‌نانه‌ت پاش چهن‌د رۆژ به‌ندبوون گروتینی دانه‌مرکیتته‌وه و هه‌ست ده‌کات که به‌راستی ده‌ستی ناچیته‌ کاره‌کانیه‌وه (په‌زایی ۱۵۸). هه‌نگاوی خوویسته‌کی شاره‌دار بۆ دوورکه‌وتنه‌وه له‌ خود له‌ کاتیدا دپته‌ ئاراهه‌ که سه‌ره‌نگ جوول به‌هیندیک دیلی به‌به‌ره‌وه ئه‌گه‌رپته‌وه بۆ شار و شاره‌دار بۆ ئه‌وه‌ی ئاگاداری بابه‌ته‌که‌ بیت بۆ جاریکی تر خووی له‌ به‌ندیخانه‌ رزگار ده‌کات و دپته‌ ده‌ره‌وه. سه‌ره‌نگ به‌ خه‌لووز له‌ پشتی دیله‌کانه‌وه ده‌نوسیت «نه‌یار» و له‌ سه‌ربازه‌کان، و پاشان له‌ خه‌لکیک که بۆ سه‌یرکردن له‌ویدا کۆبوونه‌ته‌وه، داوا ده‌کات که به‌ شوول ئه‌وه‌نده‌یان لی بدن «تانوسراوه‌کان له‌ پشتیان پاک ئه‌بیتته‌وه» (په‌زایی ۱۷۵). شاره‌دار دووشکه‌ و ئه‌یه‌ویت له‌ په‌راویزدا به‌مینیتته‌وه. هه‌ز ده‌کات نه‌ تیکه‌ لاوی دل‌ه‌قییه‌ک بن که له‌و ناوه‌داروو ده‌دات و نه‌ خووی تیکه‌ لاوی رق و کینه‌ی گیرۆده‌بووه‌کان بکات. ئه‌زانیت که توانای ئه‌وه‌ی نییه‌ دیله‌کان رزگار بکات به‌لام پپی خووشه‌ له‌ داهاتوویه‌کی دووردا به‌ پیاویک ناوی لی به‌ن که «له‌ ناخی دل‌ه‌وه‌ به‌به‌ره‌ نه‌بووه» (په‌زایی ۱۷۳). له‌ کۆتاییدا کاتیک سه‌ره‌نگ چه‌کوشیک هه‌لده‌گریت تا به‌وه له‌ دیله‌کان بدات، شاره‌دار ئه‌چیته‌ مه‌یدانه‌وه، ده‌سته‌کانی به‌رز ده‌کاته‌وه و گوپیستی ئه‌وه‌لین وشه‌ ده‌بیت که «خه‌مینه‌ و زۆریش به‌رز نییه‌» له‌ گه‌رووی دپته‌ ده‌ره‌وه: «نه‌! ... به‌وه‌ نه‌، ... به‌ چه‌کوش ته‌نانه‌ت له‌ ئازه‌لش ناده‌ین»، و درپژه‌ی پی ده‌دات: «ئه‌وانیش مروشن» (په‌زایی ۱۷۸).

سه‌ربازه‌کان ئه‌ده‌ن له‌ شاره‌دار، ده‌م و لووتی ئه‌شکینن ئه‌یخنه‌ به‌ندیخانه‌وه. شاره‌دار به‌ تیروته‌سه‌لی ئازاره‌که‌ باس ده‌کات: ئازاریک که هه‌ر چهن‌د چرکه‌ جاریک واهه‌ گیریه‌ت که چیتر ناتوانیت به‌ ئاسایی خووی راکیشیت، له‌ ژووهره‌که‌یدا هه‌لدیت و هاوار ده‌کات، و ئه‌گریت. به‌لام شاره‌دار زۆر پینداگره‌ که درپژه‌ به‌کاریک بدات که ده‌ستی پی کردوو. رۆژیک که سه‌ره‌نگ جوول ئه‌یباته‌

ژوورى كارەكەيەو، سەبارەت بە پارچە چۆوھەكان پرسیارى لى دەكات و تاوانبارى دەكات كە بەم پارچە چۆوانەو ھەوالگەلىكى لە گەل بەر بەرەكان ئالوگۆر كردوو. شاره دار ئیدیعا دەكات كە دەتوانیت ھىماكانى سەر پارچە چۆوھەكان بخوینیتەو. ئەو چاو لە پارچە چۆوھەكان دەكات و چیرۆكىك بۆ سەرھەنگ دەگىریتەو، كە سەربازەكانى ئىمپراتۆرى كورېكى لاويان ئەشكەنجە كردوو و جەستەى لىكھەلۆھشاويان، دوايى چەندىن رۆژ چاوھەروانى رادەستى باوكى كردوو. شاره دار لە كۆتايىدا پارچە ھەلدەگىت، چاويكى لى دەكات و دەگاتە ئەو ئەنجامەى: «سەرنج بەدەن لىرەدا تەنھا ھىمايەكە و بەس. ھىماي بەر بەرەكان بە واتاى شەر و پىكدادانە، بىگومان واتاگەلىكى تریشى ھەيە. ئەكریت بە واتاى تۆلە سەندنەو یت، و ئەگەر بەم شۆوھە پىچەوانەى بكەينەو، ئەتوانىن بە دادوھرى بىخىننەو» (مىنو و خىرەد ۱۶۷).

لەمە بەدواوھ سەرھەنگ ھەر بەوشۆوھە لە گەل شاره داردا ھەلسوكەوت دەكات كە لە گەل بەر بەرەكاندا كردوو: ئەسپىریتە دەستى ستوان مەندەل تا ئەشكەنجەى بكات. شاره دار، رىك وەكوو بەر بەرەكان، بەرگەى بىرپىزى و ئەشكەنجەيەك دەگریت كە ھىچ جۆرە واتايەكى نىيە جگە لە سەلماندنى ھىز و دەسەلاتى ئىمپراتۆرى. ئەشكەنجەگەران پرسیارىكى لى ناكەن تا شاره دار ئەو قسە بەرز و نزمگەلەى ئامادەى كردوو رادەستیان بكاتەو. ئەشكەنجە و بىرپىزى پىكردن ئەوئەندە درىژەى ئەدریت كە شاره دار وەكوو قەشمەرىكى بەتەمەنى لى دىت كە «ئەو دواھەمىن تۆسقالە رىز و حورمەتەى كە بووى لەكاتىكدا لە ناو چوو كە جلو بەرگى ژنانە لەبەرىدايە و بە دارىك شۆر بوو تەو و ھاوار و گریان و پارانەوھى ھەموو شوینىكى گرتوو و بوونەوھەرىكى چلكن و پىس كە تاكوو ھەفتەيەكیش خوارنەكەى وەكوو سەگ لەسەر بەردرپىژەكان دەلىستەو» (مىنو و خىرەد ۱۸۴). شاره دار لەم قۆناغەدا لایەنىكى تر لە ئەو ویدیوون ئەزموون دەكات و لە ئاكامدا تىدەگات كە سەرھەنگ چ بەلایەكى بەسەرى بەر بەرەكاندا ھاوردوو. لە نىوان ئەم ئەزموونەدايە كە شاره دار ئەوئەندە بە ئویدی نزیك ئەكەیتەو كە

رېك وه كوو به ڤه ڤه كان هاوار ده كات. كاتيک دهسته كانى له پشته وه ئه به ستن و به تهناف ئه يکيشنه سه ره وه، ئه و سه رباز گه له ي که دهنگى ده بيستن، ئه لېن: «خه ريکه ئه و به ڤه ڤه گه له ي له گه ليدا هاوړېن، بانگ ده كات. ئه وه ي که ئه بيستن زمانى به ڤه ڤه كانه» (ڤه زايى ۲۰۲). و پاشان ڤوژنيک، دوايى هه موو ئه مانه، ستوان شاره دار ڤزگار ده كات تا هه ركوي که ئه وه ويته بږوات.

شاره دار پاش نازادبوون ژيانپيکى نوي ده ست پيڊه كات. بارودوڅي شاره دار ئه زمونوى به ڤه ڤه بوون و پاشان نازادى، هه مان بارودوڅه که نووسه به «ئه ويدي که چه شنكى تر» ناوزهدى ده كات. ئه و ئيتر شاره دارى شار نييه. تهنانهت يه كيک له خه لکى ئاسايى شاريش نييه. بيکار و بي خانووه. وه كوو به ڤه ڤه كان تاواره و بيده ره تانه و شه وانه له تهنيشتى ده رگاي پادگانه وه به چاوهروانى داده نيشيت تا كاتيک که سه گه كان بانگ ده كهن، ئه ويش به ئه سپاييه وه به چيته ژووره وه و به شيرينزمانى پاشماوه ي خواردنى سه ربازه كان له كچه كانى چيشتخانه بگريت (مينوخيڤره د ۱۹۰). بو ئه وه ي خواردن له خه لک وه ربگريت خودشيرينى ئه كات و هينديک جاريش به جيگه ي خواردن، ئا ويا هيژنگيان بو ده بات. كاتيک که ده زانيت که زور سه ربارى خه لک بووه ئه ڤرواته لاي ماسيگيره به ڤه ڤه كان و ماسيان بو خاوين ده كاته وه (مينو خيڤره د ۱۹۳). به لام به ڤراستى شاره دار به ڤه ڤه نييه. هيشتاش تهنانهت زورتر له چه ند وشه له زمانيان نازانيت. هه رچه ند ماسيگيره كان خواردنه كه يان له گه ل ئه ودا دابه ش ده كرد به لام هه رگيز به خوڤانى نايه رنه ئه ژمار. بو به ڤه ڤه كان ئه وه ي که به هه مان شيوه ي خوڤان زيندان و ئه شكه نجه و بيږيږي چه شتووه و له ئيستادا خه لکى شار وه كوو به ڤه ڤه كان له گه ليدا هه لسوکه وت ده كهن چكوله ترين بايه خيكي نييه. هه ره وه خه لکى شار هيشتاش هينديک جار، له سه ر دلسوژويه وه، به خودى ناوى له ئه بن: «دوڅي گه وره مان چونه؟ بيستوومه زور چه ره مه سه ريت چه شتووه» و ده عوه تى ده كهن فنجانپيک چايى بخاته وه (مينو خيڤره د ۱۸۹)، رېك وه كوو خودييه ك. شاره دار له بارودوڅي نويدا، ئيتر خودى نييه، ئه ويدييه به لام بيگومان هيچ كات به ڤه ڤه ڤه نييه. شاره دار «ئه ويدي» يه، به لام

«له چىنكى تر».

ئەگەرچى زۆرترىن سەرنجى چىرۆكە كە لەسەر شارەدارە، تەنیا ھەر بەم ھۆكارە ساكارەو ھە كە شارەدار گىرەو ھەرى چىرۆكە كە يە، «ئەويدى لە چە شىنكى تر» دا ئەتوانرى لە كچە بەر بەرە كە شدا بدۆزىتەو ھە. كچە بەر بەرە كە پاش ئازاد بوونى بەند كراو ھە كان لە گەلىاندا ناگەرپتەو ھە بۆ سارا. لە پاش ئەشكەنجە ناتوانىت بە باشى بىيىت و بە باشى بەرپىگادا بىروات و لە شاردادا بەجى دەمىنىت. شارەدار ئەبىاتە خانووە كەى خۆيەو ھە، زۆرتر بە ھۆى ئەو ھى كە بزائىت ئەشكەنجە گەران چىيان بەسەرىدا ھارردو ھە. ھەلسوكەوتى شارەدار لە گەل كچە كەدا زۆر سەرسورپھىنەرە. ھەرچى شەو ھە پاى كچە كە ئەنپتە ناو لە گەنىكەو ھە، ئەيشۆرىت، وشكى ئەكاتەو ھە و چەورى دەكات. ئەم «رپۆرەسمى شۆردنەو ھە» بۆ شارەدار زۆر دلپىن و ناوازە ھە. شارەدار دوابەدو ھە ئەم رپۆرەسمە دەسبەجى خەوى لى ئەكەو ھە. بەلام بۆ كچە بەر بەرە كە ئەم رپۆرەسمە بىزار كەرە، ئەگەرچى بەسەبوورىيەو خۆراگرى دەكات.

كچە بەر بەرە كە لە مالى شارەداردا ئەژى، خانووە كە پاك و خاوين دەكاتەو ھە و بۆ دروست كردنى خواردن يارمەتى چىشتلىنەرە كان دەدات، بەلام بۆ شارەدار و خەلكى شار ھەمىشە ھەك بەر بەرە رپك ئەمىنىتەو ھە. لە كاتىكدا كە شارەدار توتوتە لە رپويىيە ك دىنپتە مالى ھەو ھە و برىار ئەدات بۆ ماو ھە ك بەخپو ھى بكات بە كچە بەر بەرە كە دەلپت: «خەلك قسەم بۆ ھەلئەبەستىن كە دوو بوونەو ھەرى دەستەمۆنە كراو لە مالى كەمدا ئەھىلمەو ھە، رپويىيە ك و كچىك» (مىنووخىرەد ۵۵). شارەدار بى ئەو ھى ئاور لە ھەستە مرقىيە كانى بداتەو ھە، بەردەوام سووكا يەتى پى دەكات. لە رپۆرەسمى شۆردنەو ھەدا زۆر بەى كات، پرسىارگەلىكى سەبارەت بە شپو ھى ئەشكەنجە كردنى لى دەكات. پرسىارگەلىك كە بۆ كچە كە دلخۆشكەر نىيە و پى خۆش نىيە و لامىان بداتەو ھە. شارەدار لە ئاكامدا دان بەو ھەدا ئەنپت كە شتىكى لە سەربازە ئەشكەنجە گەرە كان كە مەتر نىيە: ئەو ھىش كچە كەى بۆ گەشتن بە رازە كانى، بۆ گەشتن بەو راستىيانەى خوازىارى زانىيان بوو، ئەشكەنجە دەكرد.

له چاوهروانى بهر بهرە كاندا ئەويدى لە چە شىنكى تر

له راستيدا كچه بهر بهر په كه ههچ كات بو خه لكى شار، و ته نانه ت بو شاره داريش خودى نيه. ئەو هه ميشه وه كوو بيانیه ك ده مي نیتته وه. به لام به هوى ئەم چهند مانگه وه كه له گه ل شاریه كاندا ژياوه ئیتر، بو بهر بهر په كان، وه كوو پيشوو بهر بهر نيه. شاره دار پاش ئەوهى ئەياته لای بهر بهر په كان ئەنووسیت: له وانیه خه لكى هوزه كهى له گه ليدا به دلوفانيه وه هه لسوكه وت بكهن، به لام ههچكه س به شيوه په كى سروشتى خو شى ناویت و له گه ل ئەودا ژيانى هاوبه ش پيكناهين و تا ئەو روزهى له ژياندا ماییت به چاويكى سهر به غه واره و بيگانه وه سه يری ده كه ن (مينو وخيره د ۲۰۱). ژيانى شارى و تووشياربوون به رپوره سمى شارى، كچه كه بو بهر بهر په كان وه كوو ئەويديه ك دي نیتته ئەژمار: كه سيك كه زمان، داب و نه ریت و شيوهى ژيانان ئەزانیت، به لام جيا له وهش شتيكى تريشى ئەزموون كردوو به هوى ئەمه وه ئیستا ئەويديه كه، ئەويدى نه به شيوهى سپيسته كانى ئيمپراتورى، به لكوو ئەويدى «له چه شتيكى تر».

ئه نجام

پرسی «خود» و «ئەويدى» له چوار چيهوى رهوتى داگيركارى، هه ميشه به چه شنى داگيركه ر و داگيركراو، يا داگيركراو و داگيركه ر ئەمي نیتته وه. له رومانى له چاوه روانى بهر بهر په كاندا، گيره وه ر «شاره دار» بو داگيركه ر خوديه. دلره قنه بوون و مرؤقدوست بوون، ههچيك له داگيركه ربوونى كه م ناكاته وه. ئەو خوديه ته نانه ت ئەگه ر، به گوتهى سه رهه ننگ، ته نيا پياوى، دادپه ره ره له ئيمپراتورىدا بيت (په زايى ۱۹۰). شاره دار له كو تايى چيروكه كه دا، خو ي له گه ل سه رهه ننگ جوولدا به راوه رد ئەكات و ئەنووسیت: «من درۆيه ك بووم كه ئيمپراتورى له كاتى ئاسووده بييدا به خو ي ده لیت، ئەو يش «سه رهه ننگ» راستيه كه كه ئيمپراتورى له كاتى هه لكردى گه رده لولولى تاليه كاندا ئەيلیت» (مينو وخيره د ۲۰۲). گيره وه ر شاره دارى شار يكه كه له سه ر سه رزه ويه ك بونيات نراوه كه پيشتر سه ر به بهر بهر په كان بووه. بهر بهر په كان هيش تاش به چاوى گه شتیار، به چاوى ميوان، سه يری خه لكى شار

ده كه ن و به گوتهى شاره دار: «گومانىان نيه كه يه كيك له م رۆژگه له بارگه و بونه يه ن كو ده كه يه نوه و ده گه پينه وه بو شار و ديارمان» (مينو و خيره د ۷۸). داگير كه ر، به هوى ته كنه لۆژيا و چه كه وه، له رواله تدا به هيزه، تواناى ئه وهى هه يه چه ندين له و ماسيگيرگه له كه به ربه رن بخاته به نده وه و ئه شكه نجه يان بكات، به لام ئه رته شى ئيمپراتورى ئاشنايه تيان له گه ل چۆن يه تى ژيان كردن له ده شت و سارادا نيه و له هه مان كاتدا كه به دواى به ربه ره كاندا ده گه رپت، پيش ئه وهى ته نانه ت به ربه ره كان بدۆزپه وه و بچپته شه ره وه له گه ل ياندا، له سارادا له ناو ده چپت.

له نيوان ئه م شه ر و پيكدانده دا هيج رپگه يه ك نيه بو پيه وندي نيوان خود و ئه ويدي. شپوهى ژيانى به ربه ره كان، هه ميشه جپگه ي سهرنجى شاره دار بووه. شاره دار هه ميشه سووكايه تى به به ربه ره كان ناكات، زۆربه ي هه ره زۆريان به بوونه وه رگه ليكى ئه فسانه يى و ناوازه ده زانيت. پيش له شه ر بو دۆزپه وهى سه ره داويك له ژيانىان ده شته كان ژير و ژورر ده كات و دوا به دواى شه ر ده يه وي ت بزانيت سه ر بازه كانى ئيمپراتورى، بو دۆزپه وهى راستى، چ به لايه كيان به سه ر ياندا هينا وه به م هۆيه شه وه يه كه په يتا په يتا له كچه به ربه ره كه پرسيار ده كات. به ربه ره كانيش كه دپنه شاره وه و به تام كردنى چپژى «نانى تازه و مورهبابى شاتووت» (مينو و خيره د ۲۹۹)، له گه ل ئاسووده يى و جوانيگه ليكدا ئاشنا ده بن كه له دواييدا تواناى ده س لى هه لگرتيان نيه «به م هۆيه وه يه كه هه موو ساليك بو دان و ستان دپنه شاره وه و له كو تاييدا ته واوى داها ته كه يان له سارادا تپچووى خوار دنه وه ئه لكولييه كان ده كه ن و سه رخوش و ته له س ئه كه ونه نيو جوگه كانه وه» (مينو و خيره د ۷۷).

شاره دار و كچه به ربه ره كه، به هوى تپه ر كردنى سنوره كان و ئاشنايه تى له گه ل ئه زمونه كانى ئه ويدي، له چاو گرو و پى خو يانه وه وه كو و ئه يديه ك وان، له كاتيكدا كه ته نانه ت به ئه ويدي نزيكيش نه كه وتوونه ته وه. له راستيدا ئه ويدي هه ميشه دانسقه ئه مينپته وه، ته نانه ت ئه گه ر له سنوره كانى خوديش تپه رپت. به لام تپه رين له سنوره كانى نيوان خود و ئه ويدي، شوناسى خود به ته وا وه تى

ده گوریت. ئەو که سه ی که له سنوره کان تیده په ریت «ئه ویدی له چه شتیکی تره».

سه رچاوه کان

ج. م. کوتزی. در انتظار بربرها. ترجمه می محسن مینو خرد. نشر مرکز ۱۳۸۶.

ج. م. کوتسی. در انتظار بربرها. ترجمه ی محمدرضا رضایی هنجی. نشر البرز. ۱۳۸۳.

Bayles, Martha. The Silences.

Bhabha, Homi K. Signs Taken for Wonders: Questions of Ambivalence and Authority Under a Tree

.Outside Delhi. May 1817. Critical Inquiry 12.1 (Autumn 1985): 89-106

.Coetzee, J.M. Waiting for the Barbarians. London: Vintage, 2004

Diamond, Jared. Guns, Germs, and Steel. New York: W. W. Norton Company, 1996

Docherty, Thomas. Alterities: Criticism, History, Representation. Oxford: Clarendon Press, 1996

.Glendinning, Simon. On Being With Other. London: Routledge, 1998

.Gorra, Michael. After the Fall

.Huddart, David. Homi K. Bhabha. London and New York: Routledge, 2006

Leitch, Vincent B., et al, eds. The Norton Anthology of Theory and Criticism. London: W. W. Norton

.Company, 2001

.McGrath, Patrick. To Be Conscious Is to Suffer

معرفی کتاب فروید

این کتاب شامل ۸ بخش است:

■ بخش نخست : گفت و گوی غریب

■ فصل اول : تأویل هوشیار

■ فصل دوم : میل جنسی، اروس و زندگی

■ فصل سوم : تأویل رؤیا

■ فصل چهارم : انتقال

■ فصل پنجم : اصول و کارکرد ذهن

■ فصل ششم : ساختار روان و زایش روابط (موضوعی)

■ فصل هفتم : اخلاق و مذهب

گفت و گوی غریب

قاعده بنیادین فروید

در آغاز، کسی از دیگری کمک میخواهد آن دیگری پس از اندکی گوش سپردن و طرح پرسشهایی، میگوید میتواند کمک کند. و این قاعده درمانی را برای او شرح میدهد: سعی کن ... بدون هر گونه بازداری و سانسور خود ... هرچه به ذهنت میرسد بازگو کنی. فروید این قاعده بنیادین را روانکاوی نامید؛ قاعده بنیادین تنها قواعدی است که باید از آن تبعیت کرد، بنیادین خواندن این قاعده بدین معنی است که بخشی از ساختار اساسی روانکاوی است.

سخن فروید این است که برای گذراندن تکنیک هیپنوتیزم دلایل بالینی متقنی

وجود دارد و درمان پایداری فراهم نمی کند و وابسته به تلفیق طیب است. باری دست کشیدن فروید از هیپنوتیزم سبب دیگری هم داشت و آن عدم تبحر او در هیپنوتیزم بود. وقتی فروید از سطح ذهن بیمار سخن میگوید مراد او هر آن چیزی است که بیمار در آن لحظه از آن آگاهی دارد قاعده بنیادین حکم میکند که سخن گفتن نباید آزادانه باشد بلکه باید هشیارانه جریان یابد. مسلماً شخص افکار و احساسات جاری خود را در لحظه بسی بهتر بیان میکند، تا این که بخواهد بعداً آنها را گزارش کند.

روانکاوی عبارت است از تسهیل پرورش تفکر هشیار در درمانجو. شاید هنوز تفصیل معنای این عبارت را ندانیم، اما اگر روانکاوی را کلاً برساختهی قاعده بنیادین فروید بدانیم، میتوان دید که این قاعده غایتی جز این ندارد. روانکاوی درمان بازدارندها و محدودیتهای خودآگاهی است. یعنی اینکه خودآگاهی چگونه سازمان یافته است. به این معنا، روانکاوی توجهی فلسفی میطلبد.

روایتی شایسته از روانشناسی اخلاق

افلاطون و ارسطو بر این باور بودند که زندگی اخلاقی زندگی شایسته میان خانواده و دوستان و همشهریان در جامعه سیاسی، لاجرم زندگیای خواهد بود، سرشار از شادی و استغنا و معنا. کردار شایسته در معیت جمع ملازم است با رفتار شایسته در مقام فرد انسانی. این دیدگاه که میتوان اخلاق را بر فهم انسان از شکوفایی یا شادکامی بنا کرد در نظر بسیاری تکلیف مالایطاق است. قبول و رد این رویکرد اخلاقی با ادعای بنیادینی در باب روانشناسی آدمی گره خورده است.

اخلاق ستیزی روانکاوی

درست است که روانکاوی مستقیماً در پی فضائل اخلاقی سنتی مانند عدالت و خویشتنداری و شجاعت نیست. اما این به منزله اخلاق ناشناسی یا اخلاق ستیزی روانکاوی نیست بلکه به معنای تعلیق غایتگرایانه امر اخلاقی است.

یعنی باید ارزشهای مألوف اخلاقی را معلق بگذاریم تا فضیلت صداقت را در خود پیوریم. و همچنین وظیفه ی روانکاو پرهیزدادن نیست بلکه وظیفه ی او تفهیم معنا است.

صداقت:

صداقت در روانکاوای مفهوم می است غنی و نامتعارف. فروید میگوید کسی که توانسته صداقت با خویشتن را به خویش بیاموزد تا همیشه از خطر اخلاقیستیزی مصون میماند؛ حتی اگر معیارهای اخلاقی او از جهاتی با معیارهای مرسوم جامعه متفاوت باشد؛ هدف یکپارچه سازی شیوههای ناآشنای تفکر یعنی تفکر ناهشیار در تفکر خودآگاه است. روانکاوای مسقیماً به پرورش فضیلتهای مألوف اخلاقی نمیپردازد، بلکه نشان میدهد که لازمی این فضیلتها پرورش صداقت است.

انگیزه برابر خواهی:

ارسطو میگوید نباید چون کودکان از سر اکراه به بررسی مخلوقات بیمقدار تن زنیم زیرا پهنه طبیعت سراسر شگفتی است فلسفه با حیرت آغاز می شود. یقیناً یکی از تحسین برانگیزترین اصولی که فروید در ضمن طبابتش به کار گرفت این بود که، هر چیزی شایسته توجه است. روانکاوای بر این اصل استوار است که پیشاپیش هیچ موضوعی را بیاهمیت و فاقد ارزش برای درنگ و تعمق نشمارد.

سفر زندگی:

به خود بالیدن روانکاوای فقط به نتایج نهایی آن نیست بلکه به روند خودشناسی و خودآگاهانه آدم است؛ دست کم مطابق آن ارزش کانونی برای ژرفا بخشیدن به انسانیتیمان به این روند محتاجیم. روانکاوای بر آن است تا آدمی را مهیای شیوههای از زندگی کند که هرچه بیشتر آمیخته با روانکاوای است و ظرفیت تداوم خودشناسی پس از پایان رسمی درمان است. روانکاوای هم پایان پذیر است و هم پایان ناپذیر.

فصل اول

تأویل ناهشیار

اولین موضوعی که مورد بحث قرار می‌گیرد تحلیل روان است. هرگاه از خود و دیگران در شگفت می‌شویم ناگزیر از انگیزهی ناهشیار یاری می‌گیریم علم غیب نمیدانست بلکه با دقت در پدیده‌های روزمره نگریم و با جدیت در معنایشان اندیشید. فروید با پدیده‌هایی که به آسانی قابل مشاهده نبود از پیشینه آنها استفاده کرد که از واژه سرراست از یونان باستان آمده بود به نام تحلیل، تحلیل یعنی گام به گام اجزای تشکیل دهنده را خرد کنیم اما وقتی فروید از تحلیل روان صحبت میکند اول به سراغ رفتارهای عجیب می‌رود و آنها را به دیده ساختارهای پیچیده روانی مینگرد و زمانی رفتارها را میبینیم که محصول نیروهای ناهمخوان است.

ذهن دوم: ناهوشیار نوعی ذهن دوم است، ذهن به دو بخش هشیار و ناهشیار تقسیم میشود. بی انسجامی زمانی روی میدهد که انگیزه‌های این بخشهای ناهمخوان در رویاروی یکدیگر قرار می‌گیرند. فروید ماهیت ناهوشیار را کشف کرد البته لازم به ذکر است موقعیتهایی هم هست انگیزه ناهشیار عقلانیاند ساختار روانی دیگر را به نام پیش هشیار نامیده است. پیش هوشیار همان ساختار ذهن هوشیار را دارد با این تفاوت که هوشیار نیست عامدانه از هوشیاری بیرون نگه داشته می‌شوند. هدف از این مقدمه فلسفی، یافتن امکان‌های ذهنیت آدمی است یعنی یافتنی امکان‌های تأویل، زیرا دل مشغولی ما در اینجا فهم دامنه معنایی است که آدمی در ذهن دارد.

فروید می‌گوید عمل خصمانه‌ی دوم که سر اجبار انجام گرفته، چنان در هشیاری او نمایان میشود که گویی مانند عمل اول انگیزه‌های خیرخواهانه داشته است. حال اگر کسی ناهوشیار را ذهن دومی با عقلانیت خاص خود را بیندازد، و سوسه میشود هر جزء از عمل او را فی نفسه معنادار ببیند. خاستگاه هر یک از این اعمال بخشی از ذهن است فی نفسه کم و بیش عقلانی است.

ترس و لرز کانابه روانکاوی

فروید از مثال بیمار خود استفاده کرده است که به ما بگوید ترس در هنگام درمان، باوری ناهوشیار است. آنها بیشتر ناهوشیار را نوعی ساختار عقلانی با ذهن مختص خود میدیدند. ترسها به دوران گذشته برمیگردند و منبع ترس به دوران کودکی فرد باز می گردد که درمانجو دلایل ناهوشیار را در مییابد و به این نتیجه می رسد که تاکنون دلایلش شایسته نبوده است و دلایل موجه به دلایل ناموجه اثر میکند؛ برای همین ترس کاهش مییابد. ولی دچار مخصصه میشود که چه باورهای پنهانی دیگری دارد، برای همین روانکاوی گسسته میشود چون درمانجو نیز هیجانزده میشود. هیجانش فوران میکند واکنشهای جسمانی هیچگاه به تمامی از بین نمیروند در مواقع خاص به شدت باز میگردند. خطری که ما تأویل گران باید از آن بپرهیزیم این است که در مواجهه با فوران هیجانی رشد نیافته، تمامی ویژگیهای هیجانی و رشد یافته را جستجو کنیم. به صرف بروز هیجان در افرادی که به لحاظ زیستی رشد یافتهاند نمیتوان نتیجه گرفت که خود آن هیجان نیز رشد یافته است. هنگامی که موقعیتهای مهیتر باشد تجربههای ترسناک مجالی میشوند برای یادگیری چگونه ترسیدن یعنی مجالی برای رشد یافتن تجربه ترس.

تفکر درباره دلایل ترس و خطرات و هنگام ترس و چگونگی واکنشها در ظرفیت تجربهی ترس اثر میگذارد. هرچند اگر تجربه ترسناکتر از تاب و توان باشد چیزی نمی توان از آن آموخت ابراز واقعی ترس خود مانع رشد ظرفیت بروز ترس میشود. معمول آن است که بروز هیجانها را بخشی از فرآیند رشد بدانیم که به هیجانها پیچیدگی و ساختار میبخشد. از نظر فروید اضطراب حالتی است که میآموزیم آن را در خود برانگیزیم که البته ایجاد اضطراب در خود هوشیار نیست و عمل نیست بلکه فعالیتی روانی است و نوعی راهبرد است و سبب اختیار می شود. در روانکاوی درمانجو از اضطراب برای مختل کردن روانکاوی استفاده می کند که فروید آن را مکانیزمی دفاعی مینامد.

ناهشیار بی رمز و راز

نوینده با مثال فرودید از آقای (م) بیان کرده بود و با یادآوری حادثه جابهجایی سنگ، رقص او با ما نامزدش مفهوم را تعریف می کند و به ما میفهماند رفتارهای بزرگسالان بقایای کودکی حتی اگر دلایل برای رفتارمان بیابیم ریشه های کودکی آن را از خود پنهان می کنیم. رفتار، انگیزه و معنا دارد و تجلی زندگی عاطفی است و سرچشمههایی دارد که از آن ناآگاهیم اما سرچشمه آن را اگر ذهنی هشیار بدانیم یعنی ساختاری شک مستقلی از تفکرات گزاره ای آن گاه اعمال خود را بیش از آنچه هست برآمده از تفکر و از این رو عقلانی خواهیم دانست.

ناهشیار بی زمان

ناهشیار میان تصوراتی پیوند برقرار می کند که از منظر داوری هشیارانه پیوندشان بسیار سست یا تصادفی به نظر میرسد. از طریق تخیلات درمانجو پی به تصوراتش میبریم و همان گونه که پیشتر گفتیم بسیاری از تصورات، حرکات و رفتار به دوران کودکی باز میگردد و این هم تکرار است. از منظره ناهشیار مسامحتاً میتوان گفت موضوع تکرار نمیشود بلکه همان کشمکش ابتدایی تداوم دارد.

ناهشیار و پرسش بنیادین

برای فهم ناهوشیار خطا است که در جستجوی ذهن دوم باشیم. با اینکه واقعاً ممکن است افکار و آرزوهای ناهوشیاری در کار باشد، اولویتمان نباید جستجوی محتویات فکری تنها در پس ذهن باشد؛ بلکه کشف صورتهای ابتدایی فعالیت روانی حاکم بر زندگی فرد باید در اولویت باشد. درمان روانکاوی به آدمی کمک می کند تا به مهارت ادراکی و عملی دست یابد که فروید آن را حل و فصل می نماید. در روانکاوی آشکار کردن ناهشیار ذهن برای درمانجو کافی نیست، با گذشت زمان درمانجو ظرفیت تأویل تجارب خویش را خواهد یافت.

فصل دوم: میل جنسی و اروس و زندگی

میل جنسی را در این میانه چه کار

فروید میل جنسی را محور هستی آدمی میداند او نوعی بازنگری در مفهوم را پیشه قرار می دهد. در این بخش فروید و همکارش بروید از روش روانپالایی استفاده میکنند؛ برای درمان بیماری دوشیزه (أ) که مشکل هیستری را حل کنند. هدف آنان از مطالعاتشان این بود که هیستری را به عنوان بیماری بشناسند. مشهور است، که فروید و بروید نتیجه گرفتند که مبتلایان به هیستری عمدتاً از خاطرات گذشته در رنجاند هدف این بود که خاطره آزاردهنده‌ای را بیابیم که زنده و فعال و علت بیماری کنونی است. در راستای درمان‌های بروید دوشیزه اُتصور به بارداری می کند در خیالش با دکترش رابطه جنسی داشته و معنای رابطه جنسی را مانند عامه میداند این خیالها به صورت ناهشیار تداعی میشوند.

پنهان شدن میل جنسی در پس درد جسمانی

فروید سیمپتوم‌های جسمانی را صرفاً معلول تناقضات پنهان ذهن که بیان و ابراز مستقیم این تناقضات مینند. فروید درباره یکی از درمانجوهایش این مطلب را بحث می کند که، دوشیزه (فون ر) دچار پا درد است؛ اما در موقعیت‌های جنسی درد او کاهش می یابد او نه هیچکدام از پیامدها را هوشیارانه اختیار کرده بود نه هوشیارانه معنا. فروید با وارونه سازی وارونگی او سرانجام به جایی میرسد که میتواند در باب چگونه زیستن به تعمق حقیقی پردازد.

دست کشیدن از نظریه‌ی اغوا

در آغاز سالهای کاری فروید تعدادی از بیمارانش درباره‌ی کودکی از سوی پدرش یا اعضای ذکور بزرگترین خانواده اغوا شده‌اند بحث میکردند؛ که فروید هم آن را واقعی میانگاشت اما او از این نظریه دست کشید. فروید در ارائه نظریه هیستریک ناخواسته از بیمارانش تبعیت کرده است. دست شستن از نظریه ی اغوا برای فروید فرصت مغتنمی بود. چرا که مجالی شد تا او درک خود از میل جنسی را وسعت ببخشد.

نظریه‌ای در باب میل جنسی

فروید نتیجه گرفت که سیمپتومهای بیمارانش آسیبهای زندگی جنسی بودن. فروید میان سائق جنسی آدمی و غریزه حیوانی تفاوت می‌گذارد، موضوع جنسی را شخص یا چیزی میدانند که ما به آن کشش جنسی داریم، و هدف جنسی را عملی که، سائق متمایل به آن است. فروید از همجنسگرایی آغاز میکند از نظر او همجنسگرایی، ما را و میدارد در درک خود از رفتار به هنجار بازاندری کنیم بر خلاف دیگر حیوانات میل جنسی در انسان اساساً تخیلی است. به گمان فروید در میل جنسی تعارف نیز گرایش به فیتش وجود دارد، زیرا ما بنا به طبیعتمان به بت سازی از کسانی گرایش داریم که شیفته آنانیم. فروید از اصطلاحی به نام تصعید استفاده می‌کند. یعنی ساختن بعد از چیزی، فروید غشای مخاطی دهان و مقعد را اندام جنسی به حساب می‌آورد؛ سطحیترین معنای سخن آن است که با فرض گوناگونی موضوع و هدف میل جنسی هر بخش دیگر بدن نیز ممکن است، کانون آنچه تا پیش از آن زندگی جنسی میدانستیم قرار گیرد. یعنی در تخیل نقشی بگیرد، که معمولاً خاص اندام جنسی است.

میل جنسی در خردسالان

از نظر فروید نواحی شهوتزا اینگونه شکل می‌گیرند که مثلاً کودکی که پستان مادر را میمکد، هم گرسنگیش رفع میشود، هم لذت میبرد. بار دیگر گرسنه میشود توهمی از تجربه این ارضای اولیه به او دست میدهد و به مرور مکیدن انگشت خود را آغاز میکند، که این خیالات و تخیلات را برایش تداعی میکند. نواحی شهوت زا از این حیث که موضوع ممنوعیتها و مناقشات اجتماعیانند، اهمیت ویژه‌ای دارند. والدین در کودکان مانند هیئت تفکیک عمل میکنند، و باعث کاهش تنش و ایجاد لذت اروتیک میشوند و به نواحی خاصی از بدن معنایی ویژه میبخشند، این معانی تا بزرگسالی ادامه می‌یابند و باقی می‌مانند. فروید می‌گوید مکیدن پستان مادر سرآغاز کل زندگی جنسی است و سر نمودن بی‌همتای همه ارضاهای جنسی بعدی است.

اروس و حکمت عملی

فروید بعد از ۱۵ سال درباره نظریه سائق شک و تردیدش را ابراز کرد، حتی در پایان دوران روانکاوی خود گفت که همچنان فهمنان از عملکرد سائقها فهمی نابسنده است. با این وجود در سال ۱۹۲۰ پی برد که نیرویی بنیادین در سرشت آدمی وجود دارد که به سوی مرگ و نابودی میرود و آن را سائق مرگ نامید. میل جنسی پدیده مهمی در زندگی آدمی است. وی نتیجه می گیرد که سائقهای جنسی به بهترین وجه تحت نام اروس جمع می شوند و هدف آنها وحدت بخشیدن به موجود زنده است؛ که ثمره آن زندگی طولانی و مرتبه عالیتر رشد است. فروید اروس را نیروی بنیادین میانگاشت زیرا میخواست نشان دهد که چگونه میل جنسی به بخشی از برنامه ی کلانتر رشد آدمی بدل گردد.

فصل سوم: تأویل رؤیا

شاهراه ناهوشیار

فروید کتاب تأویل رؤیا را، مهم ترین اثر خود میدانست که ۸ ویرایش به خود دید و هر بار مطالبی به آن افزود این کتاب تفاسیر لایه لایه درباره خود دارد. ابتدا درباره رؤیای مرگ یکی از والدین بود. اما در ویراستهای بعدی در باب نمادگرایی و رؤیاهای نمونهوار مینویسد. امروزه این رأی فروید که رؤیاهای شاهراه ضمیر ناهشیارند یعنی تأویل رؤیا شاهراه شناخت فعالیت های ناهشیار ذهن است. در این فصل استدلال میشود که نه خود رؤیا که تأویل هشیارانهی خاطرات رؤیا در بیداری و جلسهی روانکاوی است که به ناهشیار شاهراهی میگشاید. اما تأویل رؤیا اساساً با ذهن فعال سروکار دارد.

اصول تأویل رؤیا

رؤیاهای معنا دارند؛ فروید خوابهای ما را محتوای آشکار مینامد. ایده اینکه رؤیاهای معنای ژرف دارند، به روزگار باستان برمی گردد فروید گرایشها را با هم جمع کرد و تلفیقی از آن را اینگونه بیان میکند که رؤیا به فراسوی خود اشاره

دارد. اما او رؤیایها را آشکار کننده خاستگاههای امیالی میداند که از ژرفای وجود برمی آیند. فروید برای تبدیل رؤیا سه اصل وضع می کند: یک، در تأویل هر رؤیا میباید اوضاع و احوال زندگی رؤیابین را در نظر گرفت. دوم، تأویل رؤیا باید نگران باشد و سوم، در نهایت این رؤیابین است که معنای رؤیای خود را معین میکند از این سه اصل در میبایم که دغدغه فروید تأویل رؤیا نیست، بلکه تأویل رؤیابین از خویشتن است. باید رؤیابین معنای رؤیایش را بگوید و تبیین کند و بداند که رؤیا چه نسبتی با کل زندگیاش دارد و اهمیتش را دریابد.

تأویل فروید از خود

کتاب تأویل رؤیا در واقع تأویل رؤیاهای خود فروید است. که در باب رؤیا مفصل بحث میکند، اما برای فهم اهمیت کلان آن حاجت به ورود جزئیات نیست. فروید با رؤیایی ظاهراً پیش پا افتاده آغاز میکند و از رهگذر برخی تداعیها و رؤیایها و تداعی آنها به معنای زندگی رهنمود می شود. فروید با تعریف خاطرات خود از دوران کودکی و به یادآوردن سخن پدرش که میگفت به جای رسیدن به خاطرات خود آگاه میشود و مقدر بودن رؤیاهایش برایش آسان میشود. روانکاوی آنجایی لازم است که میخواهیم بفهمیم این افکار چگونه با هم جمع میشوند و چه سنتی باهم دارند. این کار فروید نشان می دهد، که ذهن همیشه مشغول تداعیهای سستی است که شخص بدانها ناآگاه است روانکاوی ساختارهای تکرار شده زندگی را نشان می دهد. در ادامه فروید به مهارت عملی دست میابد که بعدها آن را حل و فصل مینامد.

رؤیا به منزله فعالیت

بعد از ۲۵ سال گذشتن از چاپ نخستین تأویل رؤیا، فروید پانوشتی به آن افزوده در پایان فصل (عمل رؤیا) افزود که چگونه شکل می گیرد. فروید در دوره پختگی دریافت که ممکن نیست، معنای رؤیا همان محتوای نهان آن باشد. برای فهم معنای یک رؤیا چیزی بیش از چیستی محتوای نهان آن را باید دانست. فروید میگوید که رؤیا چنان به ژرفای ناهشیار رفته است که روانکاوی یارای

رسیدن به آن نیست.

رؤیا سرآغاز مسئولیت است

فروید درمقاله‌های در باب رؤیا بیان میکند که شخص باید خود را مسئول تکانه‌های رؤیاهایش بداند. منظور او مسئولیت در قبال عملی است که بعداً انجام می‌دهد. مقصود فروید این است که اگر تکانه‌ها را عملاً از آن خود نکنیم، آنها را جدا افتاده و ناهشیار رها کنیم، سرانجام در منظر و مرئای عموم فاش میشوند و ملامت میشوند. زیرا ما اکنون به درون جهانی از معانی مشخصاً فراگیر و فردی و عمدتاً ناهشیار پرتاب شده‌ایم.

فرایند اولیه

فروید در استدلال خود می‌گوید که فعالیت‌های ذهنی ناهشیار با افکار معمول متفاوتند. فعالیت‌های عادی تفکر هوشیار فرایند ثانویه نامیده شده‌اند، در فعالیت‌های ذهنی ناهوشیار انرژی روانی در میان تداعی‌های سست تصورات جابجا میشود؛ به سبب این جابجایی پدیده روانی مهمی بروز میکند آرزوی ناهشیار فشار خود را به تصویری هوشیار یا پیش هوشیار منتقل میکند. هنگامی که فشار کل در یک عنصر تصویری واحد متمرکز شود، فرایند انتقام نامیده می‌شود. طبق نظریه فروید یکی از راه‌های ساده اعمال واپسرانی کاهش فشار برای ابراز تصورات ممنوعه است. دوم آنکه پیامد فرعی این مکانیزم روانی خلق معانی نمادین است. سوم اینکه خلق معانی بدین ترتیب ماهیتی شخصی دارد. چهارم اینکه رویدادهای عادی و تصورات پیش پا افتاده که پیامد فرعی این فرایند است اهمیت بسیاری پیدا می‌کند. سرانجام پیامد فرعی این مکانیزم آن است ما همگی مهیای غافلگیری در برابر خودمانیم.

تحقق آرزوها

رؤیا آینه‌ی تمام‌گوناگونی‌های میل جنسی است. فروید گمان میکرد دیدن رؤیا عملی ارونیک است که به شکل رؤیا بروز می‌کند. بسیاری از رؤیاها ما را

مضطرب می کنند. از نظر فروید علامت خطرات روانی واقعانند او میگوید اضطراب زمانی پدید می آید که آرزویی برآورده شود. تداعیهای حین تحلیل همانا زنده کردن فرایند رؤیا است. آرزوها در خلال تداعیها آن است که رؤیابین دست به تأویل خود زند.

میدان رؤیا

فروید، میدانی از رؤیا می سازد که شرح معنای محتمل تأویل رؤیا در چارچوب این میدان میتوانیم پیش برویم و رؤیاهایمان را معنا کنیم. فروید در کتاب تعبیر رؤیا مشغول کشف انتقالهای درون ذهن است که از انتقالهای بیرون ذهن غافل میماند. او در بازشناسی و تحلیل انتقالهایش از کسی کمک نگرفته است. در اینجا است که روانکاوی به جد آغاز میشود.

فصل چهار: انتقال

مفهوم طرح انتقال

انتقال یکی از مفاهیم بنیادی روانکاوی است. فروید این مفهوم را آغاز کارکرد عملی خود در کتاب مطالعاتی در باب هیستری عرضه کرد. او میگوید انتقال احساسات بیمار به طیب زاینده پیوندی است کاذب. مفهوم انتقال از آن رو طرح شد تا نوعی نابهنجاری ظاهری در رابطه طیب و بیمار را تبیین کند. آنچه در توصیف فروید نابهنجان است این واقعیت نیست که فکری اروتیکی ارائه دهد که از ذهن بیمار می گذرد، بلکه نابهنجاری آن است که بیمار در خلال درمان مجبور به اقرار آن فکر به طیب خویش باشد. برای انتقال هر چیزی باید زمینهای ثابت وجود داشته باشد که انتقال آن بتواند در قالب آن راه بدهد مثلاً میخواهم خود را از خانه به دفترم منتقل کنم. برمیخیزم و به سر کار میروم. برای آنکه چیزی ممکن شود باید محیطی نسبتاً ثابت وجود داشته باشد. خیابانها و پلهها که بتوانم در آن راه بروم برای آنکه بتوانم پدیدهای را به هنجار به شمار آورد باید پیش زمینه ای از هنجار وجود داشته باشد، که با آن پدیده ناهمخوان باشد.

دورا: مهمترین آرای فروید درباره انتقال یک دهه پس از نخستین مراجعه او با این مفهوم و در پینوشتی به مطالعه موردی زنی جوان به نام دورا نگاشته شد. میگوید ۱۵ ماه پس از آنکه دورا به ناگاه از روانکاوی دست کشید به فروید مراجعه کرد و از او خواست تا درمانش را از سر بگیرد. دورا دختر ۱۸ ساله باهوشی بود که روزی آقای (ک) شوهر آن خانم دوست خانوادگیشان هنگام پیادهروی کنار دریاچه به دورا پیشنهاد رابطه جنسی می دهد که دورا به او سیلی می زند. وقتی دورا این را به پدرش گفت آنان گفتند که این داستان را پیش خودش ساخته است بنابراین دورا یادداشتی در مورد خودکشی نوشت و از حال رفت پدرش نیز او را نزد فروید آورد پس از گذشت سه ماه از درمان دورا فروید را با سیلی دیگری نواخت در اینجا فروید وضعیتی را توصیف می کند که در آن نتوانسته آشکار شدن تخیلات دورا را و اکنون روانکاوی تشخیص دهد.

طبقه‌های ویژه از ساختارهای روانی

شکست فروید در درمان دورا او را به باز اندیشی در مفهوم انتقال واداشت. تمایز میتوان از ایده انتقال چنین تعریفی به دست داد: افزودن به معانی مشترک و عمومی مناسبات اجتماعی که در تعیین نگاه و گرایش همه اعضای جامعه موثر است، لایه ای فردی از معنا نیز در کار است که دورا را به شیوه ای خاص هدایت می کند. فروید رفته رفته به این تلقی از انتقال میرسید دنیای شخصی که در تعاملات شخص پدیدار می شود. فروید محتاطانه مفهوم جدیدی از انتقال را میپروواند با اینکه خود او این اصلاحات را به کار می برد. گمان میکنم بیراه نباشد که بگوییم انتقال در مفهوم اصلی آن عبارت است از منتقل شدن میل یا عاطفه در گستره دنیای ذهنی بیمار حال آنکه در مفهوم جدید انتقال دنیای شخصی است که در روانکاوی پدیدار می شود.

انتقال به منزله فروپاشی دنیای شخصی

توجه به انتقال در این است که از رهگذر آن می توان بر اینجا و اکنون متمرکز شد. الگوهای عواطف و واکنش و رفتار که در روانکاوی نمایان میشود در موفقیت‌های

دیگر زندگی نیز خود را نشان می‌دهد. خشم هم هیجانی است که تاریخچه تحولی دارد، به لحاظ نظری داستان دورا فرضیه مهمی است که دست‌کم سه نوع از متمایز از انتقال اشاره دارد برای انتقال معنا در شخص مهم در دنیای درمانجو به‌کاو این همان تمرینی است که فروید در آغاز انتقال به دست می‌داد یعنی انتقال در گستره یک دنیا. انتقال به معنای نمایان شدن در دنیای شخصی این همان وضعیتی است که دورا در آن نیاز دارد که کسی جای آقای ک را بگیرد تا بتواند نگرش و رویکرد ثابت خود را به دنیا عجالتاً حفظ کند. انتقال به معنای مختل کردن فعالانه ظرفیت انتقال دادن به هر دو معنای پیش گفته این همان چیزی است که در داستان فرضیه ما برای دورا رخ می‌دهد.

انتقال و تأویل رؤیا

با در نظر گرفتن ایده انتقال لازم است نگاه دیگری به یکی از رؤیاهای دورا بیندازیم. در این جا باید به دو نکته توجه داشته باشیم: نخست، آن که وانمود نمیکنم از آن چیزی که در ذهن دورا گذشته آگاهم. دوم، آن که افکار در قالب پرسشهایی در ذهن شکل می‌یابند که این رؤیا آنها را برمی‌انگیزد. می‌توان به رؤیاهای گوش سپرد که در این حالت تفسیری بصری از روانکاوی به دست می‌دهد. رؤیای دورا حاکی از ترس و اضطراب و دوسوگرایی درباره روانکاوی است؛ گرچه در آن بارقه‌های از امید میتوان یافت.

از تکرار تا یادآوری

در جلسه روانکاوی رابطه معکوس میان یادآوری و تکرار دیده می‌شود. در جلسه درمان، بیمار چیزی از آنچه فراموش کرده و واپس‌رانده را به یاد نمی‌آورد؛ بلکه آن را به عمل به کار میکشد او آن موضوع را هم نه به شکل یک خاطره که در قالب یک عمل باز تولید میکند یعنی آن را تکرار میکند بی آنکه بداند در حال تکرار است. فروید از بیمارانش می‌خواهد درباره‌ی ذهنیات خود سخن بگویند. سرانجام تلاش فروید در بازاندیشی بدیع در فنون روانکاوی در مقاله‌ی یادآوری و تکرار و حل و فصل، بررسی میشود.

فصل پنجم: اصول و کارکرد ذهن

اصل لذت و اصل واقعیت

فروید تلاش کرد اصول حاکم بر عملکرد ذهن را صورت بندی کند. او میخواست زندگی نورتیک بیمارانش را تبیین کند. معتقد بود دیدن رؤیا از بقایای حیات روانی کودکانه است و بدین سال او روایتی رازآلود از تحول حیات روانی آدمی پیش، نهاد او خو این روایت را نوعی داستان می نامید. اصل واقعیت هدف بنیادین را دنبال میکند که اصل لذت یعنی کاهش تنش برای ارضای پایدار به واقعیت پناه میبرد. رفتار نورتیک و تخیل همواره در تعارضاند. ارزش اکتشافی افسانه پردازی فروید در باب خاستگاه ذهن است که میتوان براساس عملکرد هر یک از این اصول را مجزا از هم مشاهده کرد و نمی توان عملکرد این دو اصل را به تنهایی دید.

روی گردانی از واقعیت

افراد نوروتیک از واقعیت روی گردانند، زیرا آن را تحمل ناپذیر میبندند. فروید این بحث را با مثالهایی از ابتدای کتاب بیان شده در مورد درمانجوهایی که داشته، به خوبی روشن میکند. در هر یک از موارد شخص تماسش را با واقعیت را به تمامی از دست نداده بلکه در واقعیتآزمایی آنان خللی پیش آمده است. هر یک از افراد تا حدی دنیای فیزیکی و اجتماعی اطراف خود را درک می کنند.

فضیلت و Neurtue (فضیلت نوروتیک)

فضیلت و میدان گرانش نیروی آرزومندی توان ما را در هماهنگی با واقعیت اجتماعی مختل میکند و این اهمیتی اخلاقی دارد. شجاعت سنخ صداقت است و آدمی برپایه‌ی فهم خود در جهان، قادر است شجاعانه رفتار کند؛ فضیلت مانند شجاعت واحدی ادراکی و انگیزشی است. شجاعت منبع تکرار خلاقانه است. آدمی میتواند از نوروتیک بودنش ماهرانه بهره بگیرد یعنی منش آدمی میتواند چنان شکل بگیرد که از راهگذار نوروز خود مهارت و تسلط و حتی

خلاقیت نشان دهد. اصل لذت و اصل واقعیت اساساً ماهیت اخلاقی دارد. او از اصل لذت و اصل واقعیت بهره برد تا تبیین کند چرا آدمیان در پاسخ به پرسش چگونه زیستن کم مایه و ناتواناند.

دگر سوی اصل لذت

فروید استدلال میکند که رؤیاهای تروماتیک از سنخ رؤیاهای معمول نیستند و فعالیت رؤیا را فعالانه مختل میکنند. رؤیای تروماتیک دو وجه مهم دارد نخست آنکه آن بخش از رؤیای تروماتیک که مانند رؤیاهای معمول است تلاشی است برای بازیابی ظرفیت رؤیابینی. دوم آنکه این تلاش برای بازیابی شکست میخورد اما نتیجه میگیرد که بر کارکرد ذهن اصلی ابتداییتر حاکم است که تاکنون از نظر پنهان مانده. فروید این اصل را به اجبار به تکرار مینامد. در حقیقت فروید میگوید عمده رفتار درمانجو را در انتقال باید به شیوهای نو فهمید. اگر نوعی اجبار به تکرار در ذهن عمل کند، مایهی خرسندی است که چیزی در این باره بدانیم و دریابیم با چه کارکردهایی مرتبط است؟ و تحت چه اوضاع و احوالی پدید میآید؟ و نسبت آن با لذت چیست؟ اصلی که تا کنون، آن را حاکم بر برانگیختگی حیات ذهنی میدانستیم.

تکرار اجباری

فروید از اجبار، به تکرار سخن میگوید گویی از اهداف اجبار است اگر این اصل مقدم بر اصل لذت باشد آنگاه بدیلی برای اصل لذت خواهد بود و تکرار رؤیای تروماتیک را تبیین میکند. پدیده تکرار خود برحسب دیگر نیروها، پیچیده میشود یعنی برحسب اصل لذت و اصل واقعیت، فروید میپندارد به دیدگاهی وحدت بخش دست یافته است، اما به گمان من از گوناگونی پدیدهها روی میگرداند.

سائق مرگ

فروید سائقی ابتدایی متمایز مفروض میگیرد و آن را سائق مرگ مینامد. استدلال

او دو مرحله دارد نخست، دلیل می آورد که بنا بر قاعده‌ی اجبار به تکرار سائق‌ها اساس حافظ وضع موجودند. دوم آنکه، فروید از ماهیت محافظه‌کار سائق‌ها وجود سائق مرگ را نتیجه می‌گیرد. استدلال فروید در تایید سائق مرگ نامعتبر است و دلیل عقیم ماندن او ناکامی در فهم اهمیت تکرار اجباری است. فروید می‌خواست پرخاشگر را با توسل به سائق مرگ تبیین کند.

فصل ششم : ساختار روان و زایش روابط موضوعی

اجزای نفس نزد افلاطون

این تصور که روان آدمی ساختاری دارد به افلاطون بازمی‌گردد، در رساله جمهوری سقراط استدلال می‌کند که باید روان یا نفس آدمی را مرکب از سه جزء متمایز در نظر آوریم: جزء شهوانی، عزم و اراده و جزء عقلانی. تقسیم‌بندی سقراط مبتنی بر سه ملاحظه مهم است: نخست آنکه، آدمیان به انواع متفاوتی از امور تمایل دارند. دوم آنکه، امیال آدمی انواع متفاوتی دارد و از این رهگذر امکان بروز تعارضات بنیادین در درون هر فرد پدید می‌آید. سوم آنکه، آدمیان معمولاً شخصیتشان را حول یکی از این اجزای نفس، سامان می‌دهند. سقراط می‌پنداشت که به سبب سازمان پیچیده‌ی شخصیت، آدمی مستعد اقسام بخصوصی از ناخوشی روانی است.

ماتم و ماخولیا

فروید از طریق مطالعه نابهنجاری‌ها و رابطه تحریف شده آدمیان با خود، کشف کرد روان، ساختاری دارد. به باور فروید برخی از اقسام افسردگی منحصراً علل جسمانی دارد. و قصد او تنها تمرکز بر ساختار روانی است که در افسردگی نمودار میشود سرمشق کار او افسردگی برآمده از ماتم و سوگ است. افسردگی ماخولیای از برخی جهات مشابه سوگ است. البته با دو تفاوت نخست لزومی ندارد محبوبش را در دنیای بیرونی از دست بدهد. دوم شخص ماخولیا به شدت خود را سرزنش می‌کند و گمان دارد مطلوب هیچ معیاری نیست احتمالاً شگفت

انگیزترین کشف فروید این است که کانون سرزنش و تقصیر چه بسا از دیگری به خود فرد منتقل شود.

خود و دیگری

فروید دریافت همچنان که شخص افسرده، به سبب تنگ نظری خود را سرزنش می کند، رفته رفته در عمل تنگ نظر میشود. عجیب این که او به واقع لایق انتقاد از خود میشود. فروید استدلال میکند که تقلید منش آفرین را فانتزیهای قدرتمند برمی انگیزد این فانتزیها، سخت کارآمد است زیرا سبب میشود او بتواند ایگو یا خود را به شکل پدر متجسم کند. گفت و گوی روانکاوی طراحی شده سخن گفتن و بینش روانشناختی بتواند دوباره به روانکاوی شکل دهد.

تولد روانی کودک

فروید اندک اندک دریافت که روان، خود دستاورد کنش های روانی است. موضوع صرفاً این نیست که روان طی زمان رشد و تحول یابد بلکه به وضوح فرایندهای روانی در کاراند که این تحول را هدایت و میسر کنند. روانکاوی میکوشد تا براساس کیفیت تجارب شخصی شرحی دقیق از تحول روان آدمی ارائه دهد. فروید میگوید برای نخستین بار موضوع در برابر ایگو قرار میگردد، آن هم در مقام چیزی که بیرون از اوست و تنها وقتی خود را به ایگو نشان می دهد که ایگو با عملی خاص موضوع را به این کار وادارد. فروید می گوید ایگو مقدم بر هرچیز بدنی است. مقصود او این است که نخستین تجارب خود حول کارکردهای بدنی شکل میگردد. از آنجا که خیالهای آدمی درباره ی بدنش ماهیتی ابتدایی دارد که به هنگام فشار روانی به آن باز میگردد.

هماندسازی

فروید میگوید همانندسازی نخستین نمود پیوند عاطفی با دیگری است. همانندسازی عملاً بسیار تاثیرگذار است. از طریق همانندسازی شخص ایگوی خود را به شکل کسی در میآورد که الگوی خود قرار داده است. فروید عارضه های

جسمانی را مثال میزند که از طریق همانندسازی پدید آمده است. دختری خرد سال به تقلید از مادرش سرفه میکند.

عقده ادیپ: فروید از تحلیل خود و دیگران به این باور رسید که احوال انسان در کودکی با بحرانی همراه است که او این بحران را عقده ادیپ نامید. و بر آن بود که ساخت روان آدمی متأثر از آن است احوال مرتبط با عقده ادیپ در کلیترین صورتبندی آن عبارت است از:

درماندگی: انسان از بدو تولد و برای ادامه و بقای خود به مراقبت و پرورش والدین نیازمندند.

دوسوگرایی: مراقبت والدین اولیه هر چه باشد نوزاد به جانشینان والدینش عشق می ورزد و پرخاش میکند.

ممنوعیت: وقتی کودک وارد اجتماع میشود یعنی وارد روابط اجتماعی با جانشینان والدین، مجبور است از برخی تمایلات رفتاری برخاسته از احساس عشق و نفرت خود، دست بکشد.

ادیپی که فروید او را در مقام الگو می نشانند، قهرمان نمایشنامه سوفوکلس ادیپ شهریار است. مردی که پیش از تولد تقدیرش این بود که پدرش را بکشد و و با مادر خویش هم بستر شود و هم او در بزرگسالی دریافتی نادانسته بر وفق همین تقدیر زیسته است. مطابق صورت ساده عقده ادیپ کودک از لحاظ شهوانی به والد غیر همجنس جذب میشود و با والد هم جنس همانندسازی میکند.

سوپرایگو: سوپرایگو راه حل کودک است برای مسئله خود فروید آنرا میراث عقده ادیپ می داند. فهم درک داستان تحول سوپرایگو اندکی دشوار است زیرا هم ایگو و سوپرایگو از لایه های همانندسازی تشکیل یافتند. روند شکلگیری ساختار سوپرایگو: ۱- کودک بر اساس گره، مجموعه ای از همانندسازی با والد همجنس و درکی از تقویت ایگو خود میسازد. ۲- در نتیجه همانندسازیهای ایگو، کودک اشتیاق فزاینده ای به والد غیر همجنس خود پیدا میکند. ۳- اکنون کودک،

والد همجنس خود را مانعی بر سر این راه میبندد. ۴- احساس غضب به والد همجنس، و میل به اینکه او را از سر راه بردارد. ۵- اضطراب ۶- همانند سازی با والد همجنس.

سه نکته مهم درباره سوپرایگو: نخست آنکه همانندسازی نوعی خیال ناهوشیار بنیادین است که اضطراب آن را راه میاندازد. دوم آنکه پیامد این فعالیت ارزش راهبردی دارد و با از بین رفتن احساسات خشمگینانه اضطراب هم از بین می‌رود. سوم آن که احساسات خشمگینانه از تو پدیدار میشوند در غالب ندای انتقادی درون که در برابر ایگو قد علم میکند و در قامت آرمان ایگو و سوپرایگو در مقابل با ایگو قرار میگیرد. گاه شخص این ندا را هشیارانه میشنود اما اغلب ناهوشیار در کار است و ورود این عامل روانی متمایز را که در برابر ایگو یا من قد علم میکند سوپرایگو می‌نامید. بخش دیگر آن اید یا آن است که بسیار شبیه قوه شهویه در نظر افلاطون است و آرزوهای بدلی و شهوانی جنسی را در بر می‌گیرد.

تبارشناسی: فروید بر این گمان بود که پدید آمدن حس اخلاقی در آدمی را تبیین کرده است. تفاوت سوپرایگو از ایگو اتفاقی نیست بلکه نمودی است از مهمترین خصوصیات تحول فرد. فروید می‌پنداشت که شکل‌گیری ارزشها، درونی می‌شوند تا تکانه‌های آرزومندانه و خشمگینانه ی، اید را واپس برانند اینگونه شخص از چیستی احساساتش بی‌خبر میماند. فروید باور داشت روابط پنهانی و پویا میان تکانه‌های ممنوع، اید و امر و نهیهای سوپرایگو وجود دارد به سبب این روابط عمیق میان اید، ارزشهای آدمی ناخوشی اوست. روانکاوی امکان میدهد که ایگو بتواند به تدریج اید را تسخیر کند و در جایی دیگر هدف روانکاوی را این‌گونه بیان میکند که آنجا که اید بود خواهد بود یا جایی آن بوده من خواهم بود. فروید به این نتیجه رسید که نوروز را باید برحسب تعارض میان اجزای مختلف روان فهمید تحول ساختار روان به چگونگی حل و فصل این مساله وابسته است.

فصل هفتم

اخلاق و مذهب

ادعای نامهای بر ضد اخلاق

فرۆید به سبب نقد روانکاوی اخلاق به باورهای مذهبی شههه است هدف او هوشیار کردن ناهشیار بود؛ یعنی میخواست نشان دهد که اخلاق و باورهای مذهبی خاستگاهها و اهدافی دارد متفاوت از آنچه ادعا میکند اینان تامایلاتی کلامی در باب معنای تمدن است فرۆید نشان می دهد که نظامهای اخلاقی یا مذهبی ارضا کننده نیازهای ناهوشیار آدمیاند. انتقادات فرۆید از اخلاق و باورهای مذهبی از جنس تبارشناسی است. هر تبارشناسی واجد دو بعد است: نخست آنکه شرح تبارشناختی اجمالاً یا طبیعت گرایانه است یا فراطبیعت گرایانه. فرۆید میندازد که ظرفیت اخلاقی عمدتاً در قالب راه حلی به مسئله پرخاشگری پدید میآید آنچه روابط فرۆید را متمایز میکند شرح اوست از اینکه چگونه پرخاشگری در خدمت پرخاشگری قرار میگیرد. فرۆید ناگزیر است این دستاورد تمدن را طبیعت گرایانه تبیین کند تا این گونه راه خود را از نیچه جدا کند. تبیین از تجارب بالینی حاصل از بیمارانش اخذ شده و واجد دو جنبه است جنبه نخست مربوط است به فرایند جامعه پذیری درون خانواده دومین جنبه مربوط است به نهاد اجتماعی اخلاقی.

نظام اخلاق

این مفهوم اشاره دارد به نظامی ویژه یا مجموعه‌ای گوناگون از اندیشه‌های اخلاقی. به گفته ویلیامز نظام اخلاق میکوشد همه چیز را به الزام بدل کند؛ و به این تصور دامن بزنند که تنها یک الزام میتواند از پس الزام دیگر برآید. از دیدگاه فرۆید، ویلیامز درباره ی قدرت «تبیین» مستدل و عقلانی در هدایت ما به برون رفت از نظام اخلاق، زیاده از حد خوشبین است. اگر درباره آن دسته از پویاییهای روان که نظام اخلاق به واسطه آن برما استیلا مییابد حق با فرۆید

باشد، آنگاه تبیین مستدل به خودی خود راه گشا نخواهد بود.

لذت در برابر شادکامی

به گمان نویسنده تن زدن فروید از پرداختن به شادکامی احتمالاً بدین دلیل است که او در پژوهش‌های نظریاش بر لذت متمرکز بود نور شادکامی دل مشغولی او به موضوع لذت به سراغزهای او باز می‌گردد. پروژه‌ای که بر طبق آن می‌توان شرح معقولی از این واقعیت به دست داد که چگونه ذهن بر پایه طرز کار ابتدایی مکانیزم روان عملکردی پیچیده مییابد هدف مکانیزم روان چنان که او میپنداشت تخلیه انرژی روانی چسب شده است و این تخلیه به شکل لذت تجربه میشود. در اندیشه فروید گسستهایی بود که بازاندیشی تمام عیار، در نظریه لذت را ممکن میکرد. در ایام نگارش مقاله مسئله اقتصاد روانی در مازوخیزم (۱۹۲۴)، فروید دریافته بود که افزایش تنش شاید لذت بخش باشد. فروید این فرصت را نادیده گرفت و از این رو از کشف ساختار روان برای باز بندی شی ظرفیتهای شادکامی در آدمی باز ماند.

نقد باورهای مذهبی

فروید مدعی بود باورهای مذهبی و همانند او از این ادعا معنایی دقیق اراده میکرد وهم باوری است که از آرزوهای آدمی سرچشمه میگیرد. مشکل اصلی وهم این است که مبنای اعتقاد به آن خط است مبنای باور به او هام ظاهراً تأثر از جهان بیرونی است اما به واقع او هام رسوب آرزوهای ابتدایی درونی است که از آنها ناآگاهیم، استدلال فروید غیرمستقیم است و مستقیماً به مذهب میپردازد. او ادعا می‌کند که باورهای مذهبی از جنس و همانند او میپنداشت اگر آرزوهای کودکانه نهفته در سن معتقدات مذهبی را دریابیم، عاقبت در بزرگسالی از آن دست میکشیم. نقص استدلال او از این قرار است: شخص مقید به مذهب ناچار نیست براساس استدلال فروید از معتقداتش دست بکشد. حتی اگر تحلیل فروید را بپذیریم که معتقدات مذهبی وجهی کودکانه دارد، از منظر مذهب چه بسا امر خاستگاه تسلای حقیقی و در خدمت تقویت معتقدات مذهبی است نه

تضعیف آن. فروید دچار وهمی در باب گذشته هم بود. فروید اسطوره خودش را از خاستگاه دین آفریده است او با پیچیدن این اسطوره در جامه‌ی تبیینی طبیعت گرایانه از تحول آدمی این واقعیت را از خویش مخفی داشت. روانکاوی فروید می‌کوشید تبیینی طبیعت‌گرایانه از حیات ذهن آدمی به دست دهد تبیینی که به فرهنگ و مناسک و نهادهای اجتماعی نظر دارد تحلیل فرود در چنبره همین وهم گرفتار آمده بود اما دلیلی ندارد که ما هم بدان گرفتار شویم.

منبع

لیر جاناتان؛ فروید؛ ترجمه مجتبی جعفری و علیرضا طهماسب؛ تهران: ۱۳۹۹؛
انتشارات نشر نو.

